

**Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach,
Ipeľská ul. č. 1, 040 11 Košice**

**PROGRAMY A PROJEKTY
ÚRADOV VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE
na rok 2020 a na ďalšie roky**

**Odpočet plnenia úloh odborními
Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom
v Košiciach za rok 2020**

Január 2021

1 ODBOR HYGIENY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

1.2 Protokol o vode a zdraví – plnenie národných cieľov

Vyhodnotenie za rok 2020:

Pracovníci odboru hygieny životného prostredia a zdravia pravidelne monitorujú kvalitu vody na kúpanie v troch prírodných vodných nádržiach (z toho počtu sa jedná o dve nádrže s vodou určenou na kúpanie a jedno prírodné kúpalisko). Zároveň vykonávajú štátny zdravotný dozor a odoberajú vzorky vody z umelých bazénov na kúpaliskách s celoročnou i sezónnou prevádzkou ako aj v relaxačných zariadeniach a hotelových komplexoch. V rámci platenej služby kontrolujú kvalitu vody na kúpanie aj v umelých bazénoch v zdravotníckych zariadeniach (výsledky analýz nie sú zadávané do Informačného systému Vody na kúpanie). Pri uskutočňovaných kontrolách dôsledne dbajú na dodržiavanie zásad schválených prevádzkových poriadkov a predkladanie výsledkov prevádzkovej kontroly kvality vody na kúpanie. Počet odberov vzoriek vôd predovšetkým z umelých bazénov bol v roku 2020 výrazne ovplyvnený nariadenými opatreniami v súvislosti s pandemiou ochorenia COVID-19.

Z VUK Ružín bolo odobratých 8 vzoriek vôd, z toho počtu 3 nevyhoveli v ukazovateľoch: cyanobaktérie (2x), chlorofyl *a* (3x) a priehľadnosť (2x). Pri odbere vzoriek vôd dňa 19. 08. 2020 bol vizuálne zaznamenaný hojný až masový výskyt cyanobaktérií a kvalita vody bola hodnotená stupňom II. podľa tabuľky č. 1 vyhl. MZ SR č. 309/2012 Z. z. Následne bolo dňa 21. 08. 2020 obci Košická Belá písomne oznámené, že kvalita vody je zhoršená a preto sa neodporúča kúpanie pre citlivú časť populácie – pre deti, alergikov a osoby s oslabeným imunitným systémom. Laboratórne analýzy vzoriek vôd odobratých dňa 25. 08. 2020 potvrdili ďalšie zhoršenie kvality vody na kúpanie, MH v ukazovateľoch cyanobaktérie (153000 buniek/ml) a chlorofyl *a* (134,1 µg/l) bola prekročená, preto dňa 26. 08. 2020 RÚVZ Košice rozhodnutím nariadil opatrenie, ktorým zakázal kúpanie. Dňa 25. 08. 2020 bola odobratá v mieste najvyššieho výskytu cyanobaktérií vzorka povrchovej vody a vzorka vodného kvetu a tieto boli zaslané na vyšetrenie na ÚVZ SR. V zmysle protokolu o skúškach č. 1674/2020 zo dňa 21. 09. 2020 vo vode nebola zistená prítomnosť toxínov, % účinku na skúšané organizmy bolo nižšie ako 30 %. V rámci ekotoxikologického vyšetrenia vodného kvetu bola zistená 100 % mortalita na skúšaný organizmus *Thamnocephallus platyurus* pri dobe expozície 24 hodín. V rámci chemického vyšetrenia toxíny zistené neboli.

Z VUK „Pod Bukovcom“ bolo odobratých 7 vzoriek vôd. Voda vykazovala I. stupeň – vhodná kvalita vody – A. Na vodnej hladine ani v jej blízkosti sa nevyskytoval žiadny odpad ani prírodné znečistenie. Kvalita vody vo všetkých skúšaných ukazovateľoch vyhovela na kúpanie.

Mesto Košice opäť realizovalo opatrenia na zlepšenie kvality vody v štrkovisku Jazero v Košiciach. Do vody bol 1x aplikovaný prípravok PAX – LR a 1x prípravok PROFI baktérie. Zamestnanci RÚVZ Košice vykonávali odbery vzoriek vody na základe objednávky Mesta Košice (celkovo 36 vzoriek zo 4 odberných miest na stanovenie biologických ukazovateľov vo voľnej vode a vo vode odobratej planktónovou sieťkou) a MČ Košice Nad Jazerom (3 vzorky vôd). V rámci ŠZD bolo odobratých ďalších 48 vzoriek vôd. Do IS VNK boli zadané len výsledky z odberných miest („Pláž“ a „KVL Trixen“). Vo vzorkách vôd odobratých dňa 05. 08. 2020 boli zistené hodnoty cyanobaktérií nad 20 000 buniek/ml vody na 2 odberných miestach. Následne RÚVZ Košice dňa 07. 08. 2020 vydal odporúčanie pre citlivú časť populácie – pre deti, alergikov a osoby s oslabeným imunitným systémom nekúpať sa vo vode s takouto kvalitou.

V KS 2020 bola monitorovaná kvalita vody v troch prírodných vodných plochách bez štatútu prírodného kúpaliska a vody určenej na kúpanie a to v štrkoviskách Geča a Čaña

a jazere IZRA. Všetky vzorky boli vyhodnotené ako nevyhovujúce. Na štrkovisku Geča bola zistená znížená priehľadnosť vody, na štrkovisku Čaňa bola prekročená MH v ukazovateľoch cyanobaktérie (273200 buniek/ml vody) a chlorofyl (73,4 µg/l) a znížená priehľadnosť vody, v jazere Izra bola znížená priehľadnosť vody.

V roku 2020 bola kontrolovaná kvalita vody na kúpanie aj z umelých bazénov. Celkovo bolo odobratých 175 vzoriek bazénovej vody, z ktorých 40 vzoriek nevyhovelo požiadavkám vyhl. vo všetkých skúšaných ukazovateľoch, z toho počtu 5 v mikrobiologických ukazovateľoch (3x Pseudomonas aeruginosa a 2x kultivovateľné mikroorganizmy). Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a to zákaz kúpania vo vode, ktorá nespĺňa požiadavky na kvalitu vody v umelom kúpalisku, bol vydaný na dvoch umelých kúpaliskách.

Mesto **Košice** je zásobované pitnou vodou z tzv. „Košického skupinového vodovodu“, resp. skupinového vodovodu „Turňa - Drienovec - Košice“. Pitná voda je do spotrebiska privádzaná z viacerých lokalít a v jednotlivých častiach mesta je miešaná. Zdrojom pitnej vody pre tento vodovod je povrchová a podzemná pitná voda z niekoľkých lokalít, a to z: Vodárenskej nádrže Starina, Vodárenskej nádrže Bukovec, Čermel'ských prameňov, studní pri rieke Hornád a vodárenských zdrojov z lokality Družstevná pri Hornáde, sústavy vodárenských zdrojov Turňa - Drienovec - Košice a potoka Čierna Moldava. Mestská časť Kavečany má samostatný vodovod a je zásobovaná pitnou vodou z vlastných, podzemných vodárenských zdrojov „Pstružník“. Mesto Košice má takmer 99 % zásobovanosť z vodovodu. Kvalita pitnej vody v „Košickom skupinovom vodovode“ je stabilná a zdravotne bezpečná.

Zamestnanci RÚVZ odobrali v meste Košice v roku 2020 - 84 vzoriek pitnej vody v rámci monitoringu kvality pitnej vody (4 vzorky v rámci úplnej analýzy a 80 vzoriek v rámci minimálnej analýzy) a 29 vzoriek pitnej vody v rámci výkonu ŠZD.

Obyvatelia okresu **Košice - okolie** sú v prevažnej miere zásobovaní podzemnou pitnou vodou, z povrchových zdrojov sú zásobované obce: Bukovec, Malá Ida, Baška, Budimír, Nová Polhora, Chrastné, Hrašovík, Kráľovce, Rozhanovce, Ploské, Herľany, Poproč a časť mesta Medzev. V 2 obciach (Vyšný Medzev - časť Lucia Baňa a časť obce Vajkovce - lokalita „Slnčná stráň“) je zásobovanie pitnou vodou riešené z podzemného a povrchového zdroja. V okrese Košice - okolie je napojenosť obyvateľstva na verejný vodovod cca 70 %. Okres aj naďalej ostáva hlboko pod celoslovenským priemerom v počte zásobovaných obyvateľov zdravotne bezpečnou pitnou vodou z verejných vodovodov. Aj napriek tomu, že v niektorých obciach je vybudovaný verejný vodovod, stále zaznamenávame nižší záujem občanov o napojenie sa na existujúci vodovod, ako aj pokles spotreby pitnej vody na jedného obyvateľa. V roku 2020 bola schválená II. výnimka na použitie pitnej vody zo skupinového vodovodu Boliarov - Bačkovík - Kecerovce, ktorá nespĺňa limity ukazovateľov kvality pitnej vody v ukazovateli arzén (do 12. 10. 2023). Aj napriek nepriaznivej situácii v zásobovaní obyvateľstva okresu Košice - okolie pitnou vodou, neboli v roku 2020 evidované epidémie, kde by faktorom prenosu bola pitná voda.

Zamestnanci RÚVZ odobrali v okrese Košice - okolie v roku 2020 - 179 vzoriek pitnej vody v rámci monitoringu kvality pitnej (28 vzoriek v rámci úplnej analýzy a 151 vzoriek v rámci minimálnej analýzy) vody a 24 vzoriek pitnej vody v rámci výkonu ŠZD.

2 Odbor preventívneho pracovného lekárstva

2.1 Znižovanie miery zdravotných rizík zamestnancov z pracovného prostredia, pracovných podmienok a spôsobu práce

2.1.1 Znižovanie miery zdravotných rizík (rizikové práce)

V roku 2020 bolo vydaných 76 rozhodnutí na zaradenie prác do tretej kategórie a štvrtej kategórie, a to:

- a) **63 rozhodnutí na základe prehodnotenia zdravotných rizík** s tým, že staré rozhodnutia na zaradenie prác do kategórie stratili účinnosť právoplatnosťou vydaných nových rozhodnutí.
- b) **13 nových rozhodnutí** na základe návrhov zamestnávateľa na zaradenie prác do kategórie, pričom podkladom bola objektivizácia faktorov práce a pracovného prostredia a posúdenie zdravotného rizika pri práci.

72 rozhodnutí na zaradenie prác do tretej kategórie a štvrtej kategórie bolo zrušených z dôvodu prehodnotenia zdravotných rizík, organizačných zmien a zániku pracovísk.

V sledovanom období bolo na rizikových pracoviskách v obmedzenej miere v súvislosti s pandémiou COVID-19 vykonaných **159** kontrol.

Evidencia rizikových prác bola priebežne doplňovaná a aktualizovaná v programe ASTR_2011.

Na pracoviskách, kde zamestnanci vykonávajú práce zaradené do tretej kategórie a štvrtej kategórie, neboli uložené pokuty.

Údaje v tabuľke porovnávajú počty vydaných rozhodnutí a ŠZD za roky 2019 a 2020

	<i>rok 2019</i>	<i>rok 2020</i>	<i>trend</i>
Nové rozhodnutia RP	15	13	- 02
Prehodnotenú rozhodnutia RP	61	63	+ 02
Vydané rozhodnutia spolu	76	76	rovnako
Zrušené rozhodnutia RP	68	72	+ 04
ŠZD – kontroly RP	173	159	- 14

Prehľad počtu subjektov s RP a exponovaných zamestnancov rizikovým faktorom za roky 2019 a 2020

Okres	Za rok 2019		Za rok 2020	
	Počet subjektov	Počet zamestnancov v 3. kat. a 4. kat.	Počet subjektov	Počet zamestnancov v 3. kat. a 4. kat.
		spolu		z toho

			žien			žien
Košice I, II, III, IV a Košice – okolie	120	12 523	1 233	126	11 097	1 118

**Prehľad počtu exponovaných zamestnancov rizikovým faktorom
za obdobie rokov 2016 – 2020 (trendy)**

<i>Počet exponovaných rizikovým faktorom</i>									
2020		2019		2018		2017		2016	
spolu	žien	spolu	žien	spolu	žien	spolu	žien	spolu	žien
11 097	1 118	12 523	1 233	12 432	1 219	12 094	1 179	12 042	1 111

Z celkového prehľadu za posledných 5 rokov je zrejmé, že v priebehu roka 2020 došlo oproti predchádzajúcim štyrom rokom k zníženiu počtu zamestnancov zaradených do tretej kategórie a štvrtej kategórie, a to v dôsledku prehodnotenia expozície faktorom práce na existujúcich pracoviskách, organizačných zmien na pracoviskách a zníženia počtu zamestnancov s rizikovými prácami.

Odbor chemických analýz:

2.1.1. Znižovanie miery zdravotných rizík (rizikové práce)

Pevný aerosól

ODBER	POČET VZORIEK	POČET UKAZOVATEĽOV	POČET ANALÝZ
<i>osobný</i>	84	217	277
<i>stacionárny</i>	4	16	16
spolu	88	233	293

Rožňava – z firmy *Belmer* nám bolo dodaných 44 vzoriek na stanovenie koncentrácie pevného aerosólu. Z toho v 7 vzorkách bolo prekročenie menej ako 2-násobné.

Pre PZS Profmed Rožňava sme vykonali odber vzoriek pevného aerosólu vo firme Auranum Rožňava – 8 osobných odberov a 4 stacionárne, limity neboli prekročené.

Trebišov - v Tatragónke Trebišov sme odobrali 7 vzoriek pri zváraní nerezových a mangánových príložíek, z ktorých sa okrem pevného aerosólu v jednej stanovil Cr⁶⁺, v jednej Cr a Ni, v dvoch vzorkách Cr, Ni a Mn a v troch Mn v respirabilnej frakcii. U jedného zvárača bol prekročený pevný aerosól menej ako 2-násobne, u druhého bol prekročený pevný aerosól menej ako 2-násobne a mangán v respirabilnej frakcii viac ako 2-násobne.

Košice - pre ProCare sme stanovili vo firme Auguste Cryogenics pri zváraní nerez v 4 vzorkách pevný aerosól a v 10 vzorkách sa okrem pevného aerosólu stanovil Cr a Ni. Všetky výsledky boli v limite.

Pre Železničné zdravotníctvo sme vo firme Magna odobrali 4 vzorky pevného aerosólu, ktoré boli v limite.

Chemické faktory v ovzduší

ODBER	POČET VZORIEK	POČET UKAZOVATEĽOV	POČET ANALÝZ
-------	---------------	--------------------	--------------

<i>osobný</i>	<i>7</i>	<i>23</i>	<i>28</i>
<i>stacionárny</i>	<i>10</i>	<i>46</i>	<i>72</i>
<i>spolu</i>	<i>17</i>	<i>69</i>	<i>100</i>

Rožňava - 3 vzorky na stanovenie medi boli dodané z firmy Belmer, koncentrácie boli v limite.

Košice - pre PZS ProCare sme odobrali 10 vzoriek na stanovenie koncentrácie minerálnych olejov vo firme Magna, všetky hodnoty boli v limite.

Pre Železničné zdravotníctvo sme vo firme Magna odobrali 4 vzorky hliníka, ktoré boli v limite.

2.1.2 Znižovanie zdravotných rizík z látok a zmesí klasifikovaných ako toxické

V roku 2020 bolo v rámci štátneho zdravotného dozoru (ŠZD) vykonaných 5 kontrol so zameraním na dodržiavanie právnych predpisov na ochranu zdravia pri práci s veľmi toxickými látkami a zmesami a toxickými látkami a zmesami (ďalej len VTLaZ a TLaZ).

Predmetom výkonu ŠZD boli pracoviská spoločnosti U. S. Steel Košice – Labortest s. r. o., konkrétne Laboratórium Studenej valcovne, Laboratórium Koksovne a Kvantometrické laboratórium, na ktorých boli vykonané spolu 3 kontroly.

Ďalšia z kontrol bola vykonaná v spoločnosti NEO SLOVAK a. s. v areáli U. S. Steel Košice, v ktorej sa pri tvrdom pochrómovaní valcov používa VTL – oxid chrómový (trieda nebezpečnosti akútna toxicita kategórie 2 a zároveň karcinogén triedy 1A a mutagén triedy 1B).

ŠZD bol vykonaný aj v akreditovanom skúšobnom laboratóriu spoločnosti TEKO, a. s., v ktorom sa realizujú fyzikálno-chemické analýzy vzoriek vody.

V súvislosti so žiadosťami o posúdenie návrhov na skladovanie a manipuláciu s VTLaZ bolo vykonaných 5 obhliadok a vydaných bolo **5 súhlasných rozhodnutí**. Tri rozhodnutia boli vydané pre UPJŠ v Košiciach, pričom 2 z týchto rozhodnutí sa týkali **Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach** (Laboratórium prípravy nanomateriálov na Katedre fyzicky kondenzovaných látok na Ústave fyzikálnych vied Prírodovedeckej fakulty UPJŠ a Technologický a inovačný park s Centrom technologického transferu, Centrom progresívnych materiálov a Centrom interdisciplinárnych biovied v MEDIPARKU v budove Lekárskej fakulty UPJŠ v Košiciach).

Pre **Lekársku fakultu UPJŠ v Košiciach** bol vydaný súhlas na skladovanie a manipuláciu s VTLaZ na vedecko-výskumnom pracovisku Ústavu farmakológie v priestoroch MEDIPARKU na vyššie uvedenej adrese.

Súhlasné rozhodnutie bolo vydané aj pre **Univerzitu veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach**, výskumné pracovisko Laboratórium biomedicínskej mikrobiológie a imunológie.

Súhlas na skladovanie a manipuláciu s VTLaZ bol v uplynulom roku vydaný aj na pracovisku **Puncového úradu SR, pobočka Košice**.

Z uvedených rozhodnutí bol v **3 prípadoch** vydaný zároveň súhlas na činnosti spojené s manipuláciou a skladovaním chemických karcinogénov a mutagénov.

V roku 2020 bolo rozhodnutím do tretej kategórie a štvrtej kategórie práce pre chemické faktory klasifikované ako TLaZ (trieda nebezpečnosti akútna toxicita kategórie 3) zaradených 200 zamestnancov, z toho 58 žien (v roku 2019 to bolo 218 zamestnancov, z toho 57 žien) a pre chemické faktory klasifikované ako VTLaZ (trieda nebezpečnosti akútna toxicita kategórie 1 a 2) bolo zaradených **15 zamestnancov** (mužov) v spoločnosti USSK.

Porušenie predpisov na ochranu zdravia pri používaní VTLaZ a TLaZ nebolo v priebehu uplynulého roka zaznamenané. Rovnako nebola zaznamenaná ani mimoriadna, resp. havarijná situácia.

V sledovanom období bolo vydaných spolu **57 osvedčení o odbornej spôsobilosti**, z toho **45 osvedčení** bolo vydaných na prácu s VTLaZ a TLaZ a **12 osvedčení na prácu s dezinfekčnými prípravkami na profesionálne použitie a na prácu s prípravkami na reguláciu živočíšnych škodcov na profesionálne použitie**. Všetky osvedčenia boli vydané bez vykonania skúšky, nakoľko komisia vzhľadom na krízovú situáciu nezasadala.

	Počet
Previerky	5
Osvedčenia o odbornej spôsobilosti pre prácu s VTLaZ a TLaZ	45

2.1.3 Znižovanie zdravotných rizík z karcinogénnych a mutagénnych faktorov vrátane azbestu a z látok poškodzujúcich reprodukciu a narúšajúcich endokrinný systém

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach vydal v roku 2020 **10 rozhodnutí** na zaradenie prác do tretej kategórie a štvrtej kategórie pre KaMF.

Pre spoločnosť U. S. Steel Košice, s. r. o. (ďalej len USSK) bolo vydaných 6 rozhodnutí, a to pre DZ Mechanika (expozícia Cr⁶⁺), DZ Údržba (pracovný proces s rizikom expozície polycyklickým aromatickým uhl'ovodíkom (ďalej len PAU), útvar GM pre B a H (PAU), útvar GM environment (PAU), Útvar riad. pre SVT a SZ (PAU) a DZ Koksovňa (PAU).

Pre spoločnosť ISS Facility Services spol. s r. o. bolo vydané rozhodnutie na zaradenie prác do tretej kategórie pre KaMF (PAU) na pracovisku DZ Koksovňa - práca vykonávaná profesiou čistič Koksovňa VKB1 a VKB3.

Pre spoločnosť RMS Košice s. r. o. bolo vydané rozhodnutie na zaradenie prác vykonávaných profesiou hutný murár do tretej kategórie pre KaMF (ohňovzdorné keramické vlákna - kremičitany).

Pre Univerzitnú nemocnicu L. Pasteura Košice bolo vydané rozhodnutie na zaradenie prác do tretej kategórie pre KaMF vykonávaných profesiou pomocný pracovník v zdravotníctve na Dezinfekčnej stanici, pracovisko Tr. SNP 1 a rozhodnutie na zaradenie prác do tretej kategórie pre KaMF (práca s cytostatikami) vykonávaných na Klinike hematológie a onkohematológie, pracovisko Tr. SNP 1 profesiou praktická sestra a pomocný pracovník v zdravotníctve (PPvZ). Dôvodom podania nového návrhu na zaradenie prác do tretej kategórie bola zmena názvu profesie zdravotnícky asistent na praktická sestra a po posúdení zdravotného rizika z expozície KaMF zaradenie ďalšej profesie PPvZ do tretej kategórie.

V porovnaní s rokom 2019 sa **znížil** v roku 2020 počet zamestnancov zaradených do tretej kategórie a štvrtej kategórie práce pre KaMF **o 56**. V roku 2020 to bolo spolu **717** (773 v roku 2019) zamestnancov, z toho 228 žien (219 žien v roku 2019) (zdroj ASTR), pričom v tretej kategórii to bolo 607 zamestnancov (648 zamestnancov v roku 2019), z toho 226 žien (219 žien v roku 2019) a vo štvrtej kategórii 110 zamestnancov (125 zamestnancov v roku 2019), z toho 2 ženy (0 žien v roku 2019).

Najviac zamestnancov zaradených do tretej kategórie a štvrtej kategórie pre KaMF (konkrétne PAU) pracuje v **DZ Koksovňa, USSK**. Ide o 343 zamestnancov troch spoločností: USSK, ISS Facility Services s. r. o. a KOKSMONT a. s. Košice.

Na druhom mieste v počte zamestnancov exponovaných KaMF sú zdravotnícke zariadenia, v ktorých je do tretej kategórie zaradená práca s cytostatikami (**179** zamestnancov). Ide o **zdravotnícke zariadenia**: Východoslovenský onkologický ústav a. s. s pracoviskami Oddelenie klinickej onkológie, Oddelenie radiačnej onkológie a Nemocničná lekáreň, Univerzitná nemocnica L. Pasteura Košice s pracoviskami Klinika hematológie a onkohematológie, Nemocničná lekáreň, Detská fakultná nemocnica Košice s pracoviskami Oddelenie detskej onkológie a hematológie, Nemocničná lekáreň a Odbor prevádzkových a technických činností - referát upratovacích činností. Významný je aj počet zdravotníckych zamestnancov (**43**), ktorých práca je zaradená do tretej kategórie pre expozíciu formaldehydu, ktorý je podľa nariadenia EPaR č. 1217/2008 v platnom znení klasifikovaný v triede nebezpečnosti karcinogenita kategórie 1B. Ide o práce vykonávané v Dezinfekčnej stanici UNLP Košice profesiou verejný zdravotník, praktická sestra a PPvZ a práce vykonávané na Oddelení patológie UNLP Košice na Rastislavovej 43 v Košiciach profesiami lekár, laboratórny diagnostik, zdravotnícky laborant a sanitár a na Ústave patológie UNLP Košice na Rastislavovej 43 v Košiciach profesiami lekár, zdravotnícky laborant a sanitár.

V sledovanom období bolo v rámci ŠZD vykonaných **10 kontrol** zameraných na ochranu zdravia zamestnancov exponovaných na pracovisku karcinogénnym a mutagénnym faktorom (ďalej len KaMF). Z uvedeného počtu bolo 7 kontrol vykonaných na pracoviskách spol. USSK a v dcérskych spoločnostiach USSK v areáli U. S. Steel Košice.

Pri týchto kontrolách neboli zistené porušenia zákona č. 355/2007 Z. z. a vykonávacích predpisov.

V roku 2020 bolo vydaných **5 rozhodnutí na činnosti spojené s používaním, manipuláciou a skladovaním KaMF** (UPJŠ - Technologický a inovačný park s Centrom technologického transferu, Centrom progresívnych materiálov a Centrom interdisciplinárnych biovied na 9. NP budovy Lekárskej fakulty na Triede SNP 1 v Košiciach, časť MEDIPARK, Sekcia I, LF UPJŠ Ústav farmakológie, Tr. SNP 1 Košice, UVLaF - Laboratórium biomedicínskej mikrobiológie a imunológie, Hlinkova 4/A, Košice, Puncový úrad Slovenskej republiky, pobočka Košice, Szakkayho 1, Košice a spoločnosť SIPAPRESS s. r. o., Učňovská 1, Košice.

V sledovanom období bolo vydaných **62 rozhodnutí**, ktorými bol schválený prevádzkový poriadok pre prácu v expozícii chemickým faktorom a pre prácu v expozícii KaMF.

V roku 2020 vydal úrad **139 súhlasných rozhodnutí na činnosti spojené s manipuláciou s materiálmi obsahujúcimi azbest** klasifikovaný v triede nebezpečnosti karcinogenita kategórie 1A a v triede nebezpečnosti látka s toxicitou pre špecifický cieľový orgán po opakovanej expozícii (STOT RE) kategórie 1, čo je o **32 rozhodnutí viac** ako v roku 2019.

Činnosti spojené s odstraňovaním azbestu v **exteriéri** boli schválené v 118 rozhodnutiach, z toho 100 x bol azbest odstraňovaný zo striech rodinných domov, bytových domov a nebytových budov (domov mládeže, kostol, sklad, kultúrny dom, chatka, nebytová budova), 3 x z fasády nebytovej stavby (telocvičňa, inžinierska stavba, väznica), 1 x zo svetlíkov strechy haly a 14 x bol odstraňovaný už demontovaný azbestocementový (ďalej azc) materiál uložený na pozemku.

Činnosti spojené s odstraňovaním azbestu v **interiéri** boli schválené v 21 rozhodnutiach, z toho 1 x bol odstraňovaný azbest z podzemných priestorov kolektorov, 10 x pri demontáži stropných podhládov v pivniciach v bytových domoch, 1 x pri demontáži kanalizačného potrubia, 2 x pri demontáži odvetrávacích rúr, 1x pri odstraňovaní obkladu kancelárií, 1 x pri odstraňovaní rozvodu VZT v bytovom dome, 1 x pri odstraňovaní dažďových zvodov v bytovom dome, 1 x v lávkach v káblových kanáloch, 1 x vo vnútorných

priečkach učebne, 1 x pri odstraňovaní dopravníkového pásu a 1 x pri demontáži dosiek v záchodoch.

Spolu bolo odstránených cca 586,83 t materiálov s obsahom azbestu (v roku 2019 to bolo cca 921,69 t.

V roku 2020 boli vykonané 2 kontroly zamerané na dodržiavanie nariadenia vlády SR č. 253/2006 Z. z. o požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou azbestu pri práci (ďalej len NV SR č. 253/2006 Z. z.).

V súvislosti s odstraňovaním azbestu zo stavieb boli šetrené **2 podnety**. Predmetom prvého bolo odstraňovanie eternitovej strešnej krytiny z rodinného domu na Moravskej 88 v Košiciach. Vzhľadom k tomu, že demontáž bola vykonávaná ešte pred dorúčením podnetu a v čase výkonu ŠZD už bola pôvodná azc strešná krytina odstránená, nebolo možné vyjadriť sa k opodstatnenosti podnetu.

Druhý podnet sa týkal nesprávnej manipulácie s nebezpečným materiálom na rodinnom dome na ulici hraničiacej so vstupom do areálu ZŠ Staničná v Košiciach. Pri výkone ŠZD bolo zistené, že v danej oblasti prebiehali práce na rekonštrukcii rodinného domu na Mudroňovej 11 v Košiciach, vo vzdialenosti cca 100 m od uvedenej školy. Súčasťou týchto prác bolo aj odstránenie pôvodnej eternitovej strešnej krytiny, pričom v čase výkonu ŠZD už bol demontovaný eternit zo stavby odvezený. Spoločnosť vykonávajúca demontáž si splnila povinnosti vyplývajúce z ustanovení zák. č. 355/2007 Z. z. a v čase výkonu ŠZD nebolo preukázané, že došlo k nesprávnej manipulácii s azc materiálom, na základe čoho bol podnet uzavretý ako neopodstatnený.

Znižovanie zdravotných rizík z látok poškodzujúcich reprodukciu a narúšajúcich endokrinný systém bolo zamerané na ich aktívne vyhľadávanie.

V roku 2020 bolo zaradených **do tretej kategórie a štvrtej kategórie práce pre expozíciu látkam poškodzujúcich reprodukciu 280 zamestnancov**, z toho **163 žien** (zdroj ASTR) v **6 organizáciách** (Kerkotherm a. s., UN. L. Pasteura Košice, Východoslovenský onkologický ústav, a. s., ČaSS s. r. o. , Detská fakultná nemocnica v Košiciach a USSK).

K najčastejšie sa vyskytujúcim látkam poškodzujúcim reprodukciu, patria dichróman draselný a fenolftaleín, ktoré sa používajú pri laboratórnych analýzach a sú zároveň klasifikované ako KaMF. Na pracoviskách v areáli USSK je významná aj expozícia 3,4 benzo(a)pyrénu.

Odbor chemických analýz:

ODBER stacionárny	POČET VZORIEK dodaných	POČET VZORIEK odobratých	POČET VZORIEK analyzovaných	POČET UKAZOVATEĽOV	POČET ANALÝZ
azbest	-	6	-	21	30
Cr ⁶⁺ Neoslovak		3	3	15	20
Nikel	1	13*	1	-	-
Cr ⁶⁺ Tatra-vagónka TV		1*			
Cr ⁶⁺ Auguste Cryogenics		4*			
Spolu	1	9	4	36	50

*tieto kovy boli stanovené ako ďalšie ukazovatele zo vzoriek započítaných ako pevný aerosól, preto sa v tejto

tabuľke uvádzajú ako karcinogény, ale nezapočítavajú sa ako vzorky ani ukazovatele a analýzy.

2 vzorky ovzdušia na *stanovenie azbestu* boli odobraté pre firmu Astana v kolektoroch sídliska Ťahanovce Košice, 2 vzorky materiálu na *stanovenie azbestu* boli odobraté a zaslané na analýzu do Nítry. Ďalšie 2 vzorky azbestu boli odobraté v bytových domoch v Sabinove pre firmu Frivan a v Prešove pre firmu Vokup klím.

1 vzorka na *stanovenie niklu* bola dodaná z firmy Belmer, 10 vzoriek niklu bolo odobratých vo firme Auguste Cryogenics pri zváraní nerez a 3 v Tatravagónke Trebišov tiež pri zváraní nerez. Všetky hodnoty niklu boli v limite.

Šesťmocný chróm bol stanovený v 3 vzorkách odobratých vo firme Neoslovak USS, v 1 vzorke Tatravagónka Trebišov a v 4 vzorkách vo firme Auguste Cryogenics, všetky hodnoty boli v limite.

Genetická toxikológia

V priebehu roka 2020 boli monitorované nasledovné pracoviská s vyhláseným rizikom karcinogenity, respektíve prevádzky s mutagénym rizikom v pracovnom prostredí a chemické látky s možným, mutagénnym vplyvom :

- U.S.Steel, s.r.o. Košice, prevádzka DZ Koksovňa - VKB1,CHÉMIA, VKB3,TARV
- STERIS AST SK s.r.o. Michalovce
- SWS Vojany s.r.o.

EXPEDOVANÉ VZORKY: 59

NEEXPEDOVANÉ VZORKY A KONTROLNÉ VZORKY: 14

2.2. INTERVENCIE NA PODPORU ZDRAVIA PRI PRÁCI

2.2.1 Zdravé pracoviská

Úloha sa na plní vo všeobecnej rovine, nie je zameraná na konkrétne podniky. V rámci výkonu ŠZD sa vo všetkých dozorovaných zariadeniach kladie dôraz na kontrolu ustanovení platných právnych predpisov upravujúcich ochranu verejného zdravia, vrátane zdravia pracujúcej populácie z cieľom vytvorenia optimálnych - zdravých pracovných podmienok zo strany zamestnávateľov.

2.2.2. Európska informačná kampaň Európskej agentúry pre BOZP (OSHA Bilbao) zameraná na prevenciu zdravotných a bezpečnostných rizík pri práci

Úrad pravidelne komunikuje s IP Košice, a to najmä pri plánovaní a koordinácii spoločných previerok v rámci Košického kraja. Vykonané boli 4 spoločné stretnutia, dve z nich distančnou formou.

Na základe dohody zo spoločného stretnutia IP a RÚVZ Košice dňa 05. 05. 2020, bola v II. Q vykonaná spoločná kontrola zameraná na šetrenie podnetu doručeného na RÚVZ so sídlom v Košiciach. IP Košice bol v tejto súvislosti požiadaný o spoluprácu. Išlo o kontrolu tzv. podvodnej činnosti, týkajúcej sa regulácie živočíšnych škodcov.

Ostatné aktivity boli z dôvodu pandémie COVID-19 obmedzené.

3 ODBOR HYGIENY VÝŽIVY, BEZPEČNOSTI POTRAVÍN A KOZMETICKÝCH VÝROBKOV

3.2 Monitoring príjmu kuchynskej soli

Plnenie úlohy a dosiahnuté výsledky

V rámci plnenia úlohy boli odobraté a laboratórne vyšetrené 2 vzorky obedového menu z prevádzok zariadení spoločného stravovania a to: NAŠA – Jedáleň Južná trieda Košice a zo zariadenia Univerzitnej nemocnice L. Pasteura oddelenia stravovacej prevádzky na Tr. SNP 1 v Košiciach. Zároveň boli odobraté tri vzorky pekárenských výrobkov, z toho 2 vzorky chleba a jedna vzorka rožok tukový. V odobratých vzorkách bol stanovený obsah NaCl.

Všetky vyšetrené vzorky **vyhoveli** požiadavkám Výnosu MZ SR, ktorým sa ustanovujú požiadavky na jedlú soľ v potravinách. Výsledky boli spracované do určených tabelárnych prehľadov a boli zaslané na celoslovenské spracovanie RÚVZ so sídlom v Trenčíne.

Odbor chemických analýz:

Soľ je jedným z hlavných rizikových faktorov vo výžive a jej nadmerný príjem je spojený s výskytom KVO. Obsah pridávanej kuchynskej soli v hotových pokrmoch podľa výnosu MZ SR je maximálne 13 000 mg/kg a v chlebe a pekárskych výrobkoch maximálne 18 000 mg/kg.

V roku 2020 sme vyšetrili celkovo 26 vzoriek, ktoré boli odobrané odborom hygieny výživy, v ktorých sa monitoroval obsah kuchynskej soli.

Z RÚVZ Michalovce sme obdržali 7 vzoriek hotových pokrmov na obsah NaCl. Ani v jednej vzorke neboli prekročené limity.

Z RÚVZ Trebišov nám zaslali 7 vzoriek. Limitné hodnoty hotových pokrmov neboli prekročené.

Z RÚVZ Rožnava sme obdržali 6 vzoriek pokrmov. Ani v jednej vzorke neboli prekročené limity pre hotové pokrmy.

Z RÚVZ Košice sme vyšetrili 6 vzoriek. Obsah soli nebol prekročený v žiadnej vzorke.

4 ODBOR HYGIENY DETÍ A MLÁDEŽE

4.1. Aktivity prevencie detskej obezity v kontexte plnenia Národného akčného plánu v prevencii obezity na roky 2015 - 2025 (NAPPO)

Bodu a) Podpora zdravého štartu do života

Úloha prebiehala cestou odboru podpory zdravia.

Bodu b) Podpora zdravšieho prostredia v školách

Cielený výkon ŠZD, tak ako po minulé roky, bol prioritne zameraný na:

- posudzovanie energetickej a biologickej hodnoty stravy,
- kontrolu pestrosti stravy,
- kontrolu dodržiavania zásad pri zostavovaní jedálnych lístkov s ohľadom na OVD,
- dodržiavanie pitného režimu pre deti v predškolských zariadeniach ,
- hygienické podmienky pri príprave diétného stravovania.

Bodu c) Poskytovať nutričné vzdelávanie odborným zamestnancom školského stravovania v rámci projektov profesijných združení

- školiace akcie organizované SČK územný spolok Košice v rámci kurzov pred získaním odbornej spôsobilosti na epidemiologicky závažné činnosti pri výrobe, manipulácii

a uvádzaní do obehu potravín a pokrmov v zariadeniach spoločného stravovania pre deti a mládež, súčasťou ktorých sú aj prednášky o racionálnej výžive (6),

- edukačné aktivity v oblasti zdravej výživy detí, problematiky HACCP, prevádzkovej a osobnej hygieny, prevádzkových poriadkov, aktuálnej legislatívy, PZS v ŠJ, zdravotných dôsledkov pri nadmernej konzumácii kuchynskej soli: organizované zriaďovateľmi ZŠ a SŠ v rámci Košického kraja a mesta Košice a Národným centrom celoživotného vzdelávania Košice (počet prednášok: 2).

Bodu d) Podpora pohybových aktivít

Pracovníci odboru HDM v rámci výkonu ŠZD v školách, vykonávajú aj kontroly telocviční a ich zázemia. V roku 2020 boli v súvislosti s výskytom pandémie ochorenia COVID-19 v rámci prijatých epidemiologických opatrení telovýchovné zariadenia uzavreté.

4.2 Hygienická úroveň detských pieskovísk v areáloch MŠ a v rámci občianskej vybavenosti

Realizácia úlohy v sledovanom období :

V čase sezóny t.j. od 1. marca do 30. novembra 2020 bolo odobratých 43 vzoriek piesku na mikrobiologické a biologické vyšetrenie. Vzorky boli odobraté z pieskovísk v MŠ a na detských ihriskách v rámci občianskej vybavenosti.

Nedostatky boli zistené v dvoch prípadoch na území mesta Košice (MŠ Hronská 7, MŠ Hrnčiarska 1) a v jednom prípade na území okresu Košice – okolie (ZŠ Bidovce), kde vzorky piesku z pieskovísk nevyhoveli limitu najvyššie prípustného množstva vybraných indikátorov mikrobiálneho a parazitárneho znečistenia piesku ustanoveného vyhláškou č. 521/2007 Z. z. (termotol. kol. baktérie, fekálne streptokoky).

Za zistené skutočnosti boli prevádzkovateľom pieskovísk uložené opatrenia na mieste v zmysle § 55 ods.2, písm. g) zákona č. 355/2007 Z. z., a to: zákaz používania piesku v detskom pieskovisku.

Následnými kontrolami plnenia uložených opatrení bolo zistené, že prevádzkovatelia pieskovísk vykonali výmeny piesku. Piesok opakovanou kontrolou vyhoviel limitu sledovaných ukazovateľov ustanovených vyhláškou č. 521/2007 Z. z.

5 ODBOR OCHRANY ZDRAVIA PRED ŽIARENÍM

5.1. Sledovanie a hodnotenie veľkosti ožiarenia pacientov z lekárskeho ožiarenia

Plnenie úlohy

Realizáciu tejto úlohy zabezpečuje skupina pracovníkov zložená zo zástupcov pracovísk radiačnej ochrany na jednotlivých úradoch verejného zdravotníctva. V roku 2019 bola úloha zameraná na stanovenie individuálnych dávok pacientov a kolektívnych dávok pacientov z najfrekvencovanejších vyšetrení pomocou počítačovej tomografie a najfrekvencovanejších vyšetrení v nukleárnej medicíne.

Hodnotenie dávok pacientov pri jednotlivých vyšetreniach sa uskutočňuje na všetkých pracoviskách nukleárnej medicíny a všetkých pracoviskách, kde sú vykonávané CT vyšetrenia v rámci Slovenskej republiky. V rámci Košického kraja je 12 pracovísk, kde sa vykonávajú CT vyšetrenia a 11 pracovísk v rámci Prešovského kraja. Vyšetrenia metódami nukleárnej

medicíny sa vykonávajú v Košiciach a v Michalovciach – Košický kraj a v Prešove a v Poprade – Prešovský kraj.

V roku 2020 boli analyzované údaje, ktoré boli zaslané na Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach z pracovísk s CT zariadeniami a pracovísk nukleárnej medicíny. Dotknuté pracoviská zabezpečili zber údajov za obdobie troch mesiacov v roku 2019. Čo sa týka CT pracovísk, hodnotené boli 4 pracoviská v rámci Prešovského kraja a 8 pracovísk v rámci Košického kraja. Počty vyšetrení sa pohybovali od 662 do 2882 na jednotlivých pracoviskách. Výrazný počet vyšetrení bol zaznamenaný na pracoviskách Košického kraja. Pri analýze počtu vyšetrení na sledovaných pracoviskách bolo zistené, že prevažnú skupinu tvoria pacienti s vekom od 60 rokov a kulminuje vek okolo 70 rokov. Priemerný vek vyšetrených pacientov je 61 rokov. Medzi vyšetreniami žien a mužov nebol zaznamenaný výrazný rozdiel. Vo formulároch, ktoré boli zaslané na pracoviská s CT zariadeniami, boli uvedené pre jednotlivé vyšetrenia hodnoty DLP a pomocou konverzného faktora sme stanovili celkovú efektívnu dávku pre jednotlivé vyšetrenia. Najväčšie zastúpenie mali vyšetrenia hlavy a dosahovali od 9,8 % do 53,7 %. Vyšetrenia brucha tvorili od 4,3 do 25,7 % z celkového počtu vyšetrení. Na pracovisku vo Vyšných Hágoch tvorili vyšetrenia pľúc 91,4 % a na pracovisku VÚSCH v Košiciach tvorila CTA koronarografia 41,4 %. Najnižšie hodnoty efektívneho dávkového ekvivalentu boli stanovené pre vyšetrenia hlavy a dosahovali od 1,25 do 2,62 mSv. Hodnota efektívneho dávkového ekvivalentu pri vyšetreniach brucha sa pohybovala od 6 do 14,5 mSv a pre vyšetrenia hrudníka boli stanovené hodnoty od 5,3 do 16,7 mSv.

V rámci Košického a Prešovského sú prevádzkované 4 pracoviská nukleárnej medicíny. Najvyšší počet vyšetrení bol vykonaný na Inštitúte nukleárnej a molekulárnej medicíny v Košiciach (292) a najmenej na Oddelení nukleárnej medicíny NsP Š. Kukuru v Michalovciach (150). Priemerný vek vyšetrených pacientov sa na jednotlivých pracoviskách pohyboval od 56 do 62 rokov. Vyšetrených bolo dvakrát viac žien ako mužov. Priemerný úväzok efektívnej dávky sa pre scintigrafiu skeletu pohyboval od 3,18 do 3,81 mSv a pre perfúziu scintigrafiu pľúc od 1,69 do 1,99 mSv. Pre scintigrafiu obličiek bol stanovený úväzok efektívnej dávky 0,67 mSv a pre scintigrafiu štítnej žľazy 2,55 mSv.

6 ODBOR EPIDEMIOLOGIE

6.1 Národný imunizačný program SR

Zabezpečenie prioritných úloh pre rok 2020

Prípísom ÚVZ SR HH SR č. OE/9459/136291/2019 zo dňa 20.12.2019 bol *aktualizovaný očkovací kalendár* pre povinné pravidelné očkovanie detí a dospelých na rok 2020. Na povinné očkovanie dojčiat proti pneumokokovým invazívnym ochoreniam boli k dispozícii 13-valentná a 10-valentná konjugovaná vakcína. Preočkovanie dospelých proti záškrtu a tetanu sa vykonávalo kombinovanou očkovačou látkou každých 15 rokov, prvé preočkovanie dospelých sa odporúča vo veku 30 rokov a ďalej každých 15 rokov. Aktualizovaný očkovací kalendár bol uverejnený na webovej stránke RÚVZ.

Surveillance a kontrola ochorení preventabilných očkovaním, manažment očkovania

Priebežne je vykonávaný monitoring ochorení preventabilných očkovaním vrátane laboratórnej diagnostiky. Z ochorení, proti ktorým sa vykonáva pravidelné povinné očkovanie, boli hlásené výskyty ochorení na **pertussis** a **parotitídu**.

V prípade ochorení na **pertussis** bolo spolu zaznamenaných 21 ochorení: v okr. Košice I – 2, Košice II – 4, Košice IV – 2, Košice okolie – 13. Ochorenia boli zaznamenané vo vekových

skupinách: 0 roč. =4x, 5-9 roč.=1x, 10-14 roč. =1x, 15-19 roč.=1x, 20 - 24 roč. = 1x, 25 - 34 roč. =1x, 35-44 roč. = 3x, 45-54 roč. = 2x, 55- 64 roč. =5x, 65 roč. a viac= 2x. V 9 prípadoch boli chorí očkovaní, 6 neboli očkovaní pre vek, 1 chorý nebol očkovaný pre kontraindikáciu a v 5 prípadoch sa údaj o očkovaní nepodarilo zistiť.

Laboratórne boli potvrdené 3 sporadické ochorenia na **parotitídu**: v okr. Košice IV (1x) a Košice oII (1x). Ochorenia sa vyskytli vo vekových skupinách: 15-19 roč.=1x, 25-34 roč.=1x a 45-54 roč.=1x. V jednom prípade bol chorý očkovaný 2 dávkami a v dvoch prípadoch chorí neboli očkovaní pre vek.

Kontrola očkovania

A. V zmysle Odborného usmernenia Úradu verejného zdravotníctva SR zn. č. OE/6372/2020, RZ-105567/2020 zo dňa 4.8.2020 bola vykonaná kontrola povinného pravidelného očkovania detí, ktoré dosiahli určený vek, vrátane spracovania a vyhodnotenia výsledkov na okresnej a krajskej úrovni.

Výsledky kontroly pravidelného očkovania boli na celokrajskej úrovni priaznivé. Celková zaočkovanosť v rámci KK bola 95,8 % (pohybovala sa od 94,9 % do 96,9 %), minulý rok 96,1 %. K poklesu zaočkovanosti pod 95 % na celookresnej úrovni došlo v 6 okresoch – v okresoch Košice II, III a IV, v okr. Spišská N. Ves, Michalovce a Trebišov. Na znížení percenta zaočkovanosti sa podieľali predovšetkým:

- vysoký počet odmietaní povinného pravidelného očkovania detí, ktoré dosiahli určený vek zo strany zákonných zástupcov. Ako dôvod sú uvádzané: obavy z možného vzniku nežiaducich reakcií po očkovaní, výhrady vo svedomí – náboženské dôvody (v prípade vakcíny proti MMR), výhrady voči zloženiu vakcín (konzervanty, adjuvansy), výhrady voči kombinovaným vakcínam pre veľké množstvo prítomných antigénov. Príčinou je spochybňovanie významu očkovania v rámci agresívnych antivakcinačných aktivít zameraných cielene na rodičov detí a na budúcich rodičov,
- posun povinného pravidelného očkovania zo strany zákonných zástupcov do neskoršieho veku detí,
- chyba malých čísiel v pediatrickom obvode,
- dlhodobý pobyt v zahraničí bez vyradenia z evidencie ambulancie.

Na požiadanie všeobecných lekárov pre deti a dorast boli RÚVZ Košice u 30 detí schválené návrhy očkovacích schém na dodatočné doočkovanie detí v rámci povinného pravidelného očkovania detí, ktoré dosiahli určený vek.

6.2 Surveillancie infekčných chorôb

Plnenie:

V zmysle pokynov ÚVZ SR boli spracované štatistické a analytické podklady a vypracovali sa *výročné správy* za rok 2019 za okr. Košice I-IV, Košice okolie a Košický kraj v termíne a požadovanej kvalite a rozsahu. Pravidelne a podľa potreby sa vypracovávali analýzy aktuálnej *epidemiologickej situácie* a výskytu mimoriadnych situácií v spádovom území RÚVZ.

Cielene podľa aktuálnej epidemiologickej situácie sa sledoval stav *zaočkovanosti u nákaz* zaradených do Národného imunizačného programu SR (NIP). V sledovanom období nebolo hlásené podozrenie ani ochorenie u detí na tetanus, poliomyelitídu, diphtheriu, morbilli a rubeolu. Pretrváva výskyt ochorení na pertussis. V okr. Košice I - IV bolo hlásených 8 ochorení (v r. 2019 39 ochorení) a v okr. Košice okolie 13 ochorení na pertussis (v r. 2019

11 prípadov). Potvrdené boli 3 sporadické prípady ochorenia na parotitídu (r. 2019 – 4 prípady).

V súlade s listom ÚVZ HH SR č. OE/2460/2013, RZ-9842/2013 zo dňa 07.05.2013 sa pokračuje v sledovaní ochorenia a úmrtí na SARI.

Vyhodnotenie chrípkovej sezóny 2019/2020

Aktivitu chrípky v chrípkovej sezóne 2019/2020 v **okresoch Košice I-IV možno charakterizovať poklesom výskytu ochorenia na akútne respiračné ochorenia (ARO) a chrípku** v porovnaní s predchádzajúcou sezónou a v okrese Košice – okolie nárastom ochorenia na akútne respiračné ochorenia a nárastom výskytu chrípky. Ochorenia sa vyskytovali sporadicky až na malé epidémie v predškolských a školských zariadeniach.

Priebeh sezóny:

V sezóne 2019/2020 bolo v **okresoch Košice I-IV** hlásených 59630 ARO, čo predstavuje chorobnosť 52954,5/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z toho ako chrípka bolo hlásených 2397 ochorení, chorobnosť 2128,6/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z celkového počtu hlásených ARO tvorila chrípka 4,0%. Spolu bolo hlásených 758 komplikácií (1,3%).

V predchádzajúcej sezóne bolo hlásených 69199 všetkých ARO, čo predstavuje chorobnosť 59056,9/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z toho ako chrípka bolo hlásených 2687 ochorení, chorobnosť 2268,8/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov.

V porovnaní s predchádzajúcou sezónou došlo k poklesu počtu hlásených ARO o 9569, čo predstavuje 16% a chrípky o 290 prípadov, čo je 12,0% .

V **okrese Košice okolie** bolo hlásených 19918 všetkých ARO, čo predstavuje chorobnosť 49086,8/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z toho ako chrípka bolo hlásených 1621 ochorení, chorobnosť 3994,9/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z celkového počtu hlásených ARO tvorila chrípka 8,1%. Spolu bolo hlásených 63 komplikácií (0,3%).

V predchádzajúcej sezóne bolo hlásených 19879 všetkých ARO, čo predstavuje chorobnosť 54672,5/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov. Z toho ako chrípka bolo hlásených 1565 ochorení, chorobnosť 4304,2/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov.

V porovnaní s predchádzajúcou sezónou došlo k nárastu počtu hlásených ARO o 39, čo predstavuje 0,1% a nárastu chrípky o 56 prípadov, čo je 3,5%.

V okresoch Košice I-IV sa krivka chorobnosti pohybovala od najvyššej 5209,4/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov (v 5. KT), kedy bolo hlásených 4369 ARO (z toho 298 chrípok) po najnižšiu 364,9/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov (v 16. KT), hlásených bolo 443 ochorení ARO (žiadna chrípka).

Najviac komplikácií – 108 bolo hlásených v 7. KT, čo tvorilo 2,8 % z celkového počtu hlásených ochorení v tomto KT.

V okrese Košice okolie sa chorobnosť na ARO a chrípku v chrípkovej sezóne pohybovala od najvyššej 3396,9/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov v 5. KT, kedy bolo hlásených 1625 ARO (z toho 155 chrípok), po najnižšiu 277,8/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov v 16 KT, hlásených bolo 104 ARO (z toho 1 chrípka).

Najviac komplikácií - 11 bolo hlásených v 6. KT, čo tvorilo 0,6% z celkového počtu hlásených ochorení.

Vekovo-špecifická chorobnosť:

Najvyššia vekovo - špecifická chorobnosť na ARO v okresoch Košice I-IV bola v okrese Košice II vo vekovej skupine **6-14 ročných** – 27596,6/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov pri počte 1158 ochorení v 5 KT.

V okrese Košice okolie bola najvyššia vekovo-špecifická chorobnosť vo vekovej skupine **0-5 ročných** a činila 8320,3/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov pri počte 524 ochorení v 9. KT.

Najnižšia vekovo-špecifická chorobnosť na ARO v okresoch Košice I-IV bola v okrese Košice IV vo vekovej skupine 60+ 0,0/100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov pri nulovom výskyte ochorení v 44. a 52. KT.

V okrese Košice okolie bola najnižšia vekovo-špecifická chorobnosť vo vekovej skupine 60+ ročných a činila 88,8//100 000 osôb v starostlivosti hlásiacich lekárov pri počte 7 ochorení v 17. KT.

Protiepidemická komisia:

Z dôvodu nízkeho počtu ochorení na akútne respiračné ochorenia a chrípku v tejto sezóne regionálna protiepidemická komisia nezasadala.

Vyučovaci proces:

V okresoch Košice I-IV bol z dôvodu viac ako 30% chorobnosti žiakov prerušený vyučovaci proces v 123 MŠ, 43 ZŠ a 7 SŠ. V okrese Košice okolie bol prerušený vyučovaci proces v 78 MŠ a 41ZŠ.

Sentinelová surveillance SARI a chrípky A(H1N1):

V chrípkovej sezóne 2019/2020 boli hlásené z okresov Košice I – IV 4 ochorenia na chrípku A(H1N1), a to z okresu Košice I 1x, Košice II 1x a Košice IV 2x. U všetkých bol potvrdený vírus chrípky A (H1)pdm09.

V uvedenej sezóne sme zaznamenali 4 ochorenia na SARI a to z okresov Košice I 1x, Košice II 1x a Košice okolie 2x. Z nasofaryngeálnych výterov bol 1x potvrdený vírus chrípky A(H3), 1x vírus chrípky B a 2x negat. V dvoch prípadoch ochorenia končili úmrtím.

6.3 Informačný systém prenosných ochorení

Plnenie:

Nad'alej priebežne pri metodických návštevách lekárov prvého kontaktu a v rámci odborných seminárov boli informovaní zdravotnícki pracovníci o možnosti *využívania systému EPIS* v lekárskej praxi – on-line hlásenia infekčných ochorení. Nad'alej priebežne pri metodických návštevách všeobecných lekárov sú zdravotnícki pracovníci informovaní o možnosti využívania systému EPIS v lekárskej praxi. Kontrola kvality údajov v EPISe sa vykonáva priebežne a 1x mesačne na základe zaslaných výstupov z RÚVZ B. Bystrica. Pre zabezpečenie rozšírených údajov v programe EPIS a posúdenie objemu práce v ohnisku nález sa komplexne spracovávali ohniska vybraných nález.

V roku 2020 bolo spracovaných a do systému EPIS:

- vložených a potvrdených individuálnych prípadov prenosných ochorení: 12 500 (z toho 968 nozokomiálnych nález)
- počet hlásení do SRV: 127
- počet epidémií: 53, z toho 20 rodinných (s počtom chorých 2) a 1 epidémia s počtom chorých 118 v ZSS (COVID-19).

V rámci epidemiologického vyšetovania a prijatých opatrení boli vydané 2 rozhodnutia v okr. Košice I-IV. Úplnosť a správnosť povinných údajov a premenných zadávaných do EPIS-u je pravidelne kontrolovaná vedúcim pracovníkom.

6.4 Nozokomiálne nákazy

Plnenie:

Analýza a evidencia hlásených nozokomiálnych nákaz (ďalej NN) sa vykonáva v pravidelných mesačných intervaloch. Za obdobie r. 2020 lôžkové zdravotnícke zariadenia nahlásili **968 nozokomiálnych nákaz** (v r. 2019 - 815), z toho bolo **238 črevných nákaz** (182 klostrídiových infekcií, 37 rotavírusových, 10 norovírusových, 5 adenovírusových, 2 salmonelózy 1 infekcia enteropatogénnymi E. coli, 1 šigelóza), **157 respiračných infekcií** (r. 2019 - 142), **138 infekcií v mieste chirurgického výkonu a popálenín** (r. 2019 - 96), **107 septických infekcií** (r. 2019 - 136), **195 ochorení zo skupiny ostatných nozokomiálnych nákaz** (r. 2019 - 115), **88 urogenitálnych infekcií** (r. 2019 - 58) a **45 nákaz kože a slizníc** (r. 2019 - 42).

Etiologický agens bol potvrdený v 946 prípadoch (3 x negatívny výsledok kultivácie, 22x biologický materiál neodobratý). Najčastejšími vyvolávateľmi NN boli: mikroorganizmy rodu Staphylococcus 202x – druh Staphylococcus aureus 85x (z toho 70x MRSA), Staphylococcus epidermidis 41x (z toho 24x MRSE) a Staphylococcus haemolyticus 68x (z toho 46x MRSH). **Medzi najčastejších vyvolávateľov nozokomiálnych nákaz sa v r. 2020 zaradil aj koronavírus SARS-Cov-2, ktorý spôsobil 137 ochorení.** Ďalšími najčastejšími vyvolávateľmi NN boli: Clostridium difficile 181x, Klebsiella pneumoniae 86x, Pseudomonas aeruginosa 73x, E. coli 65x a rotavírus 37x, a **250 nozokomiálnych infekcií (t.j. 25,83 %) bolo vyvolaných polyrezistentnými mikrobiálnymi kmeňmi. 47x bola nozokomiálna nákaza vyvolaná kmeňmi Enterobacteriaceae produkujúcimi karbapenemázy (Klebsiella pneumoniae 41x, Pseudomonas aeruginosa 5x a E. coli 1x).** Na pracoviskách, kde bol zaznamenaný výskyt mikroorganizmov s klinicky a epidemiologicky významnými mechanizmami rezistencie voči antibiotikám, boli prijaté protiepidemické opatrenia na zabránenie ich ďalšieho šírenia. Za uvedené obdobie nebol v zdravotníckych zariadeniach zaznamenaný epidemický výskyt septických infekcií spôsobených metilín – rezistentným mikrobiálnym kmeňom. Ochorenia sa vyskytovali sporadicky.

Univerzitná nemocnica L. Pasteura Košice hlásila 313 nemocničných nákaz (r. 2019-321x), Vysokošpecializovaný odborný ústav geriatrický n.o. sv. Lukáša v Košiciach 182 prípadov (r. 2019 - 23x), Východoslovenský ústav srdcových a cievnych chorôb a.s. Košice 165 ochorení (r. 2019 - 125x), Detská fakultná nemocnica Košice 143 ochorení (r. 2019 - 212x), Nemocnica Košice - Šaca, a.s., 1.súkromná nemocnica 125 ochorení (r. 2019 - 72x), Železničná nemocnica s poliklinikou Košice - 16 NN (r. 2019 - 32x), Východoslovenský onkologický ústav a.s. 10 NN (r. 2019 - 28x). Medialyz s.r.o. – neštátny dialyzačný stacionár hlásil 13 NN a 1 prípad nemocničnej nákazy zaznamenali v neštátnom zdravotníckom zariadení – dialyzačnom stredisku Logman a.s.

V súvislosti s monitoringom hygienicko - epidemiologického režimu ako prevencie vzniku nozokomiálnych nákaz bolo v rámci ŠZD vykonaných 200 kontrol, počas ktorých bolo odobratých 1375 vzoriek, z toho 450 cielených sterov z prostredia, predmetov a plôch, 222 sterilných predmetov, 689 biologických a chemických indikátorov na kontrolu účinnosti sterilizačného procesu sterilizátorov, 9 vzoriek dialyzačných vôd, 1 dezinfekčný roztok na kontrolu účinnosti a 10 vzoriek z ovzdušia. Za sledované obdobie bolo posúdených 103 prevádzkových poriadkov s hygienicko – epidemiologickým režimom. Výkon ŠZD zameraný na dodržiavanie hygienicko - epidemiologického režimu, bariérovej ošetrovacej techniky,

dozriavanie dekontaminačných (sterilizačných a dezinfekčných) procesov bol v tomto roku výrazne obmedzený z dôvodu prebiehajúcej pandémie ochorenia COVID-19 a s tým spojeným prioritným plnením úloh súvisiacich s nepriaznivou epidemiologickou situáciou.

Kampaň „**Clean care is safer care**“ v roku 2020 realizovaná nebola vzhľadom na pandémiu ochorenia COVID-19 a s tým súvisiacimi protiepidemickými opatreniami.

Do programu **HELICS** v súčasnej dobe nie je zapojené žiadne lôžkové zdravotnícke zariadenie.

V súlade s Odporúčaním Rady 2009/C 151/01 z 9. júna 2009 o bezpečnosti pacientov vrátane prevencie a kontroly infekcií spojených so zdravotnou starostlivosťou bola v priebehu roka 2020 realizovaná **Surveillance infekcií spôsobených Clostridium difficile**. Prípady infekcií spôsobených Clostridium difficile zaznamenané za uvedené obdobie (182x) boli štandardne zadané do EPIS a následne exportované do TESSy.

6.5 Mimoriadne epidemiologické situácie

Plnenie:

V rámci plnenia úlohy sa priebežne sledovali odozvy správy v SRV s využitím filtra „vlastné hlásenie“. Pre posilnenie surveillance a kontroly infekčných ochorení sa využíval (denne a týždenne) systém rýchleho varovania (SRV) v SR. V sledovanom období bolo do SRV zadaných 127 hlásení. Informácie z ÚVZ SR, ako kontaktného bodu o výskyte prenosných ochorení a preventívnych opatreniach sú okamžite sprístupnené na internetovej stránke úradu resp. sú postúpené ďalej lekárom či zdravotníckym zariadeniam.

V súvislosti s vyhlásením pandémie ochorenia COVID-19 sa zamestnankyne Odboru epidemiológie v mesiaci február roku 2020 zúčastnili koordinačných porád a súčinnostných cvičení na železničnom hraničnom prechode Čierna nad Tisou a na cestnom hraničnom prechode Vyšné Nemecké. Témou ukázkových cvičení bola činnosť zložiek integrovaného systému záchranného systému a zdravotníctva pri zistení osoby s podozrením na ochorenie COVID-19.

6.6 Environmentálna surveillance poliomyelitídy a sledovanie VDPV

Plnenie:

Odbor epidemiológie:

V januári bol Odborom lekárskej mikrobiológie RÚVZ Košice vypracovaný harmonogram odberov odpadových vôd z ČOV pre Východoslovenský región pre sledovanie cirkulácie poliovírusov a iných enterálnych vírusov vo vonkajšom prostredí.

Pracovníci odboru epidemiológie spolu odobrali 10 vzoriek odpadových vôd v lokalitách spádového územia určeného pre RÚVZ Košice: ČOV Kokšov-Bakša a ČOV Moldava nad Bodvou v zmysle vypracovaného harmonogramu. Výsledky všetkých laboratórnych vyšetrení odobratých vzoriek odpadovej vody boli negatívne na prítomnosť enterálnych vírusov.

Každý týždeň je z DFN Košice hlásený výskyt hospitalizácie detí do 15 rokov s tzv. polio like ochorením s akútnou chabou obrnou. V sledovanom období bol hlásený jeden prípad akútnej chabej obrny u 15 ročného dieťaťa z okr. Košice okolie, u ktorého bol zabezpečený odber dvoch vzoriek stolice na virologické vyšetrenie s negatívnym výsledkom.

V okrese Košice okolie boli zaznamenané 2 ochorenia s dg. paréza nervu facialis (G51).

Odbor lekárskej mikrobiológie:

Dosiahnuté výsledky:

System práce pri riešení tejto úlohy spočíva v dodržiavaní vypracovaného časového harmonogramu odberu odpadových vôd, ich zaslanie do virologického laboratória RÚVZ Košice (v týždenných intervaloch z dvoch okresov), následné spracovanie a laboratórne vyšetrenie na výskyt poliovírusov a iných enterálnych vírusov.

V roku 2020 bolo vyšetrených 87 vzoriek odpadových vôd, všetky s negatívnym výsledkom. V hodnotenom období sme vyšetřili na prítomnosť enterovírusov 154 klinických materiálov od 139 pacientov, všetky s negatívnym výsledkom. Z toho s diagnózou suspektná akútna chabá obrna (ACHO) od pacientov do 15 rokov sme nemali žiaden materiál a nad 15 rokov sme vyšetřili od 3 pacientov 4 materiály.

Plnenie úlohy a jej dopad na zdravie:

Po úspešnej eradikácii poliomyelitídy v Slovenskej republike je potrebné naďalej pokračovať vo všetkých doteraz vykonávaných aktivitách surveillance poliomyelitídy na udržanie stavu bez poliomyelitídy, predovšetkým v rýchlej detekcii zavlečených divokých vírusov a v detekcii cirkulácie vírusov derivovaných z vakcíny. Významnou aktivitou je vyšetřovanie odpadových vôd, preto bol pre obdobie rokov 2020/2021 vypracovaný a Regionálnym úradom verejného zdravotníctva Košického a Prešovského kraja zaslaný časový harmonogram odberu odpadových vôd na obdobie marec 2020 – február 2021.

Návrh na ďalší postup:

Vzhľadom na výskyt VDPV (Vaccine Derived Polio Viruses) v odpadových vodách Západoslovenského regiónu v minulých rokoch je nevyhnutné naďalej pokračovať v monitorovaní cirkulácie divokých a vakcinálnych kmeňov poliovírusov vyšetřovaním odpadových vôd a stolíc od pacientov s diagnózou akútna chabá obrna.

6.7 Prevencia HIV/AIDS

Plnenie:

V rámci plnenia úlohy č. 6.7. Prevencia HIV/AIDS v roku 2020 realizáciu edukačných aktivít vzhľadom, na epidemiologickú situáciu v súvislosti s výskytom ochorenia COVID-19, hlásil iba Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach. Na plnení úlohy sa podieľali pracovníci odboru podpory zdravia uvedeného úradu.

Edukačné aktivity realizované RÚVZ v Slovenskej republike v rámci plnenia úlohy:

RÚVZ	Besedy/prednášky/ diskusie (...x ZŠ/..... osôb,x SŠ/..... osôb)	Iné aktivity (.....x panely, média, letáky, WEB
Bardejov		
Banská Bystrica		
Bratislava hl. m.		
Čadca		
Dolný Kubín		
Dunajská Streda		
Galanta		
Humenné		

Komárno		
Košice	<p>16 aktivít/4 ZŠ/279 žiakov, 15 pedagógov;</p> <p>3 aktivity/2 SŠ/33 študentov, 1 pedagóg;</p> <p>3 aktivity/3 KC/ vekovo zmiešaná skupina 65 adolescentov, 15 žien;</p> <p>2 aktivity/1 VŠ/16 poslucháčov;</p> <p>1 aktivita/ZSS/15 osôb</p>	<p>Informačno-propagačné aktivity:</p> <ul style="list-style-type: none"> - distribúcia zdravotno-výchovných letákov (napr. „<i>Prečo povedať drogám "NIE"!</i>“, „<i>Prečo ma puberta neminie</i>“, z edície RÚVZ Košice) v rámci vybraných edukačných aktivít; - informovanie verejnosti (ZŠ v územných obvodoch okresov Košice-mesto a Košice-okolie) o významnom termíne "Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s nimi - 26. jún" prostredníctvom sprievodného listu s dvoma letákmi a webového sídla RÚVZ so sídlom v Košiciach (www.ruvzke.sk), v časti Hlavné menu – Aktuality (od júna 2020 doteraz); - informovanie verejnosti prostredníctvom informácií (príp. s fotodokumentáciou) z uskutočnených aktivít, uverejňovaných na webových stránkach spolupracujúcich subjektov (škôl) – priebežne.
Levice		
Liptovský Mikuláš		
Lučenec		
Martin		
Michalovce		
Nitra		
Nové Zámky		
Poprad		
Považská Bystrica		
Prešov		
Prievidza		
Rimavská Sobota		
Rožňava		
Senica		
Spišská Nová Ves		
Stará Ľubovňa		
Svidník		
Trebišov		
Trenčín		
Topoľčany		
Trnava		

Veľký Krtíš		
Vranov nad Topľou		
Zvolen		
Žiar nad Hronom		
Žilina		
SPOLU	4 ZŠ/294, 2 SŠ/34, 1 VŠ/16, 1 ZSS/15, 3 KC/80	

V rámci úlohy „Prevencia HIV/AIDS“ bolo spolu zrealizovaných 25 aktivít pre 439 edukovaných osôb (4x ZŠ, 2 SŠ, 1 VŠ, 1 ZSS, 3x KC). Na edukáciu a informačnú kampaň boli využité vzdelávacie aktivity charakteru teoretického výkladu napríklad formou prednášky, besedy, resp. panelovej diskusie k stanoveným tematickým blokom, webová stránka RÚVZ, nástenky, verejné tabule a distribúcia zdravotno-výchovných materiálov napr. do školských zariadení.

6.8 Poradne očkovania

Plnenie:

Od 21.09.2012 je súčasťou Poradenského centra ochrany a podpory zdravia na úrade Poradňa očkovania, ktorá v roku 2020, vzhľadom na pandémiu ochorenia COVID-19 a s tým súvisiacimi prijatými protiepidemickými opatreniami, poskytovala výlučne telefonické konzultácie ohľadom problematiky očkovania.

V roku 2020 bolo na RÚVZ so sídlom v Košiciach nahlásených všeobecnými lekármi pre deti a dorast 134 odmietnutí povinného pravidelného očkovania zo strany zákonných zástupcov, čo predstavuje oproti predchádzajúcemu roku pokles o 9 odmietnutí.

6.9 Zvýšenie povedomia budúcich rodičov o ochoreniach preventabilných očkovaním a význame očkovania

Plnenie:

Daná úloha v roku 2020 realizovaná nebola vzhľadom na pandémiu ochorenia COVID-19 a s tým súvisiacimi prijatými protiepidemickými opatreniami.

7 OBJEKTIVIZÁCIA FAKTOROV PROSTREDIA (BŽP, MŽP, CHA, FF)

7.1 Monitoring kvality vôd vybraných lokalít

Pri plnení úlohy v roku 2019 bolo *Odborom mikrobiológie životného prostredia* analyzovaných 210 vzoriek vôd z prírodných vodných plôch. Z uvedeného počtu sa analyzovalo pre RÚVZ Košice 170 vzoriek z nasledovných prírodných vodných plôch: Košice Jazero, Bukovec, Ružin, Izra a Čaňa.

Pre RÚVZ Michalovce 38 vzoriek z prírodných kúpalísk: Zemplínska Šírava, 4 odberové miesta - Biela hora, Hôrka, Kamenec, Paľkov a Vinianske jazero. RÚVZ Rožňava 2 vzorky: Palcmanská Maša.

Odbor MŽP sa aj v roku 2019 podieľal na plnení projektu "Eliminácia výskytu siníc v lokalite - rekreačná oblasť Nad Jazerom Košice", ktorý vypracoval a realizoval Sdruženie Flos Aquae, pod vedením Prof. Ing. Blahoslava Maršálka PhD. Monitorovanie vzoriek vôd sa zahájilo už 05.06.2019, odber vzoriek prebiehal v týždenných intervaloch zo 4 odberových miest. Kvantitatívny rozbor sa vykonával z voľnej vody a na kvalitatívny rozbor sa vzorky odoberali planktónovou sieťkou.

Zo vzoriek vôd z Jazera Košice, podľa NV SR č. 308/2012 Z.z., bol prekročený limit pre ukazovateľ cyanobaktérie v 14 vzorkách a ukazovateľ chlorofyl v 11 vzorkách. Vo vzorkách vôd z vodnej plochy Ružín bol prekročený limit pre cyanobaktérie v 9 vzorkách a chlorofyl v 15 vzorkách. Vo vzorkách z ostatných prírodných vodných plôch Košíc a okolia bol prekročený limit pre chlorofyl v jednej vzorke vody z prírodnej vodnej plochy Čaña a Bukovec 2 vzorky.

Vo vzorkách vôd zo Zemplínskej Šíravy bol prekročený limit pre ukazovateľ chlorofyl v 3 vzorkách. Z Vinianskeho jazera nevyhoveli 3 vzorky vôd tiež v ukazovateli chlorofyl.

Okrem biologických ukazovateľov sa vo vodách prírodných vodných plôch sledovali aj mikrobiologické ukazovatele, celkovo sa analyzovalo 75 vzoriek. Všetky vzorky vyhovovali limitom pre mikrobiologické ukazovatele.

7.2 Kvalita vody a prostredia zdravotníckych zariadení a umelých kúpalísk

V roku 2019 sa Odborom mikrobiológie životného prostredia pri plnení úlohy analyzovalo 695 vzoriek umelých kúpalísk. Z toho pre RÚVZ Košice 483 vzoriek, RÚVZ Michalovce 169 vzoriek, RÚVZ Rožňava 26 vzoriek a RÚVZ Trebišov 17 vzoriek. Vzorky vôd umelých kúpalísk tvorili vzorky z bazénov s celoročnou prevádzkou, vonkajšie letné bazény, školské bazény a rehabilitačné bazény zo zdravotníckych zariadení.

Limitom pre mikrobiologické ukazovatele nevyhovelo 47 vzoriek bazénových vôd čo predstavuje 6,7% pozitívnych vzoriek. Prekročené boli limity pre kultivovateľné mikroorganizmy pri 36° C, *Pseudomonas aeruginosa* - 20 vzoriek a *Staphylococcus aureus* 5 vzoriek. Prítomnosť legionel vo vzorkách vôd umelých kúpalísk nebola zistená.

Vo vzorkách umelých kúpalísk sa sledovali aj biologické ukazovatele. Všetky analyzované vzorky umelých kúpalísk vyhovovali limitom pre biologické ukazovatele.

7.4 Rezíduá pesticídov v potravinách na výživu a výživové prípravky pre dojčatá a malé deti

Plnenie úlohy a dosiahnuté výsledky Odborom hygieny výživy:

V rámci plnenia úlohy bola podľa plánu odobratá z distribučnej siete mesta Košice 1 vzorka potravin pre dojčatá a malé deti: **dm Babylove 2 - následná dojčenská mliečna výživa od 6. mesiaca veku**, ktorá bola laboratórne skúšaná na prítomnosť 187 druhov rezíduí pesticídov v laboratóriu ÚVZ SR.

Vyšetrená vzorka **vyhovela** požiadavkám nariadenia komisie (EÚ) č. 1259/2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1881/2006, pokiaľ ide o maximálne hodnoty obsahu dioxínov, PCB podobných dioxínov a PCB nepodobných dioxínov v potravinách.

7.10 Monitoring biologických alergénov v ovzduší (peľová informačná služba – PIS) a alergénov roztočov vo vnútornom prostredí

Sledovanie koncentrácie peľových zŕn a spór plesní v ovzduší

V rámci peľového monitoringu bolo analyzovaných 245 vzoriek ovzdušia. Priebežné výsledky výskytu peľových zŕn a spór plesní sú týždenne uvádzané na webovej stránke nášho úradu, www.alergia.sk a www.pelovespravy.sk. Peľový monitoring sa zahájil v 9. kalendárnom týždni. V priebehu roka boli vysoké koncentrácie peľových zŕn rastlín nasledovné: v mesiaci marec a apríl to boli hlavne peľové zrná liesky, jelše, topoľa a čelade tisovité, v mesiaci máj bola zaznamenaná vysoká koncentrácia peľových zŕn z čelade borovicovitých. V letných mesiacoch boli vysoké koncentrácie peľových zŕn čelade prhl'avovité, lipnicovité, ambrózie a paliny. Vysoká koncentrácia spór plesní bola dosahovaná od februára a pretrvávala až do konca septembra.

7.13 Monitoring celkového organického uhlíka v prírodných a umelých kúpaliskách

Odbor chemických analýz:

Počet vzoriek:	3
Počet ukazovateľov:	3
Počet analýz:	3

V rámci monitoringu TOC, RÚVZ so sídlom v Košiciach odobral 3 vzorky z prírodných kúpalísk.

V rámci monitoringu TOC v umelých kúpaliskách neboli odobraté žiadne vzorky.

7.14 Epidemiologická prevencia rizika karcinogenity v populácii

Dosiahnuté výsledky

Odbor chemických analýz:

V rámci tohto projektu oddelenie genetickej toxikológie v roku 2020 spolupracovalo s Východoslovenským onkologickým ústavom v Košiciach a s Ligou proti rakovine v Košiciach

pri získavaní údajov pre anamnestické analýzy pacientov, ktorí majú histologicky potvrdené rakovinové ochorenie. Kompletné anamnestické údaje sme získali od 88 chorých pacientov,

8 LEKÁRSKA MIKROBIOLÓGIA

8.1 Diferenciálna diagnostika respiračných ochorení

Aktívna účasť pri plnení úloh vyplývajúcich z členstva v EISN- European Influenza Surveillance Network.

Dosiahnuté výsledky:

Priamy dôkaz: pokus o izoláciu vírusov na bunkových kultúrach a dôkaz vírusov chrípky metódou PCR.

V roku 2020 bolo vyšetrených 342 materiálov od 284 pacientov s ochorením horných ciest dýchacích, z toho bolo 68 odberov od sentinelových lekárov, 62 pitevných materiálov

od 19 pacientov, 1 materiál od pacienta s diagnózou SARI.

Spolu bolo 109 materiálov pozitívnych na vírusy chrípky. Chrípka A bola identifikovaná 101-krát, z toho 42-krát od sentinelových lekárov, 11-krát z pitevného materiálu od 9 pacientov. Chrípka B bola identifikovaná 8-krát, z toho 2-krát od sentinelových lekárov a 1 pitevný materiál.

Za účelom bližšej identifikácie izolovaných kmeňov bolo 7 materiálov zaslaných do NRC pre chrípku na ÚVZ SR v Bratislave, kde boli identifikované nasledovne:

- 1-krát A/Brisbane/02/2018(H1N1)pdm09-like (výter od nesentinelového lekára),
- 4-krát A/Kansas/14/2017(H3N2)-like (1x výter od sentinelového a 3x od nesentinelového lekára),
- 2-krát B/Colorado/06/2017-like (z toho 1x SARI a 1x pitevný materiál).

Metódou RT-PCR boli dokázané vírusy chrípky nasledovne:

- 6-krát A(H1)pdm09 (5-krát od nesentinelových lekárov a 1 pitevný materiál),
- 65-krát A(H3) (32-krát od sentinelových lekárov, 5 pitevných materiálov od 4 pacientov)
- 6-krát B (z toho 2-krát od sentinelových lekárov).

Rýchlotestom bolo vyšetrených 102 materiálov na chrípku A a B, z nich bolo 25 pozitívnych na chrípku A (z toho 7-krát od sentinelových lekárov a 4x pitevný materiál).

V rámci laboratórnej diagnostiky vzoriek na dôkaz prítomnosti vírusu SARS-CoV-2 bolo od marca 2020 metódou real-time RT-PCR vyšetrených 34 708 vzoriek, z toho 3226 s pozitívnym výsledkom.

Nepriamy dôkaz: dôkaz protilátok:

V roku 2020 bolo na dôkaz protilátok proti respiračným vírusom vykonaných 3051 sérologických vyšetrení (572 vzoriek) metódou KFR. Štandardná sada vyšetrení obsahuje 6 antigénov (vírus chrípky A a B, adenovírus, RS-vírus, Mycoplasma pneumoniae, vírus parachrípky). Pozitívne vyšetrenia: 13x chrípka A, 9x RS-vírus, 11x mykoplasma, 3x parachrípka.

Metódou ELISA na dôkaz špecifických protilátok triedy IgM a IgG proti chrípke typu A a B bolo vyšetrených 118 sér od 111 pacientov. Z toho 6 vzoriek malo zvýšenú hladinu protilátok triedy IgM proti chrípke A.

Na vyžiadanie vyšetrujeme metódou KFR aj protilátky proti ornitóze, Q-horúčke, chlamýdióvemu skupinovému antigénu a legionelám. V tomto roku sme vyšetřili 25 vzoriek, všetky s negatívnym výsledkom.

Plnenie úlohy a jej dopad na zdravie:

Materiál na vyšetrenie od pacientov s akútnym respiračným ochorením odoberajú ošetrojúci lekári v spolupráci s pracovníkmi odborov epidemiológie jednotlivých RÚVZ Košického a Prešovského kraja. Hlásenie o výsledkoch sa posiela v týždenných intervaloch do NRC pre chrípku.

Návrh na ďalší postup:

Neustále sa snažiť o vylepšovanie laboratórnej diagnostiky respiračných ochorení.

8.4 Diagnostika exantémových ochorení

Aktívna účasť pri plnení úloh vyplývajúcich z procesu eliminácie osýpok v Slovenskej republike a vo svete.

Dosiahnuté výsledky:

Laboratórium vykonáva vyšetrenie protilátok triedy IgM a IgG u vzoriek sér dodaných od ošetrojúcich lekárov Košického a Prešovského kraja. V mesačných intervaloch k 20.dňu bežného mesiaca spracováva hlásenie v tabuľkovej forme o počte vyšetrených materiálov

v stanovených vekových skupinách a zasiela do NRC pre morbili, rubeolu a parotitídu ÚVZ SR.

V roku 2020 sme nemali žiadnu vzorku na prítomnosť protilátok triedy IgM a IgG u osýpok.

Plnenie úlohy a jej dopad na zdravie obyvateľstva:

Osýpky (morbili) je infekčné ochorenie, ktoré spôsobuje epidémie najmä v detskom veku. Očkovaním sa výskyt tohto ochorenia znížil na minimum, ale v porovnaní s ostatnými vakcinovanými nákazami sa osýpky sporadicky stále vyskytujú. Je potrebné sledovať výskyt tohto ochorenia vyšetrením protilátok triedy IgM a tým zabrániť vzniku lokálnych epidémií v detskej populácii.

Návrh na ďalší postup:

Pokračovať v spolupráci s lekármi Košického a Prešovského kraja, s pracovníkmi jednotlivých oddelení epidemiológie RÚVZ a s NRC na zabezpečenie stavu eliminácie osýpok v Slovenskej republike.

9 PODPORA ZDRAVIA

9.1 Národný program podpory zdravia (NPPZ)

Medziodborová úloha – na jej plnení sa podieľajú odbory, ako podpora zdravia a výchova k zdraviu, epidemiológia, hygiena životného prostredia a zdravia, preventívne pracovné lekárstvo, hygiena výživy a hygiena detí a mládeže.

Plnenie aktualizovaného Národného programu podpory zdravia v SR z roku 2014 (ďalej len *NPPZ*) bolo realizované činnosťou vzťahujúcou sa k dvom vymedzeným oblastiam (pozri body A. a B.):

Oblasť A. Preventívne opatrenia zamerané na zníženie výskytu chronických neinfekčných ochorení

I. Opatrenia zamerané primárne na podporu zdravého životného štýlu

S cieľom podieľať sa na znižovaní výskytu rizikových faktorov, ktoré súvisia so životným štýlom jednotlivca či skupín obyvateľstva, participujeme súčasne na plnení ďalších programov, t. j. *Národného programu prevencie obezity* (2008) v gescii ÚVZ SR (vrátane *Národného akčného plánu v prevencii obezity na roky 2015 – 2025*, schváleného vládou SR); *Národného akčného plánu pre podporu pohybovej aktivity na roky 2017 – 2020* (schváleného vládou SR) v gescii ÚVZ SR; *Národného programu duševného zdravia* (2004) prijatého vládou SR; *Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020*; *Národného programu prevencie HIV/AIDS v SR na roky 2017 – 2020*; *Národnej protidrogovej stratégie na obdobie 2013 – 2020* (spolu s *Akčným plánom realizácie NPS SR na obdobie rokov 2017 – 2020* v rezorte zdravotníctva); *Národného programu kontroly tabaku* (2007) schváleného vládou SR; *Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020* a v neposlednom rade na plnení *Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020* a *Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020*. Jedným zo základných východiskových dokumentov, ktorý aktuálne určuje smerovanie nielen preventívnych programov podpory zdravia a prioritných oblastí pôsobenia je *Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2014 – 2030*.

V praxi, prevenciu vybraných chronických ochorení realizujeme ovplyvňovaním informovanosti a zdravotného uvedomenia obyvateľov v zmysle zásad zdravého spôsobu života, uplatňujúc najmä zdravotno-výchovnú edukáciu a činnosti Poradne zdravia (stabilnej a mobilnej zložky). V poradni sú klienti, resp. záujemcovia vyšetrení v zmysle štandardnej metodiky za účelom identifikovania rizikových faktorov srdcovocievnych ochorení

(metabolického syndrómu). Na základe zistených údajov, nadväzujúce odborné poradenstvo je zamerané na zlepšenie nameraných hodnôt a optimalizáciu zložiek životného štýlu nefarmakologickou cestou.

V hodnotenom období sme okrem individuálneho poradenstva (včítane telefonických konzultácií) v stabilnej Poradni zdravia, zorganizovali a uskutočnili akcie výjazdovou formou pre pracovné kolektívy, seniorov a ostatnú verejnosť, pri ktorých sa spolupracovalo s rôznymi inštitúciami (bližšia informácia je uvedená v **bodoch 9.2, 9.5, 9.8**).

Výchovno-vzdelávacie aktivity sme orientovali predovšetkým na mladú generáciu. Objektom nášho záujmu sú však aj ostatné vekové kategórie. Konkrétne realizačné výstupy sa týkajú všetkých priorit tejto oblasti NPPZ, t. j. bodov 1. až 4.

Celková činnosť v roku 2020 bola realizovaná v obmedzenom režime z dôvodu pandemickej situácie a prijatých opatrení na celoštátnej a regionálnej úrovni v súvislosti s prevenciou šírenia nového koronavírusu – SARS-CoV-2, spôsobujúceho ochorenie COVID-19.

1. Výživa a stravovacie zvyklosti

Rizikové faktory výživy obyvateľstva sledujeme hlavne cez analýzy anamnestických dát od klientov **Poradenského centra ochrany a podpory zdravia** (ďalej len **PCOPZ**), vkladných do Testu zdravé srdce. Edukáciou a propagáciou v oblasti zásad správnej výživy sa snažíme zvyšovať celkové uvedomenie obyvateľstva, zlepšiť stravovacie návyky u všetkých jeho vekových skupín.

Téma ozdravenia výživy je v súlade s celoeurópskymi princípmi zahrnutými v dokumentoch, ako napr. *Zdravie 2020: Európsky politický rámec na podporu vládnych a spoločenských aktivít pre zdravie a prosperitu; Viedenská deklarácia o výžive a neprenosných ochoreniach v kontexte Zdravia 2020*; na národnej úrovni, napr. v *Strategickom rámci starostlivosti o zdravie pre roky 2014 – 2030; Akčnom pláne pre potraviny a výživu na roky 2017 – 2025*, resp. v úlohách spojených s ochranou a podporou zdravia obyvateľov SR. Nadväzujúc na uvedené spolupracujeme s Odborom hygieny výživy RÚVZ Košice prostredníctvom vybraných aktivít PCOPZ – *Poradne zdravia* (stabilnej aj mobilnej zložky) a *Poradne správnej výživy* (pozri **bod 9.2**). Činnosť si kladie za cieľ vplývať na zlepšenie stravovacích návykov vo vybraných populačných skupinách, realizovať monitoring, intervencie a tiež zisťovať ich výživový stav.

Zdravotno-výchovný charakter má z našej strany podpora **Stratégie SR pre realizáciu školského programu na školské roky 2017/2018 – 2022/2023** (z júla 2017), v zmysle ktorej sa (od 1.8.2017) do jedného právneho rámca spojili dva programy – *Školský program pre ovocie a zeleninu* a *Školský program pre mlieko*. Jej ciele majú napomôcť zvýšiť konzumáciu uvedených potravinových komodít a výrobkov z nich u detí, vplývať na zmenu ich stravovacích návykov a predchádzať chorobám z nadhmotnosti a obezity. Cieľovými skupinami (na základe návrhu rezortov MPRV SR, MŠ SR, MZ SR) majú byť v období od 1.8.2017 do 31.7.2023, v rámci sektora školské ovocie a zelenina, deti vo veku 3 – 15 rokov a sektora školské mlieko a mliečne výrobky, deti a mládež vo veku 3 – 18 rokov.

V spádovom území RÚVZ Košice sa na školách realizujú *skupinové edukačné aktivity* (napr. formou výkladu s besedou, prednášky s diskusiou, panelovej diskusie, s uplatnením prvkov interaktívneho a zážitkového učenia, vedomostného kvízu, učebných pomôcok, ako výučbové prezentácie, pracovné listy, maľovanky, projekcia DVD filmu, tlakomer, tukomer) so zameraním na racionálnu výživu a zdravý spôsob života. Pre propagačné účely – ako doplnok edukácie – sa využívajú prezentačné materiály (letáky, skladačky, záložky, maľovanky) od rôznych editorov vrátane RÚVZ Košice a ÚVZ SR.

V kalendárnom roku 2020 (resp. v 2. polroku šk. r. 2019/2020 a 1. polroku šk. r. 2020/2021) boli edukačné aktivity realizované v materských a základných školách

(na I. a II. stupni), v stredných školách vrátane gymnázia a na jednej z vysokých škôl. Na niektorých školách sa aktivity realizovali opakovane. Intervenovaných bolo spolu 1269 osôb, z toho 105 detí z 2 MŠ; 819 žiakov z 9 ZŠ; 50 študentov z 1 osemročného gymnázia; 137 študentov z 2 ostatných SŠ a 158 študentov z 1 VŠ.

V nadväznosti na metodický pokyn ÚVZ SR na realizáciu edukácie v súvislosti s plnením „Školského programu“ (s účinnosťou od septembra 2018) a s určením pre RÚVZ v SR, zostavili a rozposlali sme ponuku sprievodných zdravotno-výchovných aktivít s dvoma informačnými letákmi (na témy *"Dôverujte mlieku – je kvalitné a zdravé"* a *"Zdravie a krása sa skrýva v ovoci a zelenine"*, z edície RÚVZ Bratislava 2018) oprávneným vzdelávacím zariadeniam v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, t. j. MŠ, ZŠ, SŠ, školám zabezpečujúcim špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, zapojeným do uvedeného programu (e-mailom dňa 12.10.2018). Ponuka sa vzťahuje na obdobie šk. rokov 2018/2019 až 2022/2023 a na okruhy aktivít, ktoré z hľadiska preventívno-edukačných cieľov a foriem výkonu (intervenčné prístupy edukačného, poradenského, resp. informačno-propagačného charakteru, s prevahou skupinového pôsobenia) sú tematicky prierezové, uplatniteľné v ideovo príbuzných projektoch, t. j. nielen v menovanom školskom programe, ale aj v celoslovenskom internetovom kurze zdravého životného štýlu *„Hravo ži zdravo“*; v projekte *„Viem, čo zjem“* celosvetového programu *Nestlé Healthy Kids*, na ktorých RÚVZ Košice participuje.

V predošlom roku sme v reakcii na požiadavku ÚVZ SR a predmetnú *Stratégiu SR pre realizáciu školského programu na školské roky 2017/2018 – 2022/2023* zaslali odpoveď/podklad – aktualizovaný text aj s kontaktmi za RÚVZ Košice, v súvislosti s prezentovaním činnosti na internetovej stránke „Školského programu“ – www.skolskeovocie.sk, v sekcii Aktivity: Inšpirácie z regionálnych úradov verejného zdravotníctva z pohľadu poradní zdravia (emailom 22.2.2019).

V januári 2020 sme na základe požiadavky ÚVZ SR – v súvislosti so *„Školským programom“* – zaslali odpočet sprievodných edukačných aktivít za školský rok 2018/2019 – sumárny prehľad za RÚVZ so sídlom v Košiciach. Ciele programu sa naplňali na lokálnej a regionálnej úrovni v územnej pôsobnosti úradu, t. j. v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, prostredníctvom činnosti Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu. Cieľovými skupinami pre intervencie boli deti MŠ, žiaci ZŠ, študenti SŠ a školských internátov ako aj doplnkovo učitelia ZŠ. Intervencie mali najmä edukačný, interaktívny a informačno-propagačný charakter. Finančné náklady na program boli spojené s edíciou informačných zdravotno-výchovných materiálov (tvorba, tlač, distribúcia, nástenná propagácia), ktorú RÚVZ Košice realizoval z verejných zdrojov (z rozpočtu úradu/vo vlastnej réžii). Intervenčné aktivity v spomínanom školskom roku boli uskutočnené v 62 školách (20 MŠ; 33 ZŠ; 6 SŠ; 3 ŠI). Vykonaných bolo celkom 330 edukačných aktivít, z toho 147 pre deti MŠ; 155 pre žiakov ZŠ; 21 pre študentov SŠ; 6 pre študentov v ŠI; 1 pre učiteľov z 1 ZŠ. Edukovaných bolo spolu cca 5178 osôb (755 detí z MŠ; 3494 žiakov zo ZŠ; 567 študentov z SŠ; 337 študentov zo ŠI; 25 učiteľov z 1 ZŠ).

V školskom roku 2020/2021 sme sa zapojili do 5. ročníka celoslovenského projektu *„Viem, čo zjem“* (ktorý je súčasťou celosvetového programu spoločnosti Nestlé na podporu zdravej výživy detí *„Nestlé Healthy Kids Global Programme“*, resp. *„Nestlé pre zdravie detí“*). Organizátorom projektu je Neuropea, s. r. o., Bratislava, odborným garantom ÚVZ SR, s odporúčaním MŠVVŠ SR. Zámerom projektu je popularizácia zdravého spôsobu života, zdravej výživy a pohybovej aktivity. Realizuje sa na zaregistrovaných základných školách SR, v danom ročníku s prioritným určením pre žiakov III. – VI. ročníka ZŠ (t. j. žiakov vo veku 8 – 11 rokov). Vykonávateľmi edukačných aktivít sú lektori z RÚVZ v SR a pedagógovia zapojených škôl.

Na danom projekte sme účastní už od jeho 1. ročníka (ktorý mal ešte pilotný charakter), so zapojením RÚVZ na krajskej úrovni.

Úvodné vzdelávacie aktivity tohto ročníka projektu sa v zmysle metodického usmernenia zo strany ÚVZ SR a Neuropea, s. r. o., Bratislava realizujú na prihlásených školách prostredníctvom pracovníkov RÚVZ v SR. V územnej pôsobnosti RÚVZ Košice je miestom konania aktivít 9 košických ZŠ. Počas novembra a decembra 2020 bolo na 4 z 9 škôl prostredníctvom lektoriiek z RÚVZ Košice intervenovaných 18 tried, s celkovou účasťou 352 žiakov (z III. – IV. roč.). Po ukončení výučby prvej lekcie na každej z intervenovaných škôl bol na základe požiadavky ÚVZ SR a Neuropea, s. r. o., zasielaný na ÚVZ SR „Záznam o priebehu školenia“. V aktivitách sa pokračuje v roku 2021.

V rámci spolupráce **RÚVZ Košice** (Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu; Odboru hygieny výživy – Poradne správnej výživy) a **O. Z. Slovenská sieť proti chudobe** (angl. skr. SAPN) bol **vypracovaný projekt výskumu** pod názvom „*Dostupnosť zdravého životného štýlu u obyvateľov Slovenskej republiky ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením (Spotreba potravín, ich kvalita a stravovacie návyky v kontexte príjmu, statusu, sociálneho environmentu)*“.

Prípravná fáza v roku 2016 zahŕňala komunikáciu a pracovné stretnutia so zainteresovaným externým subjektom SAPN (objednávateľ/realizátor projektu), internú spoluprácu v rámci RÚVZ Košice (zostavovateľ/realizátor projektu) a:

- spracovanie anotácie výskumného projektu;
- zostavenie projektu a metodiky (t. j. nástroja pre zber dát – dotazník/rozhovor).

V roku 2017 bola uskutočnená prieskumná činnosť – zber dát anonymným dotazníkom na vybranom súbore respondentov (zabezpečilo SAPN). Na vyhodnocovaní dát z prieskumu participovali oba spolupracujúce subjekty (RÚVZ Košice a SAPN), sólovo podľa jednotlivých okruhov dotazníka. V rámci RÚVZ Košice, na Odbore podpory zdravia a výchovy k zdraviu boli dáta z dotazníkového prieskumu – 24-hodinových jedálničkov respondentov zadávané do programu Alimenta 4.3e. V nadväznosti na to sa Odbor hygieny výživy podieľal na zhodnocovaní generovaných výstupov z uvedeného programu (t. j. vyhodnocovaní nutričného zloženia a energetického príjmu z celodennej stravy respondentov vo vzťahu k Odporúčaným výživovým dávkam pre obyvateľstvo v SR – 9. revízie). Zo strany Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu boli spolupracujúcej organizácii SAPN (v zmysle dohody) zaslané všetky vyhodnotené jedálničky respondentov, v celkovom počte 298. Respondentom, ktorí vyplnili 24-hodinový jedálny lístok, bola ponúknutá možnosť konzultovať zistené výsledky a odporúčania zo strany Poradne správnej výživy pri RÚVZ Košice.

V roku 2018 (v mesiacoch apríl a august) pokračovala medzi RÚVZ Košice a SAPN pracovná komunikácia (e-mailom/tel. a osobnými stretnutiami). Týkala sa postupu prác na projekte (t. j. metodiky/vyhodnocovania dát z prieskumnej činnosti, zo zhodnotených jedálničkov a súvisiacich aktivít).

Nadväzujúc na túto spoluprácu bola realizovaná aktívna účasť na vedeckej konferencii formou posteru a plnotextového príspevku do konferenčného zborníka – bibliografický odkaz: Schnitzerová, E.: Zdravý životný štýl – s dôrazom na dostupnosť potravín a niektoré životné návyky – u obyvateľov Košického kraja ohrozených chudobou. In: Ochaba, R. (ed.). *Nové trendy v oblasti podpory zdravého životného štýlu. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 40. dni zdravotnej výchovy MUDr. Ivana Stodolu, konanej 6. – 7. júna 2018 v Trnave*. Bratislava: Úrad verejného zdravotníctva SR, 2018, s. 126 – 132. ISBN 978-80-7159-237-2.

Z medzinárodných dní venovaných problematike výživy sme sa sústredili na **Svetový deň mlieka v školách – posledná streda v septembri; Svetový deň potravy/výživy – 16. október** a **Svetový deň diabetu – 14. november**. Prehľad informačno-propagačnej

a intervenčnej činnosti vo vzťahu k rôznym cieľovým skupinám, ktorou sme podporili uvedené termíny, sa nachádza v **bodoch A.II.2 a 9.2.**

2. Fyzická inaktivita, dôležitosť podporovania fyzickej aktivity

Na podporu a propagáciu pohybovej aktivity (odporúčanej, primeranej) vo vzťahu k obyvateľstvu (školskej mládeži, dospeljej populácii, seniorom) využívame najmä edukáciu, poradenstvo, výstupy cez médiá. Hlavným zámerom aktivít bolo poukázať na význam pohybovej aktivity, jej priaznivý vplyv na zdravie, ak je pravidelnou súčasťou spôsobu života.

Uvedená priorita NPPZ o. i. úzko súvisí s úlohou pod názvom „**Vyzvi srdce k pohybu**“, ktorá sa realizuje v rámci CINDI programu SR, bez časového obmedzenia, každé dva roky zväčša v jarnom období (pozri **bod 9.2.1**).

V súvislosti s propagáciou významných termínov podporujúcich zdravie ako aj plnením *Národného programu prevencie obezity – v oblasti pohybovej aktivity*, resp. *Národného akčného plánu v prevencii obezity na roky 2015 – 2025 (bod 9.2)*, realizovala sa informačno-propagačná a intervenčná činnosť (edukačná, poradenská). Aktivity v spádovom území RÚVZ Košice boli určené dospeljej populácii (podľa záujmu; resp. pre verejnosť).

Svetový deň „Pohybom ku zdraviu“ – 10. máj (zaradený do kalendára významných dní SZO od roku 2003) sme pripomenuli najmä seniorskej vekovej kategórii. Konkretizáciu aktivít, formu výkonu a počty intervenovaných osôb uvádza **bod 9.5**.

Ďalej, napríklad v oblasti témy *Svetového dňa obezity – 4. marec*, s mottom v roku 2020 „*Riešme spoločne obezitu v Európe*“ (súčasť kampane Svetovej obezitologickej federácie/WOF a Európskej Asociácie pre štúdium obezity/EASO), boli zo strany ÚVZ SR a RÚVZ v SR, v spolupráci s českou spoločnosťou STOB (*Stop obezite*) a Centrom výživy a zdravia Hygeia – Zdravotným strediskom Bratislava, realizované aktivity v sieti lekární BENU. *Informačno-propagačná činnosť* zahŕňala ponuku služieb mobilnej Poradne zdravia (vybrané vyšetrenia a poradenstvo). Cieľovou skupinou boli klienti z radov verejnosti (v celkovom počte 9 osôb). Miestom konania poradenskej akcie RÚVZ Košice bola BENU lekáreň, OC Cassovia, Pri Prachárni 4, Košice, dňa 2.3.2020. Ponúkané služby a sledované parametre zahŕňali: vyšetrenie celkového cholesterolu z kapilárnej krvi prostredníctvom biochemického analyzátoru Accutrend Plus; meranie tlaku krvi, pulzu; meranie vybraných antropometrických parametrov (výška, hmotnosť, obvod pása, bokov), výpočet BMI a WHR; stanovenie percenta telesného tuku; percenta kostrového svalstva; obsah viscerálneho tuku; úroveň bazálneho metabolizmu v kJ; u fajčiarov stanovenie hladiny oxidu uhľnatého (CO) a karboxyhemoglobínu (COHb) vo výdychu prístrojom Smokerlyzer a zistenie stupňa závislosti prostredníctvom dotazníkových metód, a napokon individuálne poradenstvo k jednotlivým zložkám spôsobu života. Informácia o akcii bola propagovaná cez webové sídlo RÚVZ Košice, priečinok Aktuality, pod titulom „Svetový deň obezity“, pozri tiež **bod 9.2**.

Z ostatnej činnosti na podporu pohybovej aktivity u obyvateľstva môžeme menovať *cyklickú edukáciu s poradenstvom k pohybovej aktivite pre seniorov* na tému: „*Prevencia osteopénie a osteoporózy pohybom*“ a „*Vybrané prvky z kalanetiky*“ (teoretický výklad, názorná ukážka cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov). Realizuje sa viacročne, priebežne počas roka a konanie aktivít sa rozšírilo na štyri zariadenia, t. j. Denné centrum MČ Košice-Sídlisko KVP, Cottbuská 36, Košice; Denné centrum MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice; Denné centrum MČ Košice-Dargovských hrdinov, Jegorovovo nám. 5, Košice a Kultúrne centrum Vyšná Myšľa, okres Košice-okolie, viac v **bode 9.5**.

Činnosť zameraná na plnenie *Národného akčného plánu pre podporu pohybovej aktivity na roky 2017 – 2020* je uvedená v **bode 9.8**.

3. Tabak, alkohol, drogy

Zvýšenú pozornosť v rámci primárnej prevencie drogových závislostí venujeme vybraným skupinám obyvateľstva, ktoré sú vystavené riziku poškodenia zdravia v dôsledku užívania návykových látok, prioritne deťom a mládeži, ženám v reprodukčnom veku a sociálne znevýhodneným skupinám obyvateľstva.

Často využívanými formami sú:

- výchovno-vzdelávacia a poradenská činnosť (napr. edukácia pre rôzne vekové skupiny, výkon Poradne na odvykanie od fajčenia);
- propagačná a edičná činnosť – tvorba a distribúcia informačných materiálov pre školskú mládež, kontaktné dospelé osoby (učitelia, rodičia atď.) a iné cieľové skupiny;
- účasť na informačných kampaniach (napr. pri príležitosti významných termínov s protidrogovou tematikou);
- participácia na preventívnych programoch, projektoch, úlohách zameraných na škodlivosť návykových látok a na zmysluplné využívanie voľného času (vrátane prípravy, koordinácie, realizácie, vyhodnocovania) v spolupráci s inými subjektmi;
- pôsobenie cez mienkotvorné médiá v oblasti propagácie aktivít a spôsobu života bez drog.

Edukačná činnosť vo vzťahu k školám je zameraná na prevenciu látkových závislostí (zahrňujúc problematiku legálnych a nelegálnych drog), na prevenciu nelátkových závislostí a súvisiace témy. Za hodnotené obdobie (rok 2020) sme v rámci územnej pôsobnosti RÚVZ Košice uskutočnili výchovno-vzdelávacie akcie na školách rôzneho stupňa (počnúc MŠ až po VŠ), na viacerých opakovane. Z didaktického hľadiska, podujatia zväčša pozostávali z teoretického výkladu, besedy, individuálnej i skupinovej práce. Rešpektujúc vekové kritérium, žiakom boli v rámci intervencií premietnuté videofilmy a distribuované zdravotno-výchovné materiály. Na prvom stupni ZŠ a v MŠ sa z hľadiska edukačných cieľov volila hravá forma oboznamovania sa s danou problematikou (využívanie prostriedkov, ako mimická bábka Adamko, maľovanky, premietnutie DVD – animovanej agitky „Kde bolo tam bolo, fajčenie škodilo“ a i). U žiakov druhého stupňa ZŠ a na SŠ sa zisťovala spätná väzba, resp. prostredníctvom dotazníkovej metódy sa mapovali názory, postoje a poznatková úroveň z problematiky drog, drogových závislostí a osobitne tabakizmu. Študenti – fajčiari (na báze dobrovoľnosti) mali možnosť si otestovať na prístroji Smokerlyzer percentuálne množstvo alveolárneho CO vo výdychu.

Okrem školského prostredia sa aktivity realizovali aj v komunitných centrách, pre mládež a dospelých.

V spojitosti s **informačno-propagačnou činnosťou** vo vzťahu k významným termínom venovaným problematike zdravia a drogovej prevencii sme reflektovali na nasledovné dni:

Pri príležitosti **Svetového dňa bez tabaku – 31. máj** a **Medzinárodného dňa proti zneužívaniu drog a nelegálnemu obchodovaniu s nimi – 26. jún** sme v spádovom území RÚVZ Košice (územné obvody okresov Košice-mesto a Košice-okolie) dali do pozornosti tieto významné termíny, prioritne žiackej populácii ako aj širokej verejnosti.

Činnosť spočívala v edukačných a informačno-poradenských aktivitách so zameraním na prevenciu látkových závislostí a podporu zdravého spôsobu života (formou interaktívnych prednášok, besied, poradenstva v prevencii fajčenia, využitia výučbových pomôcok: prezentácií, drogového kufra, okuliarov simulujúcich opitosť, DVD, informačno-propagačných materiálov – letákov, skladačiek od rôznych editorov vrátane ÚVZ SR). V problematike prevencie tabakizmu bolo v ponuke poradenstvo pre fajčiarov (s doplnením o merania smokerlyzerom, príp. spirometrom a i.). Pri niektorých akciách sa ponúkali aj služby mobilnej Poradne zdravia (meranie koncentrácie celkového cholesterolu, resp.

aj HDL, triacylglycerolov, glukózy v kapilárnej krvi, meranie tlaku krvi, pulzu, percenta telesného tuku a ďalšie antropometrické merania).

Na webovom sídle RÚVZ Košice boli v priečinku Aktuality umiestnené dva tituly: 1. *Svetový deň bez tabaku – Tabakový priemysel sa zameriava na novú generáciu – 31. máj*, s presmerovaním na stránku ÚVZ SR; 2. *Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s nimi – 26. jún*, s uverejnením sprievodného slova a dvoch letákov („Stop drogám: Kde hľadať pomoc?“, „Nebezpečenstvo drog: Príznaky užívania drog“), z vlastnej edície.

Základným školám v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie bola zaslaná informácia o významnom termíne „*Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s nimi – 26. jún*“ (emailom dňa 25.6.2020). Súčasťou e-mailu bol sprievodný list a dva letáky (primárne určené pre deti a mládež, z edície RÚVZ Košice/umiestnené na webovom sídle RÚVZ Košice, pozri ods. vyššie), s metodickým usmernením k využitiu materiálov v rámci výučbového procesu.

Edukačné aktivity k vyššie zmieneným termínom sa konali v časovom období od 24.6. do 17.8.2020 na nasledovných miestach:

- Spojená škola (Špeciálna ZŠ) Odborárska 2, Košice – výklad s besedou na tému „*Primárna prevencia drogových závislostí*“ (24.6.2020), s účasťou 30 žiakov druhého stupňa;
- Združenie príbuzných a priateľov a rehabilitačné stredisko Radosť, Bauerova 1, Košice – prednáška na tému „*Primárna prevencia drogových závislostí*“ (2.7.2020), s účasťou 15 klientov zariadenia a 3 študentov LF UPJŠ štud. odboru VZ/na praxi;
- Spojená škola (Špeciálna ZŠ) Odborárska 2, Košice – *Deň zdravia* (6.7.2020) – v mobilnej Poradni zdravia bolo intervenovaných 21 zamestnancov školy (štandardné vyšetrenie), z toho 14 osôb/fajčiarov absolvovalo aj vyšetrenie s poradenstvom v Poradni na odvykanie od fajčenia;
- KC Jasov a KC Medzev – prednášky na tému „*Primárna prevencia drogových závislostí*“ (17.8.2020), s účasťou 65 poslucháčov vekovo zmiešaných skupín.

Medzinárodný deň povedomia o fetálnom alkoholovom syndróme – 9. september bol z hľadiska informačno-propagačných cieľov daný do povedomia širokej verejnosti prostredníctvom informačného letáka pod rovnomenným názvom, na webovom sídle RÚVZ Košice (v priečinkoch Aktuality, resp. Hlavné menu – O nás – Odborné útvary – Podpora zdravia – Príspevky odboru), od septembra 2019 doteraz.

Písomne boli oslovené vybrané inštitúcie v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, vo veci „*Informácia o vybraných významných termínoch venovaných problematike zdravia – ponuka tematicky súvisiacich zdravotno-výchovných aktivít*“ (zahrňujúc predmetný termín), list bol zaslaný e-mailovou cestou dňa 6.9.2019. Určený bol adresátom, ako materské, základné a stredné školy, stredoškolské internáty, centrá voľného času, detské domovy, miestna samospráva a denné centrá, Jednota dôchodcov Slovenska, materské/rodičovské/rodinné centrá, komunitné centrá a i.

Ponúkané výchovno-vzdelávacie aktivity sú zamerané na zvýšenie informovanosti o nebezpečenstvách konzumácie alkoholu počas tehotenstva a primárne určené cieľovej skupine žien od 15 do 35 rokov. Spojené sú s výkladom a diskusiou, s využitím učebných pomôcok, ako tematická prezentácia, okuliare simulujúce opitost', premietnutie DVD filmu „*Až do dna...*“ a/alebo „*Vplyv pitia alkoholu počas tehotenstva na vývin plodu*“.

V roku 2020 bola realizovaná jedna aktivita, konkrétne pre:

- Lekársku fakultu UPJŠ Košice (14.10.2020) – 1x prednáška s diskusiou (dištančnou formou) pre 12 študentiek I. ročníka Mgr. stupňa št. odboru Verejné zdravotníctvo.

Svetový deň duševného zdravia – 10. október sme edukačnou aktivitou dali do pozornosti študentskej populácii. Akcia sa konala pre nasledovnú inštitúciu:

2. Lekárska fakulta Univerzity P. J. Šafárika Košice, Trieda SNP 1, Košice, dňa 14.10.2020 (1 aktivita) – na tému „Prevenencia závislostí“ (prednáška s diskusiou dištančnou formou), pre študentov I. roč. Mgr. stupňa, študijného odboru Verejné zdravotníctvo (v celkovom počte 12).

Činnosť v súvislosti s významným termínom **Európsky týždeň boja proti drogám (tretí novembrový týždeň)** spočívala v edukačných a edukačno-poradenských aktivitách realizovaných v spádovom území RÚVZ Košice (územné obvody okresov Košice-mesto a Košice-okolie), zameraných na prevenciu látkových a nelátkových závislostí (formou interaktívnych prednášok, besied, poradenstva v prevencii fajčenia, využitia výučbových pomôcok: prezentácií, drogového kufra, okuliarov simulujúcich opitost', DVD, informačno-propagačných materiálov – letákov, skladačiek od rôznych editorov vrátane RÚVZ Košice a ÚVZ SR). V problematike prevencie fajčenia bolo v ponuke poradenstvo pre fajčiarov (doplnené meraním hladiny oxidu uhoľnatého a karboxyhemoglobínu vo výdychu smokerlyzerom; v indikovaných prípadoch funkčné vyšetrenie pľúc spirometrom a i.).

Predmetná činnosť sa realizovala na 5 školách. Edukovaných bolo spolu 166 osôb (z toho 53 žiakov ZŠ, 97 študentov SŠ, 16 študentov VŠ). K spolupracujúcim inštitúciám okrem škôl patrili aj Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Košiciach (KR PZ) a Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice (ÚPSVR).

Prehľad zdravotno-výchovných aktivít k Európskemu týždňu boja proti drogám (tretí novembrový týždeň)				
P. č.	Miesto konania (inštitúcia)	Termín konania	Cieľová skupina (počet edukovaných)	Forma, názov a počet aktivít
1.	Stredná zdravotnícka škola Moyzesova 17, Košice	21.01.2020	študenti III. ročníka odboru Asistent výživy (v počte 10)	(2x) výklad s besedou na tému „Prevenencia chronických ochorení“ (učebná pomôcka: výučbová prezentácia).
		21.01.2020	študenti IV. ročníka odboru Asistent výživy (v počte 7)	
2.	Stredná priemyselná škola dopravná, Hlavná 113, Košice	8.9.2020	študenti I. a II. ročníka (v počte 80, z toho 15 študentov vyšetrených v POF)	(4x) výklad s besedou na témy „Zdravý spôsob života: Správna výživa“; „Prevenencia aktívneho a pasívneho tabakizmu“; „Prezentácia služieb Poradne na odvykanie od fajčenia/POF“ (učebné pomôcky: výučbová prezentácia, smokerlyzer, spirometer, tlakomer a ďalšie pomôcky pre ukážky výkonu vyšetrenia s poradenstvom).
		9.9.2020		
3.	Spojená škola (Špeciálna ZŠ), Odborárska 2, Košice	11.11.2020	žiaci V. až IX. ročníka/sociálne znevýhodnená skupina (v počte 33)	(3x) výklad s besedou na tému „Primárna prevencia drogových závislostí so zameraním na legálne a nelegálne drogy“ (učebné pomôcky: výučbová prezentácia, drogový kufor, okuliare simulujúce opitost').
4.	Špeciálna ZŠ, Vtáčkovce 2, Vtáčkovce, okres Košice-okolie	20.11.2020	žiaci I. až IX. ročníka/sociálne znevýhodnená skupina (v počte 20)	(2x) výklad s besedou na tému „Primárna prevencia drogových závislostí so zameraním na legálne a nelegálne drogy“ (učebné pomôcky: výučbová prezentácia, okuliare simulujúce opitost').
5.	Lekárska fakulta Univerzity P. J. Šafárika, Trieda SNP 1, Košice	20.02.2020 (2 vyuč. h)	študenti I. roč. Bc. stupňa, štud. odb. Verejné zdravotníctvo, dennej formy štúdia	(1x) seminár prezenčnou formou (2 vyuč. h) na tému „Životný štýl a rizikové faktory“ (učebné pomôcky: výučbová prezentácia)

		(v počte 4)	
	14.10.2020 (2 vyuč. h)	študenti I. ročníka	(10x) seminár dištančnou formou (celkom 10 vyuč. h) na tému „Závislosti; Ich vplyv na zdravie; Rizikové a protektívne faktory“ (učebné pomôcky: 4 výučbové prezentácie, ukážka drogového kufra a okuliarov simulujúce opitost).
	4.11.2020 (2 vyuč. h)	Mgr. stupňa, študijného odboru	
	18.11.2020 (2 vyuč. h)	Verejné zdravotníctvo,	
	25.11.2020 (4 vyuč. h)	dennej formy štúdia na LF UPJŠ Košice (v počte 12)	

Informačno-propagačné aktivity pre verejnosť k danému termínu zahŕňali: **písomné oslovenie vybraných inštitúcií** v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, t. j. zostavenie tematického informačno-propagačného listu vo veci „*Informácia o vybraných významných termínoch venovaných problematike zdravia – ponuka tematicky súvisiacich zdravotno-výchovných aktivít*“ (zahŕňujúc predmetný termín), s určením pre adresátov, ako materské, základné a stredné školy, stredoškolské internáty, centrá voľného času, detské domovy, miestna samospráva a denné centrá, Jednota dôchodcov Slovenska, materské/rodičovské/rodinné centrá, komunitné centrá a i. List bol inštitúciám zaslaný e-mailovou cestou dňa 6.9.2019;

informovanie verejnosti prostredníctvom informácií (príp. s fotodokumentáciou) z uskutočnených aktivít, uverejňovaných na webových stránkach spolupracujúcich subjektov (škôl) – priebežne.

V **Poradni na odvykanie od fajčenia** (skr. POF) sme v hodnotenom období poskytli poradenstvo individuálnou formou pre 53 klientov. Dominoval produktívny vek a záujem o jednorazovú intervenciu. Prehľad realizovaných aktivít POF uvádzame v **bodoch 9.2, 9.5, 9.7** a vo Výročnej správe RÚVZ Košice za rok 2020. Základné informácie o Poradni na odvykanie od fajčenia sú verejnosti k dispozícii na webovom sídle RÚVZ Košice (v položke Servis – Poradne zdravia).

Poradenstvo formou telefonickej Linky pomoci na odvykanie od fajčenia v rozsahu SR sa vykonávalo podľa zákona č. 89/2016 Z. z. o výrobe, označovaní a predaji tabakových výrobkov a súvisiacich výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 8 ods. 1 pís. b). Na základe rozhodnutia hlavného hygienika SR a metodického pokynu ÚVZ SR, linku pomoci prevádzkujú všetky RÚVZ v SR podľa stanoveného harmonogramu, v 2-týždňových intervaloch počas pracovných dní v čase od 8:00 do 15:00 h. RÚVZ Košice disponoval telefónnou linkou v období od 9.3.2020 do 20.3.2020. Počet volaní (prichádzajúcich hovorov) bolo celkovo 25. Po skončení prevádzky telefonickej služby na RÚVZ Košice, zabezpečilo sa odovzdanie mobilného telefónu spolu s príslušenstvom osobným doručením na RÚVZ Trebišov. Ten v rámci zostaveného harmonogramu pokračoval v konzultačno-poradenskej činnosti cez linku pomoci.

V hodnotenom období sme sa zúčastnili nižšie uvedených **odborných a vzdelávacích podujatí**, tematicky korešpondujúcich s danou prioritou, t. j.:

- workshopu „Novodobé nástrahy internetu a digitálnych médií“, v rámci OP EVS projektu: Medzigeneračná solidarita a ochrana ľudskej dôstojnosti (TF KU v Ružomberku, Hlavná 89, Košice, 28.1.2020). Koordinátori: Košický samosprávny kraj; Fórum života, o. z.;

- videokonferencie na tému „Psychosociálna podpora pre zamestnancov ÚVZ SR a RÚVZ v SR“ (Webex, 14.5.2020). Organizátori: Národný krízový klinický tím, MZ SR;
- online seminára s názvom „Alkohol a ženy“, s určením pre zamestnancov RÚVZ v SR z útvarov PZaVkJ (Webex, 30.9.2020). Organizátori: Odborný liečebný ústav psychiatrický, n. o., Predná Hora v spolupráci s ÚVZ SR, Odb. PZaVkJ;
- online stretnutia pracovnej skupiny „Duševné zdravie a prevencia drogových závislostí“ (Webex, 20.10.2020). Organizátor: Úrad verejného zdravotníctva SR, Odb. PZaVkJ (účasť v rámci členstva v uvedenej pracovnej skupine s pôsobnosťou pre SR).

Na základe vyžiadania ÚVZ SR sme predkladali stanoviská, vyjadrenia k vybraným materiálom koncepcnej, strategickej povahy. Napríklad zaslali sme reakcie na nasledovné materiály, resp. problematiky:

- ad stretnutie pracovnej skupiny Duševné zdravie a prevencia drogových závislostí (Webex, 20.10.2020) – žiadosť o stanovisko – odpoveď e-mailom zaslaná 23.10.2020;
- ad tvorba Stratégie pre rozvoj poradní prevencie závislostí – odpoveď e-mailom zaslaná 2.12.2020;
- ad návrh Stratégie rozvoja poradní podpory psychického zdravia – pripomienkovanie – odpoveď e-mailom zaslaná 7.12.2020.

4. Zdravé pracovné a životné podmienky

a) pracovné prostredie

V rámci podpory zdravého životného štýlu na pracoviskách sme participovali ako spoluorganizátori na akciách, ako Deň zdravia, s určením pre vybrané profesijné skupiny, pozri **body 9.1 – A.I.2, 9.2.**

b) životné prostredie

Z významných termínov v oblasti životného prostredia bol daný do pozornosti **Svetový deň vody – 22. marec** (vyhlásený OSN v roku 1993). Aktivity mali vzhľadom na prijaté epidemiologické usmernenia Hlavného hygienika SR v súvislosti s nepriaznivým vývojom epidemiologickej situácie vo výskyte ochorenia COVID-19 spôsobeného koronavírusom (SARS-CoV-2), podľa oznamu na webovom sídle RÚVZ Košice, iný charakter. Zrušili sa plánované bezplatné laboratórne analýzy vzoriek vôd. Zamestnanci Odboru hygieny životného prostredia a zdravia dňa 23.3.2020 (v čase od 8:00 do 12:00 h) poskytovali záujemcom telefonickou cestou odborné poradenstvo v problematike pitnej vody, so zameraním najmä na ochranu individuálnych vodných zdrojov, čistenie studní, dezinfekciu pitnej vody, kvalitu vody atď. Odborné informácie, týkajúce sa najmä kontaminácie vody v individuálnych zdrojoch pitnej vody v dôsledku povodní a záplav sú priebežne zverejňované aj na webovom sídle úradu v sekcii Servis: Povodeň–Záplava.

Z ďalších významných termínov sme verejnosti pripomenuli **Svetový deň životného prostredia – 5. jún**. Zverejnená informácia na webovom sídle RÚVZ Košice obsahovala sprievodné slovo pod rovnomenným názvom a informačný leták pre deti a mládež „Naučme sa žiť s úctou ku krajine“, reedícia RÚVZ Košice 2020. Informácia o predmetnom svetovom dni bola, dňa 4.6.2020, emailom zaslaná na základné školy v územných obvodoch okresov Košice-mesto a Košice-okolie. Školy boli metodicky usmernené ohľadom využitia informačných materiálov (publikovaných na webovom sídle RÚVZ Košice).

Každoročne na základe spolupráce s Magistrátom mesta Košice predkladáme písomný podklad pre zápis do **Kroniky mesta Košice** (stručnú charakteristiku činnosti RÚVZ Košice,

zaznamenané zmeny, výsledky, ktorými sme sa podieľali na rozvoji mesta Košice za uplynulý rok). Materiál bol magistrátu postúpený 3. apríla 2020.

V rámci členstva pôsobíme v dvoch odborných poradných skupinách, t. j. pre **oblasť "Košice – Zdravé a čisté mesto"** a pre **oblasť "Košice – Sociálne mesto"** Programu rozvoja mesta Košice na roky 2015 – 2020 s výhľadom do roka 2025 (s pôsobnosťou v rozsahu mesta Košice), zriadenej Mestom Košice.

Na medzinárodnej úrovni sme členmi **expertnej skupiny EÚ pre sociálne determinanty zdravia a nerovnosti v oblasti zdravia**.

Viacročne sa spolupracuje s ÚPSVaR Košice v problematike prevencie násilia páchaného na deťoch – v súvislosti s realizáciou cieľov **Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím** a **Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím** (formou pracovných a koordinačných stretnutí, vzdelávania a preventívnych aktivít). Účasť na odborných podujatiach v danom smere uvádza bod **9.3**. V nadväznosti na zameranie národnej stratégie a projektu, realizujeme edukačné aktivity na prevenciu kyberšikany, prevencie nelátkových závislostí a súvisiace témy (v spolupráci so školami, ÚPSVaR Košice, KR PZ Košice).

II. Špecifické opatrenia zamerané na najčastejšie vyskytujúce sa chronické neinfekčné ochorenia

1. Kardiovaskulárne ochorenia (ďalej len „KVO“)

V oblasti prevencie chronických ochorení dlhodobo participujeme na pozitívnom ovplyvňovaní zdravotného uvedomenia a zvyšovaní informovanosti obyvateľstva o rizikových faktoroch KVO.

Primárnu prevenciu KVO realizujeme najmä cestou základnej Poradne zdravia, edukačnými aktivitami na podporu zdravého spôsobu života a každoročnou propagáciou významného termínu SZO a Svetovej federácie srdca **Svetového dňa srdca – 29. september**, vyhláseného v roku 2000 (pred rokom 2012 pripomínaného v poslednú septembrovú nedeľu). V roku 2020 sme uvedený termín dali do pozornosti verejnosti, resp. vybraným profesijným skupinám prostredníctvom akcií mobilnej Poradne zdravia (s ponukou vybraných vyšetrení), realizovaných v spolupráci so Všeobecnou zdravotnou poisťovňou, a. s., pobočkou v Košiciach a uskutočnili sa na nasledovných miestach:

- RÚVZ Košice, Ipeľská 1 – „Dni zdravia“ (17.9. a 28.9.2020) – pre zamestnancov v počte 41 osôb (z biochemických ukazovateľov boli klientom vyšetrené parametre na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom). Pri akcii vypomáhali študenti LF UPJŠ, štud. odb. VZ, I. roč. Bc. štúdia/na praxi;
- SKANSKA SK, a. s., Alejová 2, Košice – „Deň pre vaše zdravie“ (21.9.2020) – pre zamestnancov spoločnosti, v celkovom počte 27 osôb (z biochemických parametrov bol záujemcom vyšetrený celkový cholesterol). Pri akcii vypomáhali študenti LF UPJŠ štud. odb. VZ, II. roč. Bc. štúdia/na praxi;
- Národný inšpektorát práce, Masarykova 10, Košice (22.9.2020) – pre zamestnancov v počte 43 osôb (z biochemických ukazovateľov boli klientom vyšetrené parametre na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom). Pri akcii vypomáhali študenti LF UPJŠ, štud. odb. VZ, II. roč. Bc. štúdia/na praxi;
- RÚVZ Košice, detašované pracovisko Rooseveltova 8, Košice – exkurzia – edukačno-poradenské podujatie (na Odbore podpory zdravia a výchovy k zdraviu a v Poradenskom centre ochrany a podpory zdravia), dňa 4.9.2020 (8:00 – 10:15 h) – pre študentov SZŠ Kukučínova 40, Košice, II. ročník študijného odboru Diplomovaná všeob. sestra, v sprievode vyučujúcej (v celkovom počte 9 + 1). Program exkurzie obsahoval edukáciu

v skupine na dve témy „*Prevenia srdcovocievnych ochorení a atriálna fibrilácia*“; „*Podstata a význam Poradenského centra ochrany a podpory zdravia*“; exkurziu v Poradni zdravia a Poradni na odvykanie od fajčenia (spojenú s ponukou služieb s vyšetrením parametrov na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom).

ÚVZ SR a osem krajských RÚVZ v SR (vrátane RÚVZ Košice) sa prostredníctvom poradní zdravia zapojilo (od 1.7.2018) do celoslovenského projektu „*Od srdca k srdcu*“. Projekt je zameraný na skrining rizikových faktorov srdcovocievnych ochorení vrátane cievnej mozgovej príhody, t. j. najmä dvoch hlavných rizikových faktorov, ako vysoký krvný tlak a najčastejší typ srdcovej arytmie – predsieňová (atriálna) fibrilácia. Generálnym partnerom projektu je spoločnosť Interpharm Slovakia v spolupráci so Všeobecnou zdravotnou poisťovňou, a. s. Odbornými partnermi sú Farmaceutická fakulta UK v Bratislave a Univerzita veterinárneho lekárstva a farmácie v Košiciach.

V rámci poradenskej i edukačnej činnosti v roku 2020 boli v súvislosti s projektom uskutočnené merania krvného tlaku (tlakomerom s funkciou detekcie atriálnej fibrilácie) u klientov Poradne zdravia, resp. vo vybraných prípadoch u edukovaných osôb.

Z informačno-propagačných aktivít k danému projektu môžeme menovať nasledovné:

- zhotovenie dvoch tematických panelov v budovách RÚVZ Košice (na Rooseveltovej 8 a Ipeľskej 1 v Košiciach);
- uverejnenie informačných materiálov na webovom sídle RÚVZ Košice, v položke Aktuality, pod titulmi „*Od srdca k srdcu – projekt prevencie cievnej mozgovej príhody*“ (sprievodné slovo s prezentáciou a presmerovaním na stránku adc.sk); „*Svetový deň srdca – Projekt „Od srdca k srdcu*“ (tlačová správa ÚVZ SR);

V rámci uvedenej priority bol v roku 2015 vypracovaný návrh projektu s názvom „*Zisťovanie rizika výskytu kardiovaskulárnych ochorení u vybraných cieľových skupín skriningovým vyšetrením rizikových faktorov ako aj príjmu soli zo stravy*“. Projekt je pilotný a vychádza z cieľov aktualizovaného NPPZ a plnenia uznesenia č. 1 z 3. zasadnutia Ústrednej koordinačnej rady na ochranu a podporu zdravia. Na jeho riešenie participujú odbory, ako hygiena výživy, hygiena detí a mládeže, preventívne pracovné lekárstvo, hygiena životného prostredia a zdravia, chemické analýzy (alternatívne odbor mikrobiológie životného prostredia). Cieľovou skupinou projektu sú zamestnanci z troch rôznych typov pracovísk (priemyselné odvetvie, materské školy a zariadenie sociálnych služieb). Obsahovo je zameraný na výživovú hodnotu a pestrosť stravy (vo vzťahu k odporúčaným výživovým dávkam) vo vybraných zariadeniach a prevenciu rizikových faktorov kardiovaskulárnych ochorení na individuálnej/skupinovej úrovni.

Nadväzujúc na daný projekt a informačno-propagačnú oblasť smerom k materským školám, môžeme spomenúť distribúciu dvoch materiálov z edície ÚVZ SR, konkrétne letáka „*Soľ (nie) je nad zlato*“ (vyrobeného s finančnou a odbornou pomocou SZO v rámci Dvojročnej dohody o spolupráci s MZ SR na roky 2018-2019) a pexesa „*Zdravé a nezdravé potraviny*“.

2. Diabetes mellitus (ďalej len „DM“)

Podľa NPPZ základnou formou prevencie DM je racionalizácia životného štýlu a vytvorenie podmienok pre realizáciu zdravého životného štýlu (pravidelná a primeraná fyzická aktivita, racionálna energeticky vyvážená strava, kde zdrojom živín sú tzv. zdravé potraviny), redukcia telesnej hmotnosti (v prípade nadváhy alebo obezity), redukcia stresu.

Príležitosťou k aktivitám je významný termín Medzinárodnej diabetickej federácie (skr. IDF), podporovaný SZO, **Svetový deň diabetu – 14. november**. V roku 2020 s témou „*Sestra a cukrovka*“, s cieľom zvýšiť povedomie o zásadnej úlohe zdravotných sestier a ďalších zdravotníckych pracovníkov pri podpore ľudí trpiacich cukrovkou.

Informačno-propagačná činnosť zahŕňala:

- písomne oslovenie vybraných inštitúcií v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, formou listu vo veci: „*Informácia o vybraných významných termínoch venovaných problematike zdravia – ponuka tematicky súvisiacich zdravotno-výchovných aktivít*“ (zahŕňujúc *Svetový deň diabetu – 14. november*), rozposlaného e-mailom dňa 6.9.2019;
- inštalovanie monotematického informačného panela k svetovému dňu vo vstupných priestoroch budov RÚVZ Košice;
- umiestnenie prezentačného materiálu pod názvom „*Svetový deň diabetu – 14. november*“, z edície RÚVZ Košice, na webovom sídle RÚVZ Košice (v položke Aktuality/Archív), s určením pre verejnosť.

Edukačné aktivity v roku 2020 boli zamerané viactematicky, napr. ako *Zdravý spôsob života, Zdravá výživa, Prevencia chronických ochorení* a pod. Vykázané sú v **bodoch 9.1 (A.I.1, A.I.2); 9.2; 9.5; 9.6.**

Mimo uvedeného významného termínu sme realizovali, napr. aktivitu pre znevýhodnenú skupinu v Špeciálnej ZŠ Inžinierska 24, Košice (6.2.2020) – výklad s besedou na tému „*Diabetes mellitus, význam zdravého spôsobu života a správnej výživy*“, pre žiakov I. – IX. ročníka v počte 33.

3. Vybrané nádorové ochorenia

Na prevencii nádorových ochorení sa podieľame hlavne poradenskou činnosťou a účasťou na edukačných kampaniach. V aktivitách spolupracujeme najmä s neziskovou organizáciou Ligou proti rakovine, pobočkou Košice a Klubom turistov „Medicína“ Košice, Všeobecnou zdravotnou poisťovňou, a. s., viac v **bodoch 9.1 – A.I.2, 9.2.**

Zdravotno-výchovnou činnosťou sme podporili významný termín *Svetový deň rakoviny – 4. február*, vyhlásený Medzinárodnou úniou proti rakovine/UICC. Téma trojročnej kampane 2019 – 2021 znie „*Ja som a ja budem*“. Cieľom je vzbudiť v jednotlivcoch zamyslenie sa nad tým, ako môžu oni sami konať v záujme prevencie rakoviny a šíriť túto myšlienku ďalej. Informačno-propagačná činnosť k danému termínu bola zameraná na:

- zostavenie tematických informačných panelov (t. j. nástenné vystavenie informačných materiálov), za účelom propagácie svetového dňa a poskytnutia informácií o prevencii rakoviny, vo vstupných priestoroch všetkých troch budov RÚVZ Košice (v ústrednom pracovisku na Ipelškej 1 a v dvoch detašovaných pracoviskách: Rooseveltova 8 a Senný trh 4 v Košiciach), s určením pre zamestnancov úradu a verejnosť;
- propagáciu informačných materiálov k svetovému dňu a primárnej prevencii rakoviny na webovom sídle RÚVZ Košice (v priečinku Hlavné menu – Odborné útvary – Podpora zdravia);
- distribúciu informačno-propagačných materiálov spojenú s konzultáciami, resp. odborným poradenstvom so zameraním na primárnu prevenciu onkologických ochorení, s určením pre všetkých klientov základnej Poradne zdravia, ktorí poradňu navštívili nielen v mesiaci február 2020.

V rámci prevencie onkologických ochorení zahájili RÚVZ v SR v mesiaci február, v nadväznosti na Svetový deň rakoviny, a s výkonom počas roka 2020, rôzne edukačné aktivity so zameraním na najčastejšie sa vyskytujúce nádorové ochorenia, prevenciu rakoviny prsníka a prevenciu rakoviny hrubého čreva a konečníka. Cieľom aktivít bolo zvýšiť

povedomie o rizikových faktoroch vybraných onkologických ochorení, o možnostiach ich prevencie a zásadách zdravého životného štýlu.

Nižšie uvádzame prehľad zdravotno-výchovných aktivít realizovaných Odborom podpory zdravia a výchovy k zdraviu RÚVZ Košice v rámci prevencie vybraných onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka).

Výchovno-vzdelávacia činnosť spočívala najmä v *edukačno-poradenských a informačno-propagačných aktivitách* (ako všeobecné poradenstvo v rámci mobilnej Poradne zdravia, poradenstvo v oblasti zdravej výživy, s využitím tematických informačno-propagačných materiálov od rôznych editorov vrátane ÚVZ SR, RÚVZ Košice).

Predmetné preventívne aktivity sa začali realizovať vo februári 2020. Doposiaľ bolo vykonaných 12 aktivít, so sumárnym počtom intervenovaných osôb 221 (z toho 33 študentov SŠ, 12 študentov VŠ). Spolupracujúcich inštitúcií bolo 8. Dominovali hlavne individuálne intervencie (prezenčne i dištančnou formou). O uvedené témy prejavovali záujem rôzne vekové kategórie, čomu bolo vyhovené. V aktivitách sa pokračuje, nakoľko mnohé boli odročené z dôvodu epidemiologickej situácie v súvislosti so SARS-CoV-2/COVID-19. Išlo o nasledovné aktivity:

- propagácia výučbového programu *“Základy onkologickej výchovy: prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka”* (doplnková téma skupinovej edukácie zameranej na inú ťažiskovú tému) – SZŠ Kukučínova 40, Košice, dňa 28.2.2020 – pre študentov III. a IV. roč. (v celkovom počte 24). Edukačné aktivity na prevenciu onkologických ochorení sa v neskoršom období – z objektívnych dôvodov (epidemiologická situácia v súvislosti so SARS-CoV-2/COVID-19) – na škole nerealizovali;
- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia (vybrané vyšetrenia s následným poradenstvom, doplnené o poradenstvo na odvykanie od fajčenia) – Benu Lekáreň, OC Cassovia, Pri prachárni 4, Košice, dňa 2.3.2020 – pre klientov z radov verejnosti (v celkovom počte 9 osôb). Téma *„Prevencia onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)“* bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k obom témam, ako aj tlačенých zdravotno-výchovných materiálov;
- intervencia dištančnou formou (e-mail a e-meeting) na tému *„Prevencia vybraných onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)“*, v prípade jednej osoby intervencia prezenčne na RÚVZ Košice (Poradňa zdravia), v dňoch od 15.6. do 30.6.2020 – s určením pre cvičencov/klientov POPA/PCOPZ a ostatných záujemcov vo veku od 56 – 75 rokov (v celkovom počte 11, z toho 8 žien a 3 muži). V rámci intervencie boli uplatnené výučbové prezentácie, ukážky modelov prsníka a hrubého čreva, distribúcia dotazníkov po edukácii k obom témam;
- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom) – Spojená škola (Špeciálna ZŠ), Odborárska 2, Košice, dňa 6.7.2020 – pre zamestnancov školy (v celkovom počte 21). Zo služieb poradne boli realizované štandardné vyšetrenia, s následným poradenstvom. Téma *„Prevencia onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)“* bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k obom témam, ako aj tlačенých zdravotno-výchovných materiálov;
- ponuka služieb stabilnej Poradne zdravia (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom) – RÚVZ Košice, detašované pracovisko

Rooseveltova 8, Košice, dňa 8.7.2020 – pre zamestnancov úradu (v celkovom počte 8). Zo služieb poradne boli realizované štandardné vyšetrenia, s následným poradenstvom. Téma „*Prevenca onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“ bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k oboj témam, ako aj tlačných zdravotno-výchovných materiálov;

- skupinová intervencia/výklad s besedou na tému „*Prevenca onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“ – ZPP a RS Radost', Bauerova 1, Košice, dňa 10.7.2020 – pre dospelých klientov zariadenia (v celkovom počte 15). V rámci intervencie boli uplatnené výučbové prezentácie, ukážky modelov prsníka a hrubého čreva, distribúcia dotazníkov po edukácii k oboj témam, ako aj tlačných zdravotno-výchovných materiálov;
- exkurzia – edukačno-poradenské podujatie na RÚVZ Košice, detašovanom pracovisku Rooseveltova 8, Košice (Odbor podpory zdravia a výchovy k zdraviu a Poradenské centrum ochrany a podpory zdravia), dňa 4.9.2020 (8:00 – 10:15 h) – pre študentov SZŠ Kukučínova 40, Košice – II. ročník študijného odboru Diplomovaná všeob. sestra, v sprievode vyučujúcej (v celkovom počte 9 + 1). Program exkurzie obsahoval: edukáciu v skupine na dve témy 1. *Prevenca srdcovocievnych ochorení a atriálna fibrilácia*; 2. *Podstata a význam Poradenského centra ochrany a podpory zdravia*; exkurziu v Poradni zdravia a Poradni na odvykanie od fajčenia (spojenú s ponukou štandardných služieb); propagáciu výučbového programu „*Základy onkologickej výchovy: prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka*“. Edukačné aktivity na prevenciu onkologických ochorení sa v neskoršom období – z objektívnych dôvodov (epidemiologická situácia v súvislosti so SARS-CoV-2/COVID-19) – na škole nerealizovali;
- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia v spolupráci s VšZP, pobočkou Košice (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom) – RÚVZ Košice, Ipeľská 1, Košice, dňa 17.9.2020 – pre zamestnancov úradu (v celkovom počte 24). Zo služieb poradne boli realizované štandardné vyšetrenia, s následným poradenstvom. Téma „*Prevenca onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“ bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k oboj témam, ako aj tlačných zdravotno-výchovných materiálov;
- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia v spolupráci s VšZP, pobočkou Košice (vybrané vyšetrenia s následným poradenstvom, doplnené o poradenstvo na odvykanie od fajčenia) – SKANSKA SK, a. s., Alejová 2, Košice, dňa 21.9.2020 – pre zamestnancov spoločnosti (v celkovom počte 27). Téma „*Prevenca onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“ bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k oboj témam, ako aj tlačných zdravotno-výchovných materiálov;
- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia v spolupráci s VšZP, pobočkou Košice (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom) – Národný inšpektorát práce, Masarykova 10, Košice, dňa 22. 9. 2020 – pre zamestnancov NIP (v celkovom počte 43). Zo služieb poradne boli realizované štandardné vyšetrenia, s následným poradenstvom. Téma „*Prevenca onkologických ochorení (prevencia*

rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)“ bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k obom témam, ako aj tlačených zdravotno-výchovných materiálov;

- ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia v spolupráci s VŠZP, pobočkou Košice (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom) – RÚVZ Košice, Ipeľská 1, Košice, dňa 28.9.2020 – pre zamestnancov RÚVZ Košice (v celkovom počte 17). Zo služieb poradne boli realizované štandardné vyšetrenia, s následným poradenstvom. Téma „*Prevenia onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“ bola realizovaná individuálnou intervenciou, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k obom témam, ako aj tlačených zdravotno-výchovných materiálov;
- edukačná skupinová aktivita dištančnou formou (Zoom, 2.12.2020) – pre 12 študentov I. roč. Mgr. stupňa štud. odboru Verejné zdravotníctvo pri LF UPJŠ Košice – na tému „*Prevenia onkologických ochorení (prevencia rakoviny prsníka a rakoviny hrubého čreva, konečníka)*“, uplatnením výučbových prezentácií, ukážok modelov prsníka a hrubého čreva, s distribúciou dotazníkov po edukácii k obom témam, ako aj tlačených zdravotno-výchovných materiálov.

Súhrn aktivít vo veci „*Prevenia onkologických ochorení – zaslanie odpočtu realizovaných aktivít*“ bol na základe požiadavky ÚVZ SR zaslaný 30.11.2020.

V aktuálnych otázkach *verejného zdravia, verejného zdravotníctva a v problematike prevencie chronických neinfekčných ochorení* sme sa zúčastnili viacerých odbornovo-vzdelávacích podujatí na národnej i medzinárodnej úrovni. Napríklad išlo o nasledovné:

- školenie pre učiteľov na tému *zdravého životného štýlu* – v rámci projektu *Sila zvyku* (Centrum voľného času Tip-Top, M. R. Štefánika 12, Šaľa, 14.2.2020). Organizátori: O. Z. Movendi SK v spolupráci s CVČ Tip-Top v Šali. Aktívna účasť s prednáškou: Kollárová, J.: „*Životný štýl mladých na Slovensku a chronické ochorenia neinfekčného charakteru*“;
- videokonferencia k Národnému projektu *Tvorba nových a inovatívnych postupov pre výkon prevencie a ich zavedenie do medicínskej praxe* (Webex, 28.2.2020). Organizátor: MZ SR;
- obezitologický kongres – pracovné stretnutie k navrhovanej spolupráci a spoločnému postupu pri riadení obezitologického poradenstva (hotel Chopok, Demänovská dolina, 17.7.2020). Organizátor: Slovenská obezitologická asociácia;
- pracovné stretnutie k prevencii obezity v Obezitologickej poradni Centra pre pohybovú aktivitu Biomedicínskeho centra SAV Bratislava – s určením pre zamestnancov RÚVZ Banská Bystrica a RÚVZ Košice, z útvarov podpory zdravia a výchovy k zdraviu (OB poradňa pri CPA BMC SAV Bratislava, Pavilón lekárskeho vied, Dúbravská cesta 9, Bratislava, 25.8.2020). Organizátor: OB poradňa pri CPA BMC SAV Bratislava;
- finálne pracovné stretnutie k procesom Odbornej spôsobilosti v rámci projektu OP EVS (Webex, 2.10.2020). Organizátori: ÚVZ SR.

Oblasť B. Preventívne opatrenia zamerané na znižovanie výskytu infekčných ochorení

V súvislosti s danou oblasťou, nami uskutočnené zdravotno-výchovné aktivity boli zamerané hlavne na zvyšovanie informovanosti mladej generácie ohľadom prevencie sexuálne prenosných nákaz, infekcie HIV/AIDS, ochorení preventabilných očkovaním, významu očkovania a v neposlednom rade na zmenu ich postojov a správania v možných rizikových situáciách (pozri **body 6.7 i 6.1 a 6.9**).

Na prevencii infekcie HIV/AIDS sme sa podieľali realizáciou aktivít v súlade s vybranými úlohami *Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike na roky 2017 – 2020* (ďalej len *NPP HIV/AIDS v SR*), t. j. bodu 5. *Aktivity na zabezpečenie plnenia úloh NPP HIV/AIDS – bodu 5.1. Preventívne aktivity – Aktivity č. 1, 3, 4, 5 a doplnkovo 15*. Ich odpočet je uvedený nižšie, resp. v rámci bodu **6.7** tejto správy.

Medziodborová úloha Programov a projektov ÚVZ v SR pod č. **6.7 Prevencia HIV/AIDS**, t. j. preventívno-edukačné programy/aktivity rôzneho charakteru pre mládež, nadväzuje na zmienený NPP HIV/AIDS v SR a participujú na nej pracovníci odborov epidemiológie, podpory zdravia a výchovy k zdraviu, hygieny detí a mládeže a lekárskej mikrobiológie.

Prehľad zdravotno-preventívnych aktivít v oblasti nešpecifickej a špecifickej primárnej prevencie:

Edukačné aktivity realizované na školách v roku 2020 (**tab. 1**) mali charakter teoretického výkladu s besedou, resp. panelovej diskusie k stanoveným tematickým blokom a boli zamerané na témy, ako *Dospievanie; Výchova k zodpovednému partnerstvu, manželstvu, rodičovstvu; Prevencia sexuálne prenosných nákaz vrátane infekcie HIV/AIDS; Význam Poradne prevencie HIV/AIDS* (dve posledné menované témy s určením pre starších žiakov ZŠ, študentov SŠ/VŠ, dospelé osoby z radov verejnosti, profesijných skupín a i.). Na základných školách boli aktivity organizované zväčša osobitne pre chlapcov a dievčatá. Predmetná problematika bola zakomponovaná i do širšieho tematického rámca – *Zdravý spôsob života a prevencia drogových závislostí; Ochorenia preventabilné očkovaním: význam očkovania* a i.

Uskutočnených bolo celkovo **28 edukačných aktivít** (z toho 19 na ZŠ, 3 na SŠ a ŠI, 2 na VŠ, 3 KC, 1 v ZPP-RS). **Intervenovaných bolo spolu 504 osôb** (344 žiakov a 15 pedagógov z 5 ZŠ; 33 študentov a 1 pedagóg z 2 SŠ; 16 študentov z 1 VŠ; 15 dospelých klientov a 65 adolescentov/klientov z 3 KC; 15 dospelých klientov zo ZPP-RS), pozri **tab. 1**.

Tab. 1

Prehľad realizovaných edukačných aktivít k problematike sexuálneho, reprodukčného zdravia a súvisiacim témam na školách v územnej pôsobnosti RÚVZ Košice v roku 2020

P. č.	Dátum	Inštitúcia	Ročník/počet edukovaných	Počet edukačných aktivít
1.	23.1.2020	ZŠ Postupimská 37, Košice	žiaci VII. – VIII. roč./90	4
	28.9.2020		pedagógovia/15	1
	29.9.2020		žiaci VIII. – IX. roč./47	2
	14.10.2020		žiaci VII. roč./19	1
2.	24.1.2020	ZŠ Družstevná pri Hornáde, Hlavná 5, okres Košice-okolie	žiaci V. – IX. roč./65	3
3.	13.2.2020	ZŠ Hroncova 23, Košice	žiaci IV. roč./60	3
4.	24.6.2020	Spojená škola (Špeciálna ZŠ)	žiaci V. – IX. roč./30	2

	11.11.2020	Odborárska 2, Košice	žiaci V. – IX. roč./13	1
5.	2.7.2020	Združenie príbuzných a priateľov a rehabilitačné stredisko Radosť, Bauerova 1, Košice	klienti zariadenia – dospelé osoby/15	1
6.	17.8.2020	Komunitné centrá v obci Jasov a v meste Medzev, okres Košice-okolie	vekovo zmiešaná skupina adolescentov/spolu 65	2
7.	21.9.2020	Komunitné centrum v obci Čaña, okres Košice-okolie	klienti zariadenia – dospelé osoby (ženy)/15	1
8.	20.11.2020	Špeciálna ZŠ, Vtáčkovce 2, okres Košice-okolie	žiaci I. – IX. roč./20	2
9.	priebežne – prierezovo (v dvoch šk. rokoch)	Stredná zdravotnícka škola Moyzesova 17, Košice	vekovo zmiešaná skupina študentov/24	2
10.	4.9.2020	Stredná zdravotnícka škola, Kukučínova 40, Košice	študenti II. roč. štud. odb. Diplomovaná všeob. sestra/9; 1 pedagóg	1
11.	20.02.2020	Lekárska fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Trieda SNP 1, Košice	študenti I. roč. – Bc. st., študijný odb. VZ/4 (prezenčná výučba na RÚVZ Košice)	1
	25.11.2020		študenti I. roč. – Mgr. st., študijný odb. VZ/12 (dištančná výučba)	1
SPOLU		344 žiakov a 15 pedagógov z 5 ZŠ; 33 študentov a 1 pedagóg z 2 SŠ; 16 študentov z 1 VŠ a 30 dospelých osôb/klientov a 65 adolescentov zo 4 zariadení (3 KC a 1 ZPPaRS)		28

Tlačené zdravotno-výchovné materiály boli distribuované na školy súbežne s realizovanými edukačnými aktivitami. Najčastejšie išlo o tieto tituly:

Prečo ma puberta neminie? Košice: RÚVZ, 2011,

Prečo povedať drogám „NIE“! Košice: RÚVZ, 2015.

Väčšina výchovno-vzdelávacích aktivít u sociálne znevýhodnených skupín detí a mládeže bola širšie tematicky ladená. Uskutočnené boli na troch základných školách, najmä u žiakov z druhého stupňa (t. j. na *Spojenej škole – Špeciálnej ZŠ Odborárska 2 v Košiciach; ZŠ Družstevná pri Hornáde, Hlavná 5;* *Špeciálnej ZŠ Vtáčkovce 2 v okrese Košice-okolie*), s celkovou účasťou **128** žiakov. V troch komunitných centrách (t. j. v *KC v obciach Čaña, Jasov* a v *KC v meste Medzev*) boli intervenované rôzne vekové skupiny.

Edukácia bola orientovaná na témy, ako *Zdravý spôsob života; Prevencia drogových závislostí* (u niektorých skupín s využitím výučbových pomôcok, ako napr. DVD, drogový kufor, okuliare simulujúce opitost'), *Sexuálne a reprodukčné zdravie vrátane primárnej prevencie infekcie HIV/AIDS; Význam očkovania* (s určením pre starších žiakov a dospelé osoby), **tab. 2.**

Tab. 2

Prehľad realizovaných edukačných aktivít k problematike sexuálneho a reprodukčného zdravia na školách v územnej pôsobnosti RÚVZ Košice a u obyvateľov z marginalizovaného prostredia, v roku 2020

P. č.	Dátum	Inštitúcia	Ročník/počet edukovaných	Počet edukačných aktivít
1.	24.1.2020	ZŠ Družstevná pri Hornáde, Hlavná 5 okres Košice-okolie	žiaci V. – IX. roč./65	3
2.	24.6.2020	Spojená škola (Špeciálna ZŠ) Odborárska 2, Košice	žiaci V. – IX. roč./30	2
	11.11.2020		žiaci V. – IX. roč./13	1
3.	17.8.2020	Komunitné centrá v obci Jasov a v meste Medzev, okres Košice-okolie	vekovo zmiešaná skupina adolescentov/65	2
4.	21.9.2020	Komunitné centrum v obci Čaňa, okres Košice-okolie	klienti zariadenia/dospelé osoby (ženy)/15	1
5.	20.11.2020	Špeciálna ZŠ, Vtáčkovce 2, okres Košice-okolie	I. – IX. roč./20	2
SPOLU		128 žiakov z 3 ZŠ; 65 adolescentov z 2 KC a 15 žien z 1 KC		11

V rámci *informačno-propagačnej činnosti* boli realizované tri aktivity:

- písomné oslovenie základných škôl v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, formou listu vo veci informácie o významnom termíne „*Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s nimi – 26. jún*“, s priloženými dvoma letákmi z edície RÚVZ Košice 2020 (e-mailom dňa 25.6.2020);
- informovanie verejnosti prostredníctvom prezentačného materiálu na tému „*26. jún – Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s nimi*“, obsahujúc sprievodné slovo a dva letáky z edície RÚVZ Košice 2020, na webovom sídle RÚVZ Košice (v časti Hlavné menu – Aktuality; od júna 2020 doteraz);
- informovanie verejnosti pri príležitosti „*Svetového dňa boja proti AIDS (1. december)*“ prostredníctvom prezentačného materiálu na tému „*Včasnú odhalenie zabráni šíreniu HIV*“, z edície ÚVZ SR 2020, s umiestnením na webovom sídle RÚVZ Košice (v časti Hlavné menu – Aktuality; od 30. nov. 2020 doteraz).

Výchovno-vzdelávacou činnosťou vo vzťahu k školám (vrátane informačno-propagačnej činnosti) sa participovalo na **14. ročníku celoslovenskej kampane Červené stužky** (s trvaním od 2. septembra do 1. decembra 2020, t. j. *Svetového dňa boja proti AIDS*). Kampaň sa realizovala pod záštitou *Kancelárie SZO na Slovensku*, s podporou *MŠVVaŠ SR* (v rámci rozvojového projektu „*Zdravie a bezpečnosť v školách 2020*“), pod odbornou garanciou *MZ SR* a v spolupráci s ďalšími inštitúciami. (Akciami uvedenými v odpočte NPP HIV v SR v bode 5.1 – ods. Aktivita č. 1, 3 a 4 sme zároveň podporili plnenie Aktivity č. 15 pod názvom *Celoslovenská školská preventívna kampaň „Červené stužky*“.)

14. ročník kampane bol odporúčaný školám a školským zariadeniam v SR prostredníctvom materiálu Sprievodca školským rokom 2020/2021 (vyd. MŠVVaŠ SR, september 2020). Uvedený ročník kampane bol však z dôvodu nepriaznivej epidemiologickej situácie vo výskyte ochorenia COVID-19 (spôsobeného SARS-CoV-2) poznačený dištančným vzdelávaním na školách, preto informácie pre školy a školské zariadenia boli dostupné najmä z internetového prostredia.

Svetový deň AIDS – 1. december (vyhlásený SZO v roku 1988) bol v roku 2020 zameraný na tému „*Globálna solidarita, spoločná zodpovednosť*“. Význam tohto dňa zostáva rovnako dôležitý ako v minulosti. Pripomína potrebu zvýšiť financovanie v rámci prevencie

HIV/AIDS, zvyšovať povedomie verejnosti o tejto nákaze, eliminovať stigma, diskrimináciu ľudí s HIV/AIDS a zlepšiť kvalitu ich života.

Školskej populácii a iným vekovým skupinám bol uvedený termín daný do pozornosti prostredníctvom edukačných aktivít najmä na témy „*Prevenčia infekcie HIV/AIDS*“; „*Výchova k zodpovednému partnerstvu, manželstvu, rodičovstvu*“ a „*Prevenčia pohlavne prenosných infekcií*“ (v 3 ZŠ, 2 SŠ, 1 VŠ a 1 KC). Uskutočnených bolo celkovo 12 aktivít v období od 4.9. do 25.11.2020. **Intervenovaných** bolo **spolu 174 osôb**, z toho 99 žiakov ZŠ, 15 pedagógov z 1 ZŠ, 33 študentov SŠ, 12 študentov VŠ a 15 klientok z 1 KC.

V rámci **masmediálneho vplyvu** sú informácie (príp. s fotodokumentáciou) o uskutočnených aktivitách, o problematike prevencie infekcie HIV/AIDS a súvisiacich témach uverejňované priebežne na webových sídlach a facebookových stránkach spolupracujúcich subjektov (najmä škôl), nevynímajúc webové sídlo RÚVZ Košice. Stručný popis Poradne prevencie HIV/AIDS pri RÚVZ Košice je na stránke úradu umiestnený permanentne (v priečinku Servis – Poradne zdravia).

V Poradni prevencie HIV/AIDS v roku 2020 bolo pracovníkmi Odboru lekárskej mikrobiológie vykonaných 217 sérologických vyšetrení, všetky boli negatívne. Súčasťou vyšetrenia v poradni je odber krvi, predtestové a potestové poradenstvo a založenie karty klienta.

12. ročník kampane „Zachráň životy: Umývaj si ruky“ v rámci programu SZO „*Čistá starostlivosť je bezpečná starostlivosť*“, bol v kontexte s ochorením COVID-19, a slogan v roku 2020 znel „*Sestry a pôrodné asistentky, bezpečná starostlivosť je vo vašich rukách*“. Uskutočnil sa pri príležitosti **Svetového dňa hygieny rúk – 5. mája (2020)**, so zámerom poukázať na význam správnej hygieny a dezinfekcie rúk v rámci prevencie šírenia infekcií nielen v zdravotníckych zariadeniach.

Kampaň sme podporili propagačnou formou umiestnením titulu „*Zdravie je v čistých rukách*“ na webové sídlo RÚVZ Košice (do priečinku Aktuality), s presmerovaním na stránku ÚVZ SR. Zároveň sme myšlienku kampane propagovali popri edukačných aktivitách na nasledovných miestach:

- Spojená škola (Špeciálna ZŠ) Odborárska 2, Košice (24.6.2020) – organizovaním besedy na tému „*Infekčné nákazy, choroby z nečistoty*“, pre 45 žiakov I. – IX. roč.;
- ZPP Radost', o. z., Rehabilitačné stredisko, Bauerova 1, Košice (11.8.2020) – na prednáške s diskusiou na tému „*Infekčné nákazy, choroby z nečistoty*“ – s účasťou 15 klientov centra v produktívnom veku.

Každoročne si pripomíname aj **Svetový deň umývania rúk – 15. október**. Pri tejto príležitosti sa realizovali edukačné aktivity na týchto školách:

- ZŠ s VJM, Čsl. armády 15, Moldava nad Bodvou (5.10.2020) – beseda na tému „*Infekčné nákazy, choroby z nečistoty*“, pre 42 žiakov V. roč.;
- ZŠ Postupimská 37, Košice (7.10.2020) – beseda na tému „*Infekčné nákazy, parazitárne ochorenia, choroby z nečistoty*“, pre 37 žiakov VI. roč.; (7.10. a 8.10.2020) – beseda na tému „*Chrípka a chrípke podobné respiračné ochorenia*“, pre 121 žiakov V. – IX. roč.; (2.12.2020) – beseda na tému „*Infekčné nákazy, choroby z nečistoty*“, pre 35 žiakov IV. roč.;
- ZŠ Belehradská 21, Košice (14.12.2020) – beseda na tému „*Infekčné nákazy, choroby z nečistoty*“, pre 77 žiakov IV. roč.

V rámci vyššie menovaných edukačných aktivít sa realizoval nácvik správnej techniky umývania rúk s následnou detekciou čistoty rúk nanosením fluidizačného koncentrátu/emulzie na ruky, t. j. fluorescenčný test s nasvietením UV svetla v Derma LiteCheck Boxe.

V spolupráci s Odborom epidemiológie sme pokračovali v plnení úlohy č. 6.9 „**Zvýšenie povedomia budúcich rodičov o ochoreniach preventabilných očkovaním a význame očkovania – Očkovanie hrou**“, ktorá je súčasťou Programov a projektov úradov verejného zdravotníctva v SR na rok 2020 a ďalšie roky a vyplynula zo štúdie realizovanej v roku 2013 pod názvom „*Identifikácia najčastejších faktorov ovplyvňujúcich postoj rodičov a budúcich rodičov k očkovaniu*“. Gestorom úlohy je RÚVZ Komárno.

V zmysle manuálu k pilotnému projektu hlavnou cieľovou skupinou sú študenti vyšších ročníkov stredných škôl. Avšak o edukáciu v tomto smere prejavujú záujem aj základné školy, na ich požiadavky sa reflektuje (za predpokladu prispôsobenia edukácie príslušnej vekovej skupine žiakov). V našej územnej pôsobnosti bolo vzdelávanie interaktívnou formou realizované na ZŠ Postupimská 37, Košice, v dňoch 28.9.2020 (pre 15 pedagógov školy) a 29.9.2020 (pre žiakov VIII. – IX. roč. v počte 47), prostredníctvom Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu. Intervenovaných bolo celkovo 62 osôb. Efekt intervencie bol overovaný formou vyplnenia dotazníka I. (pred edukáciou) a dotazníka II. (po edukácii). Celkovo bolo vyplnených 2x62 dotazníkov (I. a II.). Podľa pokynov z vyššie uvedeného školenia boli vyplnené dotazníky zaslané na RÚVZ so sídlom v Komárne.

So zámerom prevencie a zvýšenia informovanosti verejnosti v otázkach ako sa chrániť pred kliešťom a ochoreniami, ktoré najčastejšie prenáša (lymská borelióza, kliešťová encefalitída), boli dva informačné letáky s titulom „*Ako sa chrániť pred kliešťom – deti*“ a „*Ako sa chrániť pred kliešťom – verejnosť*“ (produkcie ÚVZ SR a Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu chorôb) umiestnené na webovej stránke RÚVZ Košice (v položke Aktuality – Archív príspevkov). Intervencia na báze osobného kontaktu sa spolu s distribúciou informačných letákov vykonáva priebežne na akciách edukačného i poradenského charakteru pre rôzne cieľové skupiny.

Výber z aktivít nad rámec pracovného zamerania Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu – súvisiacich s objektívnymi okolnosťami – nepriaznivou pandemickou situáciou vo výskyte SARS-CoV-2/COVID-19 a nariadenými opatreniami v roku 2020:

- výpomoc Odboru lekárskej mikrobiológie (napr. v telefonickom hlásení negatívnych výsledkov pacientom z vyšetrenia na COVID-19 v 2. štvrtroku 2020; v zadávaní údajov do PC zo sprievodných lístkov na vyšetrenie na COVID-19 v 2. štvrtroku 2020);
- výpomoc Odboru epidemiológie (napr. v službe v rámci „call centra“ na telef. infolinách k problematike SARS-CoV-2/COVID-19 pre verejnosť v I. polroku 2020; v službe na telef. infolinke ohľadom informácií k opatreniam vzťahujúcim sa na karanténne povinnosti osôb po vstupe na územie SR – v období od 15.7.2020 do 31.12.2020 bolo poskytnutých 347 konzultácií; participácia na e-mailovej informačnej službe na koronavirus@ruvzke.sk; resp. v ďalších činnostiach);
- výpomoc pre Odbor hygieny životného prostredia a zdravia vo veci návrhov miest a objektov na vykonávanie odberu vzoriek biologického materiálu pre potreby testovania na COVID-19 (v územných obvodoch okresov Košice-mesto a Košice-okolie). Boli kontrolované subjekty – vykonávané obhliadky odberových miest vytvorených pre celoplošné testovanie populácie SR Ag testami na COVID-19 v rámci celonárodnej akcie „Spoločná zodpovednosť“ (hodnotili sa rôzne podmienky, ako min. personálne zabezpečenie, materiálno-technické vybavenie, hygienicko-epidemiologický režim MOM a pod.). Obhliadky sme vykonali v dvoch dňoch, t. j. 27.10.2020 (6 miest v okrese Košice-okolie) a 28.10.2020 (7 miest v Košiciach);
- participácia na personálnom zabezpečení MOM – antigénového testovania na COVID-19 pre verejnosť v areáli letného kúpaliska Červená hviezda, Staničné nám. 5, Košice, ktorého prevádzkovateľom je RÚVZ Košice (formou striedania služieb zamestnancov

z rôznych odborov úradu od novembra 2020);

- v súlade s usmernením MPSVR SR sme realizovali vyšetrenia zamestnancov Národného inšpektorátu práce (22.7.; 23.7.; 12.8.; 27.8.2020) a ÚPSVaR v Košiciach a v Moldave nad Bodvou (3.9.; 9.9.; 10.9.; 16.9.; 24.9.2020) rýchlotestami COVID-19 IgG/IgM;
- v rámci informačno-propagačnej činnosti a problematiky SARS-CoV-2/COVID-19 sme umiestnili na webovú stránku RÚVZ Košice za účelom osvetlenia tri informačné letáky: „Špeciálne preukazy pre ľudí s diagnózou autizmu“ (odkaz na stránku MZ SR); „Dodržiavanie sociálneho odstupu“ (odkaz na korona.gov.sk); „Ako správne používať tvárové rúško“ (odkaz na uvzs.sk);
- podieľali sme sa na vyhodnocovaní výtvarných prác detí, žiakov zo ZŠ, ZUŠ prihlásených do online celoslovenskej súťaže pod názvom „Obrázkom proti vírusu“, ktorej iniciátorom bola ZUŠ, Irkutská 1, Košice, pod záštitou primátora mesta Košice a v spolupráci s Mestom Košice. Súťaž prebiehala na sociálnych sieťach (jún 2020).

V rámci problematiky prevencie infekčných nákaz a súvisiacich tém sme sa zúčastnili dvoch odborných, vzdelávacích podujatí:

- videokonferencie na tému „Duševné zdravie a koronavírus“ (Webex, 16.4.2020), v rámci členstva v pracovnej skupine „Duševné zdravie a prevencia drogových závislostí“ s pôsobnosťou pre SR. Organizátor: ÚVZ SR, Odbor PZaVkJ;

- informatívneho stretnutia „Covidový automat“ – ku kritériám prijímania opatrení na regionálnej úrovni (Webex, 11.12.2020). Organizátor: MZ SR.

9.1.1 Sledovanie zdravotného stavu obyvateľstva Slovenskej republiky

V súvislosti s aktualizovaným Národným programom podpory zdravia a podľa metodického pokynu ÚVZ SR sme sa v roku 2019 zapojili do dotazníkového prieskumu *Zdravotné uvedomenie a správanie sa obyvateľov SR*, ktorý sa realizuje periodicky (naposledy v rokoch 2013 a 2016). Prieskum je zameraný na najzávažnejšie rizikové faktory spôsobu života a ich výskyt v populácii. Umožňuje porovnanie ukazovateľov, ktoré sa týkajú hodnotenia vlastného zdravia, názorov, postojov a návykov slovenskej populácie. Výber respondentov sa realizoval podľa vopred stanovených kritérií (veková štruktúra, pohlavie, bydlisko – mesto, vidiek). Použitou metódou bol anonymný dotazník obsahujúci 89 položiek, ktorý na báze dobrovoľnosti a podľa určenej kvóty vyplnilo 104 respondentov (52 mužov a 52 žien). Zber dát sa uskutočnil v mesiacoch máj až auguste 2019. Údaje z dotazníkov boli zadané do súboru (vytvorenej masky) v programe Excel. Kompletná databáza bola v termíne (do októbra 2019) zaslaná na ÚVZ SR k štatistickému vyhodnoteniu. Výsledky prieskumu budú publikované formou súhrnnej správy, ktorá toho času ešte nie je k dispozícii.

V roku 2020 sme participovali v rámci siete RÚVZ v SR na *Európskom prieskume zdravotného uvedomenia 2019 – 2021 (HLS19 – Health Literacy Survey 2019 a project of M-POHL)*. HLS19 sa plánuje uskutočňovať vo väčšine európskych krajín a jeho cieľom je opísať, porovnať úroveň zdravotného uvedomenia a poskytnúť informácie pre tvorbu zdravotnej politiky. Prieskum prebiehal – podľa metodického usmernenia a koordinácie ÚVZ SR (riešiteľského pracoviska projektu) – dotazníkovou formou u obyvateľov s trvalým pobytom v SR, vo veku 18 rokov a viac. Pred začatím prieskumu sme sa zúčastnili videokonferencie k prieskumu M-POHL HLS19 (Webex, 9.6.2020), ktorej organizátorom bol ÚVZ SR, Odbor PZaVkJ. Zber údajov bol realizovaný v období od 22. júna, s termínom zaslania databázy na ÚVZ SR do 14. septembra 2020. Každý RÚVZ v SR mal pridelenú

veľkosť výskumnej vzorky podľa spádovej oblasti (pre RÚVZ Košice ako krajské mesto bol daný celkový počet respondentov 49, z toho 24 mužov a 25 žien). Výber respondentov bol náhodný a v zmysle kritérií stanovených pre vzorku. Po zaslaní databázy (v septembri 2020) sa v danej úlohe bude pokračovať po následnom metodickom usmernení gestora (ÚVZ SR).

9.2 Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025

Činnosť v súvislosti s plnením akčného plánu je možné charakterizovať z viacerých hľadísk. Formou individuálneho a skupinového poradenstva (včítane telefonických konzultácií) sa podieľame na aktivitách PCOPZ, ktoré zahŕňajú organizovanie a uskutočňovanie akcií pre verejnosť, pracovné kolektívy, seniorov združujúcich sa v denných centrách (predtým kluboch dôchodcov) a i.

V rámci prevencie chronických ochorení a realizácie individuálneho poradenstva bolo v roku 2020 v Poradni zdravia vyšetrených spolu 189 osôb, z toho 57 mužov a 132 žien, vo veku 20 rokov a viac. Práca bola zameraná najmä na monitoring zdravotného stavu klientov, ktorí poradňu navštívili. U väčšiny z nich bola odobratá kapilárna krv na vyšetrenie parametrov sledovaných pri metabolickom syndróme (glukóza, celkový cholesterol, HDL, triacylglyceroly), prístrojom Reflotron, a boli im uskutočnené aj antropometrické merania s určením percenta tuku v tele a meranie krvného tlaku. Klienti zároveň vyplnili dotazník, týkajúci sa životného štýlu. Na základe nameraných hodnôt sa individuálne hodnotili výsledky a hľadali možnosti pozitívneho ovplyvnenia zníženia rizika metabolického syndrómu (ďalej len *MS*). U ostatných klientov bola z kapilárnej krvi vyšetrená len hladina celkového cholesterolu, resp. aj hladina glukózy, a uskutočnené antropometrické merania s určením percenta tuku v tele a meranie krvného tlaku. Všetkým klientom bolo poskytnuté individuálne poradenstvo. Štatistické výstupy z programu Test zdravé srdce a ďalšie štatistické hodnotenia vyšetrených osôb uvádza Výročná správa za RÚVZ Košice rok 2020 v kap. Podpora zdravia a výchova k zdraviu.

V spolupráci s rôznymi inštitúciami v regióne sme realizovali akcie s ponukou služieb základnej Poradne zdravia (t. j. vyšetrenie celkového cholesterolu, resp. ďalších biochemických parametrov z kapilárnej krvi; meranie vybraných antropometrických ukazovateľov; tlaku krvi, pulzu s následným individuálnym poradenstvom) a Poradne na odvykanie od fajčenia (t. j. stanovenie hladiny oxidu uhoľnatého a karboxyhemoglobínu vo výdychu fajčiara prístrojom Smokerlyzer; u silných fajčiarov vyšetrenie Spirometrom a zistenie stupňa závislosti od nikotínu prostredníctvom dotazníkových metód s následným individuálnym poradenstvom). Riziko chronických neinfekčných ochorení (najmä srdcovocievnych) bolo zisťované na základe už zmieneného vyšetrenia biochemických a antropometrických parametrov a stanovenia výsledného rizikového skóre v Teste zdravé srdce. Mimo Testu zdravé srdce máme evidovaných/zhodnotených 9 klientov z jednej akcie, pri ktorých poradenské služby boli poskytnuté anonymne a v užšom rozsahu/bez vyšetrenia biochemických parametrov z kapilárnej krvi (akcia v Lekárni BENU, OC Cassovia, Pri prachárni 4, Košice, pre 9 klientov).

Účasťou na preventívnych programoch verejného zdravotníctva (pozri bod **9.1 – A.I.1**), spolupracujeme v rámci PCOPZ v poradenskej činnosti s Odborom hygieny výživy – Oddelením fyziológie výživy.

Z hľadiska prehľadu, poradenské služby **pre rôzne cieľové skupiny klientov** sme prezentovali na týchto akciách:

V spolupráci so **Všeobecnou zdravotnou poisťovňou, a. s., krajskou pobočkou v Košiciach** (ďalej len *VšZP*) sme v hodnotenom období uskutočnili spoločné akcie mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia, s konaním na 3 miestach: 17.9. a 28.9.2020 na RÚVZ Košice, Ipeľská 1 (vyšetrených 41 zamestnancov na riziko metabolického syndrómu; 21.9.2020 v SKANSKA SK, a. s., Alejová 2, Košice (vyšetrených

27 zamestnancov na vybrané vyšetrenia); 22.9.2020 v Národnom inšpektoráte práce, Masarykova 10, Košice (vyšetrených 43 zamestnancov na riziko metabolického syndrómu). Dominovala orientácia na klientelu najmä v produktívnom veku z rôznych profesií. Klientom boli poskytnuté služby zahrňujúce individuálnu konzultáciu v otázkach ozdravenia spôsobu života, meranie celkového cholesterolu (príp. ďalších parametrov) z kapilárnej krvi, pulzu, krvného tlaku, výpočet BMI, WHR, percenta telesného tuku a u fajčiarov poradenstvo na odvykanie od fajčenia. Na realizovaných akciách bolo prostredníctvom mobilnej Poradne zdravia intervenovaných spolu 111 klientov.

Výber z činnosti **k** niektorým **významným termínom**:

Napríklad v oblasti témy **Svetového dňa obezity – 4. marec**, s mottom v roku 2020 „*Riešme spoločne obezitu v Európe*“ (súčasť kampane Svetovej obezitologickej federácie/WOF a Európskej Asociácie pre štúdium obezity/EASO), boli zo strany ÚVZ SR a RÚVZ v SR, v spolupráci s českou spoločnosťou STOB (**S**top **o**bezite) a Centrom výživy a zdravia Hygeia – Zdravotným strediskom Bratislava, realizované aktivity v sieti lekární BENU. Zámerom kampane bolo zvýšiť povedomie verejnosti o obezite, jej rizikách a prevencii cestou zdravého spôsobu života. *Informačno-propagačná činnosť* zahŕňala ponuku služieb mobilnej Poradne zdravia (vybrané vyšetrenia a poradenstvo). Cieľovou skupinou boli klienti/záujemcovia z radov verejnosti (intervenovaných bolo celkovo 9 osôb, 7 žien a 2 muži). Miestom konania poradenskej akcie RÚVZ Košice bola BENU lekáreň, OC Cassovia, Pri Prachárni 4, Košice, dňa 2.3.2020. Ponúkané služby a sledované parametre zahŕňali: vyšetrenie celkového cholesterolu z kapilárnej krvi prostredníctvom biochemického analyzátoru Accutrend Plus; meranie tlaku krvi, pulzu; meranie vybraných antropometrických parametrov (výška, hmotnosť, obvod pása, bokov), výpočet BMI a WHR; stanovenie percenta telesného tuku; percenta kostrového svalstva; obsah viscerálneho tuku; úroveň bazálneho metabolizmu v kJ; u fajčiarov stanovenie hladiny oxidu uhľnatého (CO) a karboxyhemoglobínu (COHb) vo výdychu prístrojom Smokerlyzer a zistenie stupňa závislosti prostredníctvom dotazníkových metód, a napokon individuálne poradenstvo k jednotlivým zložkám spôsobu života. Informácia o akcii bola propagovaná cez webové sídlo RÚVZ Košice, priečinok Aktuality, pod titulom „Svetový deň obezity“, pozri tiež **bod 9.2**.

Z ďalších významných termínov, ku ktorým sme vykázali činnosť, môžeme spomenúť **Svetový deň mlieka v školách – posledná streda v septembri** a **Svetový deň potravy – 16. október**, pri príležitosti ktorých sme edukačné aktivity, spojené s distribúciou informačných materiálov, uskutočnili v:

- ZŠ s VJM – Alapiskola, Československej armády 15, Moldava nad Bodvou, okres Košice-okolie, na tému „*Zdravá výživa, zdravý životný štýl, prevencia obezity*“, pre 26 žiakov VI. roč. (2 aktivity dňa 19.10.2020);
- LF UPJŠ, Tr. SNP 1, Košice – dištančnou formou – na tému „Aktuálne intervenčné programy zamerané na podporu správnej výživy“, pre 12 študentov I. roč. Mgr. stupňa štud. odb. VZ;
- ZŠ Postupimská 37, Košice, na tému „*Zdravý životný štýl s akcentom na zdravú výživu*“ pre 30 žiakov II. ročníka (2 aktivity dňa 30.11.2020).

Výchovno-vzdelávaciu činnosť uplatňujeme najmä vo vzťahu k deťom a mládeži s cieľom zvyšovať ich zdravotné uvedomenie zvlášť v problematike zdravého životného štýlu s akcentom na správnu výživu a podporu pohybovej aktivity, čo patrí k často preferovaným zdravotno-výchovným témam, pozri aj **body 9.1, 9.6**. Aktivity realizujeme priebežne, i mimo významných termínov, z hľadiska prehľadu uvádzame niektoré z nich:

- Stredná zdravotnícka škola, Moyzesova 17, Košice, dňa 21.1.2020 (1 aktivita) – téma **Poruchy príjmu potravy** (výklad s besedou) – celkovo pre 7 študentov IV. ročníka

študijného odboru Asistent výživy; tamtiež dňa 21.1.2020 (1 aktivita) – téma **Liečebná výživa pri ochoreniach žalúdka** – celkovo pre 10 študentov III. ročníka študijného odboru Asistent výživy;

- ZŠ Družstevná pri Hornáde, Hlavná 283, okres Košice-okolie, dňa 24.1.2020 (3 aktivity) – téma **Zdravý životný štýl** (výklad s besedou) – celkovo pre 65 žiakov V. – IX. roč.;
- Obchodná akadémia, Polárna 1, Košice, dňa 31.1.2020 (3 aktivity) – téma **Zdravý životný štýl** (výklad s besedou, s meraním tlaku krvi, stanovením BMI) – celkovo pre 120 študentov I. – III. roč.;
- ZŠ Belehradská 21, Košice, dňa 4.2.2020 (4 aktivity) – téma **Zdravý spôsob života** (výklad s besedou) – celkovo pre 70 žiakov II. roč.; tamtiež, dňa 10.3.2020 (3 aktivity) téma **Zdravý spôsob života** (výklad s besedou) – celkovo pre 75 žiakov III. roč.;
- Gymnázium M. R. Štefánika, Nám. L. Novomeského 4, Košice, dňa 25.2.2020 (2 aktivity) – téma **Poruchy príjmu potravy** (výklad s besedou) – celkovo pre 50 študentov tercie a kvarty;
- Lekárska fakulta Univerzity P. J. Šafárika Košice, Trieda SNP 1, Košice, dňa 20.2.2020 (1 aktivita) – téma **Životný štýl a rizikové faktory** (prednáška s diskusiou) – celkovo pre 4 študentov I. roč. Bc. stupňa, študijného odboru Verejné zdravotníctvo; tamtiež, dňa 25.2.2020 (1 aktivita) – téma **Poradenské centrum ochrany a podpory zdravia: Poradňa zdravej výživy – význam** (prednáška s diskusiou) – celkovo pre 150 študentov I. roč. štud. odb. Všeobecné lekárstvo; tamtiež, dňa 27.2.2020 (1 aktivita) – na tému **Determinanty zdravia životného štýlu** (prednáška s diskusiou) – celkovo pre 4 študentov I. roč. Bc. stupňa, študijného odboru Verejné zdravotníctvo.

Príkladom informačno-propagačnej činnosti a vzdelávania vo vzťahu k školám je aj organizovanie a praktická **realizácia exkurzií** na pôde RÚVZ Košice – Odboru podpory zdravia a výchovy k zdraviu a PCOPZ (v základnej Poradni zdravia a Poradni na odvykanie od fajčenia). V hodnotenom období o takúto formu spolupráce prejavila záujem SZŠ Kukučínova 40, Košice (4.9.2020). Súčasťou exkurzie bola edukácia (prednáška s diskusiou) na témy: „*Prevencia srdcovocievnych ochorení a atriálna fibrilácia*“; „*Podstata a význam poradenského centra ochrany a podpory zdravia RÚVZ Košice*“, spojená s praktickými ukážkami služieb základnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia, a s možnosťou ich absolvovať. Cieľovou skupinou boli študenti II. ročníka študijného odboru Diplomovaná všeob. sestra, v sprievode vyučujúcej (v celkovom počte 9 + 1).

Na základe spolupráce a dopytu po poradenských službách, navštívili sme s mobilnou Poradňou zdravia Spojenú školu (Špeciálnu ZŠ), Odborárska 2, Košice (6.7.2020) a poskytli sme zamestnancom, resp. i rodičom a iným záujemcom vyšetrenia s poradenstvom v štandardnom rozsahu (s účasťou 21 klientov).

Vyššie uvedenými aktivitami súčasne participujeme na plnení **úlohy č. 4.1 Aktivity prevencie detskej obezity v kontexte plnenia Národného akčného plánu prevencie obezity na roky 2015 – 2025** (skr. NAPPO) – priority **a) Podpora zdravého štartu do života**. Zameranie danej priority stavia na výchovnom vplyve poradenskej a konzultačnej činnosti v oblasti zdravého spôsobu života, prevencie obezity a ponuke služieb Poradne zdravia inštitúciám/zariadeniam, ako školy, materské/rodičovské centrá a pod. a kontaktným cieľovým skupinám (matky, rodičia, učitelia).

9.2.1 Vyzvi srdce k pohybu – Celonárodná medzinárodne koordinovaná kampaň na zvýšenie pohybovej aktivity dospelaj populácie

Úloha sa plní bez časového obmedzenia, s organizovaním kampane raz za dva roky.

Posledne, v roku 2019 sme sa zapojili do 8. ročníka celonárodnej kampane zameranej na zvýšenie pohybovej aktivity dospelých populácie. Ďalší ročník je naplánovaný na rok 2021. Cieľom predmetnej akcie je upriamiť pozornosť verejnosti na význam pohybu vo voľnom čase, ako dôležitého faktora v podpore zdravia a v prevencii civilizačných ochorení. Kampan' je intervenčným projektom, ktorý sa realizuje v rámci SZO – CINDI programu SR, na národnej úrovni jej gestorom je RÚVZ v Banskej Bystrici a záštitu nad kampaňou majú Úrad verejného zdravotníctva SR a Slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť. Súčasťou kampane je súťaž, ktorá prebieha zväčša v jarnom období (s určením pre osoby nad 18 rokov, s možnosťou zapojenia detských podporovateľov vo veku 7 – 18 rokov). Účasť RÚVZ Košice, ako riešiteľského pracoviska, zahŕňa propagačné a intervenčné aktivity rôzneho cieľového určenia, realizované aj v spolupráci s inými regionálnymi inštitúciami a médiami.

9.3 Podpora zdravia znevýhodnených komunit

Úloha súvisí s Revidovaným akčným plánom Dekády začleňovania rómskej populácie na roky 2015-2020 (s prioritou Zdravie) a so Stratégiou Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 (s oblasťou zabezpečenia výchovy k zdraviu u obyvateľov segregovaných a separovaných rómskych osád, zameranej na prevenciu ochorení, zvýšenie zdravotného povedomia a podporu zdravého životného štýlu).

Z odborných podujatí, resp. aktivít zameraných na problematiku marginalizovaných skupín a súvisiace témy, na ktorých sme v hodnotenom období participovali, môžeme spomenúť napríklad:

- diskusiu (okružly stôl) na tému „Životné prostredie v marginalizovaných komunitách“ (Congress hotel Centrum Košice, Južná trieda 2A, Košice, 29.1.2020). Organizátor: ÚVZ SR;
- multidisciplinárne pracovné stretnutie za územný obvod okresov Košice-mesto a Košice-okolie k problematike násilia páchaného na deťoch, v rámci Národného projektu „Podpora ochrany detí pred násilím“ (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice, Žižkova 21, Košice, 25.6.2020). Organizátor: ÚPSVaR Košice;
- multidisciplinárne vzdelávanie v téme „Metodika odhaľovania sexuálneho zneužívania“, v súvislosti s plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím a implementáciou Národného projektu „Podpora ochrany detí pred násilím“ (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice, Žižkova 21, Košice, 24.9. – 25.9.2020). Organizátor: ÚPSVaR Košice;
- stretnutie pracovnej skupiny k Oblasťi "Zdravie" k príprave a aktualizácii Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov (Okresný úrad Košice-okolie, Hroncova 13, Košice, zasadacia miestnosť, 30.9.2020). Organizátor: Úrad splnomocnenca vlády pre rómske menšiny;
- zaslanie e-mailovej požiadavky (3.6.2020) o spoluprácu v oblasti propagácie informácií a kontaktov v rámci problematiky prevencie násilia páchaného na deťoch. Osloveným adresátom (ako centrá voľného času, materské a rodinné centrá, centrá pre deti a rodiny/detské domovy, komunitné centrá, knižnice, kultúrne strediská, Slovenská pošta, Dopravný podnik mesta Košice, Hlavná stanica železničná a autobusová v Košiciach, obchodné centrá – Atrium Optima, Cassovia, Tesco) bol v danej súvislosti zaslaný odkaz na dva informačné letáky (uverejnené na webovom sídle RÚVZ Košice) pod názvami: 1. „Zastavme násilie aj v čase izolácie“ – leták vypracovaný Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch v spolupráci s Inštitútom

pre výskum práce a rodiny; 2. „*Linky pomoci*“ (obsahujúci kontakty pomoci v meste Košice a okrese Košice-okolie) z edície Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Košice (koordinátorov ochrany detí pred násilím). Predmetná aktivita spadala pod plnenie Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím. Adresáti boli predmetným e-mailom usmernení ohľadom možností využitia propagovaných materiálov. Predmetné letáky boli zároveň vyvesené na informačných paneloch RÚVZ Košice;

- zaslanie e-mailovej odpovede (31.7.2020) na požiadavku zo strany ÚPSVaR Košice (27.7.2020) vo veci aktualizácie informácií a údajov v materiáli ÚPSVaR Košice pod názvom „*Zbierka preventívnych aktivít pre školy so sídlom v Košice-mesto a Košice-okolie*“ pre šk. rok 2020/2021 (v časti 14 Preventívne aktivity pre skupiny žiakov od Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach);
- v neposlednom rade je možné menovať spoluprácu so školami s vyššou koncentráciou žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ako Špeciálna ZŠ Inžinierska 24, Košice; Spojená škola (Špeciálna ZŠ) Odborárska 2, Košice; v okrese Košice-okolie: Špeciálna ZŠ Vtáčkovce 2, Vtáčkovce – kde uplatňujeme cyklické vzdelávanie žiakov v rôznych témach. Edukačná činnosť smerom k žiakom bola vykonávaná jednorazovo i opakovane na témy, ako zdravý spôsob života a hygiena životného prostredia, stomatohygiena, výchova k zodpovednému partnerstvu, manželstvu, rodičovstvu, prevencia závislostí, prevencia kyberšikany, poskytovanie predlekárskej (laickej) prvej pomoci a i. Spolupráca sa rozvíja aj s komunitnými centrami, detskými domovmi/centrami pre deti a rodiny v územnej pôsobnosti RÚVZ Košice, vo výkone zdravotno-edukačných aktivít pre klientov/deti a mládež, zamestnancov zariadení ako aj profesionálnych rodičov. Konkretizovať môžeme napríklad aktivity v troch komunitných centrách a v jednom krízovom centre:
 - Komunitné centrum, Námestie sv. Floriána 94/4, Jasov, okr. Košice-okolie – beseda na tému „Starostlivosť o dieťa“, s premietnutím rovnomenného DVD filmu, pre 20 matiek z marginalizovaného prostredia (dňa 28.1.2020);
 - Stredisko krízovej intervencie, Adlerova 4, Košice – viactematická prednáška (k reprodukčnému zdraviu, prevencii závislostí a k významu očkovania) pre klientov zariadenia – otvorená skupina (v januári 2020);
 - Komunitné centrum, Námestie sv. Floriána 94/4, Jasov, okr. Košice-okolie a Komunitné centrum Medzev (priestory MŠ), okr. Košice-okolie – besedy na tému „Prevencia drogových závislostí“ pre 65 adolescentov (dňa 17.8.2020);
 - Komunitné centrum, Námestie sv. Floriána 94/4, Jasov, okr. Košice-okolie – beseda na tému „Ústna hygiena“ pre vekovo zmiešanú skupinu v počte 10 osôb (dňa 18.9.2020);
 - Komunitné centrum, Jesenná 37, Čaňa – beseda na tému „Reprodukčné zdravie“ pre 15 žien (21.9.2020).

9.4 Národný akčný plán pre problémy s alkoholom v Slovenskej republike

V preventívnom pôsobení sa sústreďujeme najmä na nižšie vekové kategórie, resp. špecifické sociálne skupiny obyvateľstva – nachádzajúce sa vo zvýšenom riziku vzniku závislostí. Výchovno-vzdelávacie prístupy z tematického hľadiska zameriavame na predchádzanie problémom súvisiacim s alkoholom a inými návykovými látkami,

na podporu abstinentského spôsobu života, resp. situačnej abstinencie vo vzťahu k alkoholu, na podporu zdravého životného štýlu.

V oblasti primárnej prevencie závislostí a prevencie užívania alkoholu aktuálne dominuje edukačno-poradenská a informačno-propagačná činnosť, pri ktorej spolupracujeme s regionálnou štátnou správou, samosprávou, školami a inými inštitúciami, organizáciami. Edukačnú činnosť orientujeme na *skupinové intervenčné metódy* (teoretický výklad spojený s besedou doplnený o aktivizačné prvky, ako práca v skupinách, panelová diskusia, premietnutie videofilmu, tvorba a distribúcia propagačno-náučných materiálov a i.).

Z *informačno-propagačnej činnosti* môžeme spomenúť účasť na *edukačnom programe BECEP* (využívajúci formu edukačnej kampane a výchovných opatrení). Realizuje sa na základe Národného plánu SR pre bezpečnosť cestnej premávky na roky 2011 – 2020. Aktivity v rámci programu BECEP sú zamerané na prevenciu rizika požitia alkoholu, omamných látok, liečiv počas vedenia vozidla, na používanie reflexných a ochranných prvkov, cyklistických prílb a na prevenciu dopravných úrazov prioritne u detí a mládeže.

RÚVZ Košice v rámci siete RÚVZ v SR bol v roku 2020 účastný na realizácii *dotazníkového prieskumu, zameraného na skúsenosti a postoje respondentov ku konzumácii a regulácii alkoholu*. Dotazníkový prieskum je súčasťou celoslovenskej štúdie, ktorú koordinuje Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, na základe plnenia Aktualizácie Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020 (úlohy č. 5). Cieľom štúdie je zmapovať názory na alkohol, jeho reguláciu, reklamu a v neposlednom rade názory na jeho požívanie u vybranej skupiny populácie (vo veku od 15 do 29 rokov).

Na zber dát bol použitý dotazník (anonymný) – online aj tlačенá verzia, o rozsahu 25 položiek. Výber respondentov bol náhodný, na základe splnenia kritérií, ktoré sa vzťahovali na výberový súbor pre spádovú oblasť RÚVZ Košice (počty respondentov v súbore boli rozdelené do troch vekových kategórií 15 – 19, 20 – 24 a 25 – 29 rokov, podľa pohlavia a miesta trvalého bydliska – mesto/vidiek). Zber dát bol realizovaný v zmysle metodického usmernenia ÚVZ SR a pri výbere respondentov sme dodržali stanovenú proporčnú tabuľku pre RÚVZ Košice. Celkový počet oslovených respondentov v našom výberovom súbore bol 143, čím sme prekročili stanovenú kvótu o 13 osôb (požiadavka zo strany gestora bola stanovená na 130 respondentov, z toho 62 mužov a 68 žien). Do prieskumu (pre zber dát) bola náhodne vybraná 1 SŠ, 1 VŠ a 2 inštitúcie. Databázu z dotazníkového prieskumu zameraného na skúsenosti a postoje respondentov ku konzumácii a regulácii alkoholu sme zaslali e-mailom 23.12.2020.

Ďalšie informácie k problematike prevencie závislostí pozri v **bode 9.1 – A.I.3.**

9.5 Národné a regionálne aktivity v oblasti plnenia úloh Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020

Na podporu stratégie aktívneho starnutia sme zdravotno-výchovnú činnosť (poradenskú spojenú s edukáciou) vo vzťahu k seniorom v denných centrách (ďalej len DC), resp. ostatných zariadeniach upriamili najmä na oblasť zdravého životného štýlu.

Propagačnou a intervenčnou formou sme podporili tri *informačné kampane*:

1. „*Týždeň mozgu – Brain Awareness Week*“ (16. – 22. marec 2020), celosvetovo organizovanú od roku 1996, na Slovensku po trinásť krát (od roku 2008). Iniciátormi na národnej úrovni boli Slovenská Alzheimerova spoločnosť, Centrum MEMORY, n. o. a Neuroimunologický ústav SAV. Záštitu nad kampaňou prevzal ÚVZ SR. Jej hlavným zámerom je zvýšiť záujem verejnosti a najmä starších ľudí o zdravé starnutie, o činnosť ľudského mozgu, prevenciu mozgových ochorení a o tréning pamäťových a kognitívnych schopností človeka. Pred spustením kampane sme na základe výzvy zaslali (6.3.2020) vyplnenú prihlášku s dojednanými aktivitami Slovenskej Alzheimerovej spol. Vzhľadom

na nepriaznivú pandemickú situáciu v súvislosti so SARS-CoV-2 a ochorením COVID-19 sa realizácia osvetových podujatí (kontaktnou formou) pri danej príležitosti neuskutočnila v plnom rozsahu, resp. bola pozastavená (presunutá na neskoršie obdobie).

V rámci našej účasti sme kampaň dali do povedomia verejnosti rôzneho veku viacerými druhmi aktivít.

- **propagácia kampane** umiestnením titulu „*Medzinárodná kampaň Týždeň mozgu 16. – 22. marca 2020*“ **na webovom sídle** RÚVZ Košice (v priečinku Aktuality), s presmerovaním na stránku Slovenskej Alzheimerovej spoločnosti, s určením pre verejnosť (počnúc marcom 2020 doteraz);
- **propagácia kampane formou nástenných informačných panelov** s titulom „*Týždeň mozgu 2020*“ v priestoroch vestibulu ústredného pracoviska a dvoch detašovaných pracovísk RÚVZ Košice, s určením pre zamestnancov a stránky úradu (marec – apríl 2020);
- **zaslanie informácie** o medzinárodnej kampani „Týždeň mozgu 2020“ vybraným adresátom (Stredná športová škola, Tr. SNP 104, Košice; Gymnázium, Opatovská cesta 7, Košice – e-mailom 16.3.2020; študentom LF UPJŠ, I. roč. odb. VZ, Bc. stupňa – e-mailom 19.3.2020), s metodickým usmernením k propagácii kampane.
- **Svetový deň „Pohybom ku zdraviu“ (10. máj)**, bol propagovaný v širšom časovom rámci. Činnosť mala informačný, edukačný i poradenský charakter, bola venovaná prioritne seniorom, pozri aj **bod 9.1 (A.I.2)**. Pre seniorov/členov z troch denných centier z Košíc (DC MČ Košice-Sídlisko KVP, Cottbuská 36; DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2; DC MČ Košice-Dargovských hrdinov, Jegorovovo nám. 5) a z Kultúrneho domu vo Vyšnej Myšli, okres Košice-okolie, bola organizovaná dištančnou formou – online (cez program Skype) *cyklická edukácia s poradenstvom k pohybovej aktivite* na témy: „*Prevenčia osteopénié a osteoporózy pohybom*“ a „*Výbrané prvky z kalanetiky*“ (teoretický výklad a komentovaný súbor cvikov – rozcvička a precvičovanie zostáv cvikov, s doplnkovými videoukážkami). Aktivity sa konali od 4.5.2020 do 28.5.2020. K cvičeniu „*Pohybom proti osteoporóze*“ boli uskutočnené 4 online stretnutia s celkovým počtom 36 účastí (v dňoch 4.5., 11.5., 18.5., 25.5.2020; s priemernou návštevnosťou 9 záujemcov/1 akciu). Cvičenie *kalantiky* (o ktoré prejavili záujem seniori/členovia z košických DC) bolo realizované celkom 4-krát, so súhrnným počtom 28 účastí (v dňoch 7.5., 14.5., 21.5., 28.5.2020; s priemernou návštevnosťou 7 osôb/1 akcia).
- Aktivity pri príležitosti významných termínov: **Svetový deň Alzheimerovej choroby (21. september)/Mesiac Alzheimerovej choroby (september); Medzinárodný deň starších (1. október)/Mesiac úcty k starším (október); Svetový deň osteoporózy (20. október)**, boli určené dospelšej populácii a primárne seniorom. Činnosť spočívala v *edukačno-poradenských a informačno-propagačných aktivitách* (vykonávaná bola formou *všeobecného poradenstva* v rámci mobilnej Poradne zdravia; *špecializovaného poradenstva* v rámci mobilnej Poradne na odvykanie od fajčenia a Poradne na optimalizáciu pohybovej aktivity; s využitím informačno-propagačných materiálov od rôznych editorov vrátane ÚVZ SR, RÚVZ Košice). Akcie boli uskutočnené v časovom období od 7.9.2020 do 2.12.2020. Prehľad aktivít v rámci vyššie uvedených významných termínov je štruktúrovaný do štyroch oblastí činností.
- **Ponuka služieb mobilnej Poradne optimalizácie pohybovej aktivity** (v oblasti pohybových aktivít na prevenciu nesprávneho držania tela, redukciu telesného tuku, zlepšenie telesnej zdatnosti, flexibility tela):

- dištančná/online intervencia cez Skype a videoukážky na tému *Pohybom proti osteoporóze* (teoretický výklad s poradenstvom k pohybovej aktivite pre seniorov, komentované súbory cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice, v dňoch 22.9.; 29.9.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 22 účastí;
- dištančná/online intervencia cez Skype a videoukážky na tému *Pohybom proti osteoporóze* (teoretický výklad s poradenstvom k pohybovej aktivite pre seniorov, komentované súbory cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice a DC MČ Košice--Sídliisko KVP, Cottbuská 36, Košice, v dňoch 5.10.; 6.10.; 12.10.; 13.10.; 19.10.; 26.10.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 56 účastí;
- prezenčná/kontaktná intervencia – v telocvični na tému *Pohybom proti osteoporóze* (teoretický výklad s poradenstvom k pohybovej aktivite pre seniorov, názorné ukážky cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice, v dňoch 14.9.; 21.9.; 5.10.2020 a z DC MČ Košice-Sídliisko KVP, Cottbuská 36, Košice, v dňoch 7.9.; 21.9.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 17 účastí;
- dištančná/online intervencia cez Skype a videoukážky na tému *Pohybová aktivita s uplatnením prvkov z kalanetiky* (teoretický výklad, komentované súbory cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice; DC MČ Košice-Sídliisko KVP, Cottbuská 36, Košice a DC MČ Košice-Dargovských hrdinov, Jegorovovo nám. 5, Košice, v dňoch 11.9.; 25.9.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 16 účastí;
- dištančná/online intervencia cez Skype a videoukážky na tému *Pohybová aktivita s uplatnením prvkov z kalanetiky* (teoretický výklad, komentované súbory cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice a DC MČ Košice-Sídliisko KVP, Cottbuská 36, Košice, v dňoch 2.10.; 7.10.; 8.10.; 14.10.; 15.10.; 21.10.; 28.10.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 67 účastí;
- prezenčná/kontaktná intervencia – v telocvični na tému *Pohybová aktivita s uplatnením prvkov z kalanetiky* (teoretický výklad s poradenstvom k pohybovej aktivite pre seniorov, názorné ukážky cvikov – rozcvička a precvičovanie zostavy cvikov), s určením pre seniorov/členov z DC MČ Košice-Sídliisko KVP, Cottbuská 36, Košice, v dňoch 16.9.; 30.9.2020 (po 1 aktivite v každom termíne) – celkovo 13 účastí;
- **Ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia** (individuálna intervencia s poskytnutím vybraných, resp. štandardných vyšetrení) – v rámci všetkých vyššie uvedených významných termínov:
 - RÚVZ Košice, Ipeľská 1, Košice (Dni zdravia), dňa 17.9. a 28.9.2020 (2 aktivity) – *Ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia* v spolupráci s **VšZP, pobočkou Košice** (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom)² – celkovo pre **41 zamestnancov**;
 - SKANSKA SK, a. s., Alejová 2, Košice, dňa 21.9.2020 (1 aktivita) – *Ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia* v spolupráci s **VšZP, pobočkou Košice** (vybrané vyšetrenia a poradenstvo)¹ – celkovo pre **27 zamestnancov**;
 - Národný inšpektorát práce, Masarykova 10, Košice, dňa 22.9.2020 (1 aktivita) – *Ponuka služieb mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia* v spolupráci s **VšZP, pobočkou Košice** (vyšetrenia na riziko metabolického syndrómu, s následným poradenstvom)² – celkovo pre **43 zamestnancov**.

Poznámky:

¹ *Ponúkané služby a sledované parametre pri vybraných vyšetreniach: biochemické vyšetrenie koncentrácie celkového cholesterolu z kapilárnej krvi prostredníctvom analyzátoru Accutrend Plus; meranie pulzu, tlaku krvi s možnosťou detekcie atriálnej fibrilácie; vyplnenie dotazníka k projektu prevencie cievnej mozgovej príhody/primárneho skríningu rizikových faktorov kardiovaskulárnych ochorení „Od srdca k srdcu“; meranie percenta telesného tuku; výpočet indexu telesnej hmotnosti*

(BMI), indexu centrálnej obezity (WHR); zistenie anamnézy cez dotazník k TZS; u fajčiarov stanovenie hladiny oxidu uhľnatého (CO) a karboxyhemoglobínu (COHb) vo výdychu prístrojom Smokerlyzer; u silných fajčiarov vyšetrenie funkcie pľúc Spirometrom; zistenie stupňa závislosti prostredníctvom dotazníkových metód; individuálne poradenstvo k jednotlivým zložkám spôsobu života, distribúcia tlačенých zdravotno-výchovných materiálov a i.

² Pri vyšetreniach na riziko metabolického syndrómu sú ponúkané štandardné služby (obsahujúce stanovenie širšieho spektra biochemických parametrov a všetky vyšetrenia uvedené pri pozn. 1). Biochemickým vyšetrením sa zisťuje koncentrácia celkového cholesterolu, HDL, LDL, triacylglycerolov a glukózy z kapilárnej krvi prostredníctvom analyzátora Reflotron.

- **Edukačná aktivita na škole pri príležitosti Svetového dňa Alzheimerovej choroby (21. september), Svetového dňa duševného zdravia (10. október), Svetového dňa osteoporózy (20. október):**

- Lekárska fakulta Univerzity P. J. Šafárika Košice, Trieda SNP 1, Košice, dňa 2.12.2020 (1 aktivita), na témy *Prevenčia chronických ochorení* a *Intervenčné programy v podpore aktívneho starnutia* (prednáška s diskusiou dištančnou formou) – celkovo pre **12 študentov** I. roč. Mgr. stupňa, študijného odboru Verejné zdravotníctvo.

– **Informačno-propagačná činnosť:**

- **propagácia** termínov „Svetový deň Alzheimerovej choroby (21. september), Medzinárodný deň starších (1. október), Svetový deň osteoporózy (20. október), prostredníctvom nástenného vystavenia informačných materiálov **v priestoroch** vestibulu ústredného **pracoviska RÚVZ Košice** (Ipeľská 1) a oboch detašovaných pracovísk (Rooseveltova 8 a Senný trh 4), s určením pre zamestnancov úradu a verejnosť (september až október 2020 – 3 aktivity);
- **umiestnenie titulu** „Svetový mesiac Alzheimerovej choroby – september“ **na webovom sídle RÚVZ Košice**, v priečinku Aktuality (sprievodná informácia doložená prílohami: upútavkou z vlastnej edície, letákom z edície ÚVZ SR a brožúrou z edície UK), od septembra 2020 doteraz;
- **písomné oslovenie vybraných inštitúcií** v územnom obvode okresov Košice-mesto a Košice-okolie, vo veci „Zaslania zdravotno-výchovných materiálov k významným termínom venovaným problematike zdravia – žiadosť o propagovanie“ (zahrňujúc „Svetový deň Alzheimerovej choroby – 21. september“ a „Svetový mesiac Alzheimerovej choroby – september“ a odkaz na titul z webového sídla RÚVZ Košice, pozri odrážku vyššie), s určením pre adresátov, ako denné centrá seniorov, domovy dôchodcov, domovy sociálnych služieb/zariadenia pre seniorov v pôsobnosti miestnej samosprávy/Úradu KSK/MVO; knižnice; kultúrne strediská; Jednota dôchodcov Slovenska. E-mail s usmernením v oblasti propagácie bol inštitúciám zaslaný dňa 18.9.2020.

K ďalším aktivitám v oblasti informačno-propagačnej činnosti môžeme zaradiť nasledovnú korešpondenciu:

- propagácia informácie o online prednáške „Charakteristika štyroch fáz demencie“ Slovenskej Alzheimerovej spol. (s určením primárne pre rodinných opatrovateľov), e-mailom 19.5.2020, zaslaným vybraným zariadeniam sociálnych služieb a Jednote dôchodcov Slovenska;
- uverejnenie informačného letáka „Seniori a ochorenie COVID-19“ z edície ÚVZ SR na webovom sídle RÚVZ Košice v priečinku Aktuality (od 23.10.2020 doteraz);
- zaslanie požiadavky o spoluprácu pri propagovaní informačného letáka „Seniori a ochorenie COVID-19“ (s odkazom na webové sídlo RÚVZ Košice, pozri odrážku vyššie, a usmernením v oblasti propagácie), e-mailom 3.11.2020, zaslaným vybraným subjektom, ako Jednota dôchodcov na Slovensku (OO a KO); denné centrá seniorov; domovy dôchodcov; domovy sociálnych služieb/zariadenia pre seniorov v pôsobnosti miestnej samosprávy/Úradu KSK/MVO v územných obvodoch okresov Košice-mesto a Košice-okolie;

- zaslanie požiadavky o spoluprácu pri propagovaní informačného letáka „*Seniori, sme tu pre vás! Povedzme STOP podvodníkom*“, v dvojjazyčnej verzii (slov.-maď.), z edície MV SR – Odboru prevencie kriminality Kancelárie ministra vnútra SR. Predmetný materiál bol pripravený v rámci Národného projektu „Zlepšenie prístupu obetí trestných činov k službám a vytvorenie kontaktných bodov pre obeť“ (s podporou Európskeho sociálneho fondu). E-mail s priloženým letákom a s usmernením v oblasti jeho propagácie bol zaslaný 6.4.2020, vybraným subjektom, ako Jednota dôchodcov na Slovensku (OO a KO); denné centrá seniorov v pôsobnosti miestnej samosprávy v územných obvodoch okresov Košice-mesto a Košice-okolie.

Výjazdovou formou činnosti **Poradne optimalizovania pohybovej aktivity** (skr. POPA – pri RÚVZ Košice zriadená v roku 2019) sa zintenzívňuje spolupráca so zariadeniami sociálnych služieb v oblasti edukačno-poradenských aktivít zameraných na „**Prevenciu osteopénie a osteoporózy pohybom**“ a „**Kalanetiku**“.

Pre klientov/seniorov z dvoch denných centier v Košiciach (ďalej len „DC“), menovite DC pri MČ Košice-Sever, Obrancov mieru 2, Košice (od roku 2015) a DC pri MČ Košice-KVP, Cottbuská 36, Košice (od mája 2016), sa realizujú opakované stretnutia (cca v týždňových intervaloch), ktorých náplňou je podpora pohybovej aktivity cez krátky cvičebný program na posilnenie pohybového systému (v tempe primeranom veku a zdravotnému stavu účastníkov). V roku 2018 sa v tomto smere začala spolupráca s DC MČ Košice-Dargovských hrdinov, Jegorovovo nám. 5, Košice a v roku 2019 s Kultúrnym domom Vyšná Myšľa, okres Košice-okolie.

V hodnotenom období:

2. so seniormi z DC MČ Košice-Sever sa uskutočnilo 90 stretnutí – prezenčne/dištančne (v období od 13.1.2020 do 21.12.2020), z toho 49 aktivít na prevenciu osteoporózy s celkovým počtom 384 účastí (s priemernou účasťou cca 8 osôb/1 akcia) a 41 cvičení kalanetiky s celkovým počtom 197 účastí (s priemernou účasťou cca 5 osôb/1 akcia);
3. so seniormi z DC MČ Košice-KVP sa uskutočnilo 74 stretnutí – prezenčne/dištančne (v období od 13.1.2020 do 16.12.2020), z toho 33 aktivít na prevenciu osteoporózy s celkovým počtom 166 účastí (s priemernou účasťou cca 5 osôb/1 akcia) a 41 cvičení kalanetiky s celkovým počtom 206 účastí (s priemernou účasťou cca 5 osôb/1 akcia);
4. so seniormi z DC MČ Košice-Dargovských hrdinov sa uskutočnilo 33 stretnutí – prezenčne/dištančne (v období od 13.1.2020 do 25.9.2020), z toho 19 aktivít na prevenciu osteoporózy s celkovým počtom 32 účastí (s priemernou účasťou cca 2 osoby/1 akcia) a 14 cvičení kalanetiky s celkovým počtom 18 účastí (s priemernou účasťou cca 1 osoba/1 akcia);
5. so záujemcami z Kultúrneho domu vo Vyšnej Myšli, okres Košice-okolie, sa uskutočnilo 23 stretnutí – prezenčne/dištančne (v období od 14.1.2020 do 28.7.2020), z toho 23 aktivít na prevenciu osteoporózy s celkovým počtom 129 účastí (s priemernou účasťou cca 6 osôb/1 akcia).

Za všetky štyri uvedené zariadenia sme v roku 2020 evidovali (prezenčne) spolu 76 klientov/cvičencov (z toho 27 z DC MČ Košice-Sever; 22 z DC MČ Košice-KVP; 8 z DC MČ Košice-Dargovských hrdinov; 19 z Vyšnej Myšle).

9.6 CINDI program SR

Pre sprostredkovanie aktuálnych zdravotno-výchovných informácií slúžia iniciatívy rozmanitého charakteru (vo vzťahu k inštitúciám, pri hromadných akciách dostupných

verejnosti, v prístupe k jednotlivcom), ako aj prostriedky masmediálnej komunikácie (tlač, rozhlas, televízia, internet).

Plnenie cieľa na regionálnej úrovni predstavujú najmä intervenčné aktivity v zmysle individuálnej i populačnej stratégie vo vzťahu k úlohám č. **9.1** „Národný program podpory zdravia“, **9.2** „Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025“.

Medzi vybrané skupiny adresného pôsobenia, so zámerom vytvárania odborného potenciálu pre šírenie zdravotno-výchovných informácií, patrili pedagógovia, dobrovoľníci z radov matiek/rodičov, seniorov, rómski aktivisti, ale i poslucháči vysokoškolského štúdia, odboru Verejné zdravotníctvo na Lekárskej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach.

Prostredníctvom poradenstva vykonávaného na individuálnej i skupinovej úrovni, zameraného na znižovanie hypertenzie nefarmakologickou cestou, resp. ovplyvňovanie zložiek životného štýlu, podieľame sa na aktivitách základnej mobilnej Poradne zdravia a Poradne na odvykanie od fajčenia.

Rozsiahla je edukačná činnosť – rôzne zdravotno-výchovné aktivity, priority orientované na školskú mládež (uvedené napr. v **bode 9.1**). Z hľadiska prístupu, dominovali *skupinové intervenčné metódy* – prednášková činnosť doplnená o aktivizačné metódy, uskutočnená na aktuálne témy prevencie (zdravý životný štýl a výživa; stomatohygiena; prevencia látkových a nelátkových závislostí; prevencia kyberšikany; podpora duševného zdravia; environmentálna výchova; prvá pomoc a prevencia úrazov; výchova k zodpovednému partnerstvu a rodičovstvu; prevencia pohlavne prenosných nákaz a infekcie HIV/AIDS; prevencia vybraných infekčných ochorení – chrípky, vírusovej hepatitídy typu A; prevencia vybraných chronických neinfekčných ochorení atď.). Kvôli zvýšeniu účinnosti nášho vplyvu tvoríme a distribuujeme propagačno-náučný materiál najmä letáky a plagáty, využívame videoprojekciu, uplatňujeme rôzne formy skupinovej práce, spätnej väzby a pod.

Konzultačnú, resp. poradenskú činnosť v oblasti zdravotno-výchovnej metodiky, práce s informačno-propagačným materiálom (letáky, plagáty, brožúry) a v oblasti výpožičky videofilmov z našej filmotéky, poskytujeme na požiadanie, resp. podľa aktuálnosti.

Dlhoročne spolupracujeme s občianskymi iniciatívami, ktoré združujú ľudí v poproduktívnom veku, ako sú denné centrá (kluby dôchodcov). Podobne je tomu v prípade mladých rodičov s deťmi, ktorí sa zapájajú do činnosti v materských/rodinných centrách.

So všeobecne kladnou odozvou sa stretávajú naše intervencie smerom k pracovným kolektívom, napr. u zamestnancov samosprávy, škôl, súkromnoprávneho sektora, kde majú pomerne pravidelnú periodicitu.

Zámerom aktivít iniciovaných a organizovaných *v rámci kalendára významných termínov* je informovať verejnosť (laickú či odbornú) o aktuálnych, prioritných problémoch týkajúcich sa zdravia. Ich realizácia spočívala vo využití rôznych edukačno-intervenčných prístupov, masmediálneho priestoru a edičnej činnosti.

Na základe dlhoročne realizovaného a osvedčeného projektu „**Zdravotno-výchovné pôsobenie u detí predškolského veku – stomatohygiena**“, v územnej pôsobnosti RÚVZ Košice pretrváva záujem o osvetu *v oblasti ústneho zdravia* zo strany škôl aj iných inštitúcií. Aktivity sú vykonávané najmä na materských a základných školách (na mnohých opakovane) a určené sú nielen deťom a žiackej/študentskej populácii, ale aj učiteľom a rodičom, podľa požiadaviek.

Pri príležitosti významného termínu *Svetový deň ústneho zdravia – 20. marec*, vyhláseného Svetovou organizáciou zubných lekárov, boli realizované aktivity primárne pre deti a mládež.

Edukačná činnosť zameraná na podporu ústneho zdravia a propagáciu termínu sa v regióne Košíc a okolia vykonávala v období od 10.1. do 9.3.2020. Aktivity sa konali v 2 MŠ a 2 ZŠ a v rámci nich bolo intervenovaných spolu 55 detí predškolského veku a 105 žiakov ZŠ. Súčasťou edukácie bola distribúcia informačno-propagačných materiálov k danej

tematike (letákov, skladačiek, maľovaniek), od rôznych editorov vrátane RÚVZ Košice a ÚVZ SR, ako aj DVD projekcia. Prehľad škôl a školských zariadení, kde sme uskutočnili aktivity, uvádza nasledujúca tabuľka.

P. č.	Zdravotno-výchovné aktivity k Svetovému dňu ústneho zdravia (20. marec) – prehľad navštívených škôl a školských zariadení
1.	MŠ Geča, Kostolná 382, okres Košice-okolie (1 aktivita, edukovaných 20 detí predškolského veku)
2.	MŠ Ruskov 94, okres Košice-okolie (2 aktivity, edukovaných 35 detí predškolského veku)
3.	Spojená škola (Špeciálna ZŠ), Odborárska 2, Košice (2 aktivity, edukovaných 35 žiakov I. – IV. roč.)
4.	ZŠ Čaňa, Pionierska 33, okres Košice-okolie (3 aktivity, edukovaných 70 žiakov VII. roč.)

Pre propagačné účely je na webovom sídle RÚVZ Košice (v časti Hlavné menu – Aktuality) pre verejnosť určený prezentačný materiál pod titulom „Svetový deň ústneho zdravia 20. marec: Všetko sa začína tu! Zdravé ústa. Zdravé telo.“ (z edície Kancelárie SZO v SR a Slovenskej komory zubných lekárov), so sprievodným slovom a ponukou edukačných aktivít.

K ďalšiemu významnému dňu *Európsky deň ústneho zdravia – 12. september*, vyhláseného Radou Európskych dentistov, sme uskutočnili aktivity v širšom časovom rámci – uvádza ich nasledovná tabuľka. Aktivity sa konali na 8 miestach (1 MŠ, 4 ZŠ, 1 VŠ, 2 ZSS) a intervenovaných bolo spolu 262 osôb, z toho 50 detí predškolského veku, 175 žiakov ZŠ, 12 študentov VŠ a 25 klientov ZSS.

P. č.	Zdravotno-výchovné aktivity k Európskemu dňu ústneho zdravia (12. september) – prehľad navštívených škôl, školských zariadení a iných inštitúcií
1.	ZPP a RS Radosť, Bauerova 1, Košice (1 aktivita, edukovaných 15 dospelých klientov centra)
2.	KC Jasov, okres Košice-okolie (1 aktivita, edukovaných 10 vekovo zmiešaná skupina)
3.	MŠ Ruskov 94, okres Košice-okolie (2 aktivity, edukovaných 50 detí predškolského veku)
4.	ZŠ Belehradská 21, Košice (4 aktivity, edukovaných 100 žiakov I. roč.)
5.	Spojená škola (Špeciálna ZŠ), Odborárska 2, Košice (2 aktivity, edukovaných 20 žiakov I. stupňa)
6.	ZŠ Postupimská 37, Košice (2 aktivity, edukovaných 35 žiakov I. roč.)
7.	Súkromná ZŠ Didacticus, Palackého 14 Košice (1 aktivita, edukovaných 20 žiakov I. roč.)
8.	LF UPJŠ, Tr. SNP 1, Košice (1 aktivita, dištančne edukovaných 12 študentov I. roč. Mgr. stupňa štud. odb. VZ)

Spolupráca so školami v danej oblasti je priebežne propagovaná cez príspevky na ich webových stránkach (najmä MŠ, ZŠ).

Popis činnosti k ďalším významným termínom sa nachádza v bodoch **9.1, 9.2, 9.5**.

9.7 Akčný plán realizácie Národnej protidrogovej stratégie Slovenskej republiky na obdobie rokov 2017 – 2020

V súlade s predmetným akčným plánom – v oblasti zníženia dopytu po drogách a priority zameranej na preventívne programy, naša účasť spočíva v priebežnom zabezpečení a realizácii aktivít formou výchovy a vzdelávania detí a mládeže v oblasti zdravého životného štýlu, v oblasti prevencie závislostí od legálnych a nelegálnych návykových látok (alkohol, tabak, iné drogy) a v problematike nelátkových závislostí. Prehľad realizovaných preventívnych aktivít uvádza **bod 9.1 – A.I.3**.

9.8 Národný akčný plán pre podporu pohybovej aktivity na roky 2017 – 2020 (skratka NAPPPA)

Predmetný akčný plán vychádza zo Stratégie pohybovej aktivity SZO pre Európsky región na roky 2016 – 2025, z Globálneho akčného plánu SZO pre prevenciu a kontrolu neprenosných ochorení 2013 – 2020, Aktualizovaného NPPZ v SR, Koncepcie štátnej politiky

v oblasti športu – Slovenského športu 2020 ako aj z iných dokumentov, týkajúcich sa podpory pohybovej aktivity. Hlavným zámerom NAPPPA na roky 2017 – 2020 je zlepšenie úrovne verejného zdravia podporou pohybovej aktivity a znižovanie ovplyvniteľných rizikových faktorov súvisiacich s nedostatočnou pohybovou aktivitou.

V roku 2018 sme začali participovať na prvej z dvoch multisektorových úloh NAPPPA:

- 5.1.1 „*Sledovanie vybraných ukazovateľov zdravia u stredoškolákov, testovanie telesnej zdatnosti a držania tela: Hodnotenie úrovne pohybovej aktivity, stravovacích návykov a životného štýlu v súvislosti s nameranými ukazovateľmi: Edukácia so zameraním na podporu vhodnej pohybovej aktivity a zlepšenie životosprávy*“;
- 5.1.3 „*Testovanie telesnej zdatnosti, hodnotenie držania tela a meranie antropometrických ukazovateľov u žiakov základných škôl: Hodnotenie úrovne pohybovej aktivity, stravovacích návykov a životného štýlu v súvislosti s nameranými ukazovateľmi: Edukácia so zameraním na podporu vhodnej pohybovej aktivity a zlepšenie životosprávy*“.

Gestormi oboch úloh sú MZ SR, ÚVZ SR a riešiteľmi RÚVZ v SR. Plnenie na národnej úrovni začalo v školskom roku 2017/2018. Cieľovou skupinou boli študenti I. ročníka (pre vstupný prieskum) a III. ročníka (pre výstupný prieskum v šk. roku 2019/20) stredných škôl (gymnázií, stredných odborných škôl s maturitou a bez maturity) – súbor 60 študentov na každý RÚVZ v SR. V školskom roku 2018/2019 boli ďalšou cieľovou skupinou žiaci VIII. roč. základných škôl – súbor 60 žiakov na každý RÚVZ v SR (podľa metodiky).

Etapa zberu vstupných dát na vybraných SŠ sa cez RÚVZ v SR realizovala v II. polroku šk. roka 2017/2018 (v triedach I. roč.), resp. v I. polroku šk. roka 2018/2019 (počnúc septembrom, v triedach II. roč.). Následne (v rámci edukačnej časti úlohy) sa zo strany RÚVZ podľa kapacitných možností ponúkli zapojeným školám prednášky/besedy na tému „Benefity optimálnej pohybovej aktivity“.

V regióne Košíc v zmysle metodiky k úlohe č. **5.1.1** boli v septembri 2018 prostredníctvom **RÚVZ Košice** oslovené a informované štyri stredné školy v Košiciach, ktoré boli do tejto výskumno-prieskumnej akcie vybrané náhodne. V týchto školách sa následne realizovala distribúcia informovaných súhlasov pre zákonných zástupcov študentov II. roč./probandov. K daným školám patrili: Stredná zdravotnícka škola, Kukučínova 40, Košice (38 študentov); Gymnázium M. R. Štefánika, Nám. L. Novomeského 4, Košice (21 študentov); Gymnázium, Park mládeže 5, Košice (24 študentov); Stredná priemyselná škola elektrotechnická, Komenského 44, Košice (20 študentov). Celkovo sa na plnení úlohy 5.1.1 realizácie NAPPPA zúčastnilo 103 študentov (47 chlapcov, 56 dievčat).

V rámci uvedenej úlohy sa u študentov vykonali nasledovné vyšetrenia a úkony:

- biochemické vyšetrenia rizikových faktorov srdcovo-cievnych ochorení, t. j. stanovenie koncentrácie celkového cholesterolu, glukózy, triacylglycerolov, HDL, LDL z kapilárnej krvi) ako aj vybrané antropometrické vyšetrenia, ako meranie telesnej výšky, hmotnosti, obvodu pása, bokov, stanovenie BMI, WHR, WHtR, meranie tlaku krvi, pulzu, viscerálneho tuku, telesného a podkožného tuku (bodystatom, kaliperom), kostrového svalstva a bazálneho metabolizmu;
- hodnotenie držania tela, flexibility tela, testovanie telesnej zdatnosti realizáciou kondičného testu (Ruffierov test) s použitím športových hodínok, zisťovanie vitálnej kapacity pľúc (spirometrom);
- vyplňanie dotazníka životného štýlu (súčasť celoslovenského monitoringu vybraných ukazovateľov zdravia u stredoškolákov), pozostávajúceho z 51 položiek vrátane

identifikačných. Dotazník bol rozdelený na niekoľko sekcií, ako životná pohoda, zdravie, pohybová aktivita, výživa, pitný režim, stravovacie návyky, komunikačné technológie, závislosti a demografické údaje.

Výsledky z vyššie uvedených vyšetrení ako aj informácie z osobnej, rodinnej anamnézy a o spôsobe stravovania boli vpisované do záznamového listu probanda. Údaje zo záznamového listu boli zadávané do „šablón“, určených ako doklad o výsledkoch vyšetrení pre zúčastnených študentov. Na to nadväzovalo odborné poradenstvo s odporúčaniami v zmysle zásad zdravého spôsobu života, k dispozícii boli informačno-edukačné materiály.

Vyšetrené parametre a údaje z dotazníka sa zadávali do mustry, ktorá bola odoslaná na RÚVZ v Spišskej Novej Vsi (v novembri 2018) a zadávali sa taktiež do Testu zdravé srdce (pre adolescentov), vytvoreného pre účely NAPPPA.

V úlohe 5.1.1 sa bude pokračovať cca o dva roky od vstupného testovania/prieskumu.

Etapu zberu vstupných dát na vybraných ZŠ sa cez RÚVZ v SR realizovala v II. polroku šk. roka 2018/2019 (v triedach VIII. roč.). Následne (v rámci edukačnej časti úlohy) sa zo strany RÚVZ podľa kapacitných možností ponúkli zapojeným školám prednášky/besedy na tému „Benefity optimálnej pohybovej aktivity“.

V regióne Košíc v zmysle metodiky k úlohe č. 5.1.3 boli vo februári 2019 prostredníctvom RÚVZ Košice oslovené a informované štyri základné školy v Košiciach, ktoré boli do tejto výskumno-prieskumnej akcie vybrané náhodne. V týchto školách sa následne realizovala distribúcia informovaných súhlasov pre zákonných zástupcov žiakov VIII. roč./probandov. K daným školám patrili: ZŠ Požiarnická 3, Košice (15 žiakov); ZŠ Staničná 13, Košice (33 žiakov); ZŠ M. Lechkého, ul. J. Pavla II. 1, Košice (11 žiakov); ZŠ Nám. L. Novomeského 2, Košice (27 žiakov). Celkovo sa na plnení úlohy 5.1.3 realizácie NAPPPA zúčastnilo 86 žiakov (36 chlapcov, 50 dievčat).

V rámci uvedenej úlohy sa vykonali u žiakov vyšetrenia a úkony ako pri úlohe č. 5.1.1 (pozri vyššie), okrem kapilárneho odberu krvi na biochemické vyšetrenie (ten sa týkal len študentov stredných škôl).

Výsledky z vyššie uvedených vyšetrení ako aj informácie z osobnej, rodinnej anamnézy a o spôsobe stravovania boli vpisované do záznamového listu probanda. Údaje zo záznamového listu boli zadávané do „šablón“, určených ako doklad o výsledkoch vyšetrení pre zúčastnených študentov. Na to nadväzovalo odborné poradenstvo s odporúčaniami v zmysle zásad zdravého spôsobu života, k dispozícii boli informačno-edukačné materiály.

Vyšetrené parametre a údaje z dotazníka sa zadávali do mustry, ktorá bola odoslaná na RÚVZ v Spišskej Novej Vsi (v júli 2019) a zadávali sa taktiež do Testu zdravé srdce (pre adolescentov), vytvoreného pre účely NAPPPA.

K danému projektu boli pre odbornú verejnosť organizované nasledovné podujatia:

- zasadnutie pracovnej skupiny „Pohybová aktivita, prevencia nadváhy a obezity (POPA)“, v súvislosti s pokračovaním realizácie úloh Národného akčného plánu pre podporu pohybovej aktivity na roky 2017 – 2020 (RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici, Cesta k nemocnici 1, Banská Bystrica, 21.2.2020). Organizátori: Úrad verejného zdravotníctva SR v spolupráci s RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici (účasť v rámci členstva v uvedenej pracovnej skupine s pôsobnosťou pre SR);
- zasadnutie pracovnej skupiny „Pohybová aktivita, prevencia nadváhy a obezity“ (RÚVZ Trnava, 11.9.2020). Organizátori: ÚVZ SR a RÚVZ Trnava, OPZaVkJ.